บทที่ ๓
กรณีตัวอย่างภัยของภิกษุในพระพุทธศาสนา

ภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับ ภิกษุมีเกิดขึ้นอยู่ตลอดทุกยุคทุกสมัย ขึ้นอยู่กับว่าภิกษุรูปนั้นจะเกิดปัญหาใดและได้มากระทบทางด้านร่างกายและจิตใจ จะมีความอดทนต่อสู้กับปัญหาที่คอยเข้ามารุมเร้าต่าง ๆ นานาได้หรือไม่ ภัยที่เกิดจากสตรีเข้ามาพัวพันกับภิกษุมีอยู่เสมอ เช่น พระวังคีสะ มีความกำหนัดในขณะบิณฑบาต ได้ฟังคำสอนจากพระอานนท์เถระ ให้เจริญอสุภกัมมัฏฐานและกายคตาสติ ซึ่งเป็นวิธีแก้ไขบรรเทาภัย อันเกิดจากจิตที่มีราคะ ให้สงบลงได้ ภัยอันตรายเกิดจากภิกษุที่ไม่มีความอดทนต่อการบริโภคอาหารหลังเที่ยงวันไปแล้ว เช่น พระสัตตรสวัคคีย์ เกิดจากความหิวและได้ฉันอาหารในยามวิกาล เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบจึงได้บัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์ แก่ พระสัตตรสวัคคีย์ ที่เห็นแก่ปากท้อง เพื่อป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดกับภิกษุทั้งหลาย ภัยอันตรายของภิกษุที่ติดใจหลงใหลในกามคุณ ๕ มีความชอบรูปที่สวยงามไม่รู้จักเบื่อ เช่น พระวักกลิ ที่หลงใหลติดใจในรูปสวยงามของพระพุทธองค์ พระพุทธเจ้าทรงใช้อุบายให้พระวักกลิให้เบื่อหน่ายในสังขารที่สวยงามมีแต่จะเสื่อมโทรมเน่าเปื่อยไปตามกาลเวลา ไม่มีสิ่งใดจีรังยั่งยืน โดยขับไล่ พระวักกลิ ออกจากวัด ทำให้ท่านได้เกิดสติสัมปชัญญะ เกิดปัญญาและได้บรรลุธรรมในที่สุด และภัยอันตรายของภิกษุที่ไม่มีความอดทนต่อคำสั่งสอนของพระเถระ เมื่อภิกษุบวชเข้ามาแล้วไม่สนใจ ไม่เรียนธรรมวินัย มีผลทำให้ละเมิดสิกขาบทอันเป็นวินัยของภิกษุ เมื่อนานไปก็ทำให้พระพุทธศาสนาอันตธานเสื่อมและหมดไปในที่สุด เช่น พระฉันนะ ไม่สนใจเพื่อนสหธรรมิกตักเตือนสิ่งใดก็ไม่เชื่อฟัง พระพุทธเจ้าให้สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะ ทำให้ท่านละอายใจและ ท่านตั้งใจมีความเพียร เจริญกัมมัฏฐาน ในไม่ช้าก็ได้บรรลุธรรม และพรหมทัณฑ์ที่ลงโทษพระฉันนะก็สิ้นสุดลงด้วย ดังนั้น ในบทนี้ก็จะนำภัยอันตรายหรือ อุปสรรคที่สำคัญที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก อันเกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล เพื่อเป็นอุทาหรณ์ให้กับภิกษุให้รู้จักภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น และเพื่อเป็นเครื่องป้องกันและบรรเทาภัยให้กับภิกษุได้สำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖ ให้เป็นสมณสารูป ผู้วิจัยจะได้พรรณาภัยของภิกษุเป็นลำดับต่อไป

๓.๑ อูมิภัย ภัยของภิกษุไม่มีความอดทนต่อคำสั่งสอน

กุลบุตรที่มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต คิดว่า เราถูก ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ครอบงำอยู่ ตกอยู่ในกองทุกข์ ทำอย่างไรให้ถึงความดับ

ทุกข์ได้ เมื่อเพื่อนสหธรรมิกได้ตักเตือนพร่ำสอนภิกษุอยู่ว่า “เธอพึงก้าวไปอย่างนี้ พึงถอยกลับอย่างนี้ พึงแลดูอย่างนี้ พึงเหลียวดูอย่างนี้ พึงคู้เข้าอย่างนี้ พึงเหยียดออกอย่างนี้ พึงครองสังฆาฏิ บาตรและจีวรอย่างนี้”[๑] ภิกษุคิดอยู่ว่า สมัยที่ยังเป็นคฤหัสถ์อยู่ได้แต่ตักเตือนพร่ำสอนผู้อื่น แต่ภิกษุเหล่านี้ มีอายุคราวลูกคราวหลานมาคอยตักเตือนพร่ำสอนเรา ภิกษุมีความโกรธและคับแค้นใจ จึงขอสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์[๒]

ภิกษุที่ไม่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนธรรมวินัย ชอบหยุดเรียนบ่อย ๆ มีความเกียจคร้านไม่สนใจใน การศึกษาพระธรรมวินัย แม้มีพระเถระกล่าวตักเตือนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนในพระวินัยปิฎก[๓] จะได้นำความรู้ที่ได้เล่าเรียนมานั้น นำไปเพื่อรักษาศีลของตนเองให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ จะได้ไม่ละเมิดในสิกขาบทตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ เมื่อภิกษุที่ไม่ศึกษาพระธรรมวินัยแล้วย่อมไม่รู้ พุทธบัญญัติ, อนุบัญญัติ, อาบัติ, อนาบัติ[๔] เมื่อล่วงละเมิด เป็นสิกขาบทขั้นปาราชิก ก็จะทำให้ขาดจากความเป็นภิกษุ มีมาใน กโปตกชาดก ไม่ฟังคำสั่งสอนให้ดีย่อมมีโทษ “บุคคลใดกล่าวสอนอยู่ ไม่ทำตามคำสอนของผู้ปรารถนาดี มีประโยชน์ ผู้อนุเคราะห์ด้วยประโยชน์เกื้อกูล ผู้ที่ไม่เชื่อฟังนั้นย่อมถึงความฉิบหาย เศร้าโศกอยู่เหมือนกาไม่เชื่อฟังคำของนกพิราบ ตกอยู่ในเงื้อมมือของข้าศึก ฉะนั้น”[๕]

ภิกษุที่ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ด้วยธรรม ๕ ประการ คือภิกษุเป็นผู้ไม่มีศรัทธา , ไม่มีความละอาย, ไม่เกรงกลัวต่อบาป, เป็นผู้เกียจคร้านในการศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติธรรม, เป็นผู้มีปัญญาทราม[๖] ย่อมเป็นที่น่ารังเกียจของสหธรรมิกในคณะสงฆ์

ภัยเกิดกับภิกษุที่ไม่มีความอดทนต่อการอบรมสั่งสอนของพระเถระ, พระมัชฌิมาและเพื่อนสหธรรมิก ให้การตักเตือนด้วยความหวังดี เพื่อให้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความบริสุทธิ์ เพื่อการพัฒนาด้านร่างกาย วาจา และจิตใจ ให้มีความสงบ มักน้อยสันโดษ รักษาศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้าภิกษุรูปใดที่ “ไม่มีความเคารพ ไม่เชื่อฟัง ไม่เชื่อถือ ไม่มีศีล ไม่ยำเกรง”[๗] ภิกษุที่มีมานะทิฏฐิเป็นคนที่ว่ายากสอนยาก “เป็นคนดื้อรั้น ชอบการโต้แย้ง

---

[๑] ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๓/๑๘๓.

[๒] ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๓/๑๘๒ – ๑๘๓

[๓] พระวินัย หมายถึง ศีลของภิกษุ ๒๒๗ ข้อ ปาราชิก ๔, สังฆาทิเสส ๑๓, อนิยต ๒, นิสสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐, ปาจิตตีย์ ๙๒, ปาฏิเทสนียะ ๔, เสขิยะ ๗๕ และอธิกรณสมถะ ๗, วิ.มหา.อ. (ไทย) ๑/๙/๓๖.

[๔] ดูรายละเอียดใน วิ.มหา.อ. (ไทย) ๑/๙/๓๖.

[๕] ขุ.ชา.เอกก.อ. (ไทย) ๕๖/๔๒/๑๖.

[๖] ดูรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓๖/๘๔/๒๐๕.

[๗] อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๙๓๑/๕๘๓.

ความไม่เอื้อเฟื้อ ความไม่เคารพ ความไม่เชื่อฟังใน เมื่อถูกว่ากล่าวโดยชอบธรรม”[๘] ด้วยความไม่พอใจในการกล่าวตักเตือนด้วยระเบียบวินัยในสิกขาบทจึงทำให้เกิดความโกรธ ทำให้จิตใจไม่เบิกบาน”[๙] “ความโกรธในเวลาต่อมาก็ผูกโกรธไว้ ทำความผูกโกรธไว้ให้มั่นคง”[๑๐] เป็นลักษณะของความโกรธความไม่พอใจ เมื่อเพื่อนสหธรรมิกคอยตักเตือนให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย ภิกษุบางรูปก็ปฏิบัติตามคำแนะนำของเพื่อนสหธรรมิกเป็นส่วนใหญ่ ภิกษุบางรูปอาจจะมีทิฏฐิ ถือตัวลำพองตน ทะนงตนว่าตนดีกว่าคนอื่นเขาและไม่ยอมเชื่อฟังใด ๆ ทำให้ภิกษุที่หัวดื้อไม่ยอมทำตาม เพราะ “ไม่มีความอดทน อดกลั้น ดุร้าย เกรี้ยวกราด ความที่จิตไม่เบิกบาน”[๑๑]

ภิกษุผู้เป็นเถระไม่สนใจในการการศึกษาเล่าเรียน ไม่เอาใจใส่ต่อการศึกษา พระเถระไม่ชักชวนภิกษุอื่นที่ไม่สนใจต่อการศึกษาให้มีความสนใจในการศึกษา และไม่ได้บอกประโยชน์ของการศึกษามีความสำคัญต่อการบวชเป็นภิกษุ ไม่อบรมจิตเจริญปัญญาให้กับภิกษุมัชฌิมะและภิกษุนวกะ เมื่อภิกษุอื่นเห็นพระเถระไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนและไม่ปฏิบัติธรรม ไม่ได้ชักชวนภิกษุอื่นให้ศึกษาและปฏิบัติธรรม เมื่อภิกษุอื่นเห็นเช่นนั้น ทำให้ภิกษุอื่นทำตามแบบอย่าง เมื่อเป็นเช่นนี้ พระพุทธเจ้าตรัสไม่สรรเสริญพฤติกรรมของพระเถระเช่นนี้[๑๒]

ภิกษุผู้เป็นมัชฌิมะไม่สนใจต่อคำแนะนำให้ความรู้ ไม่ส่งเสริมให้มีการเรียนธรรมวินัยภายในวัด ทำให้ภิกษุนวกะมีความเกียจคร้าน ไม่สนใจการศึกษาเล่าเรียน พระมัชฌิมะ ไม่เอาใจใส่ต่อการศึกษา ไม่ชักชวนภิกษุอื่นที่ไม่สนใจต่อการศึกษา ให้มีความสนใจในการศึกษา และไม่ได้บอกประโยชน์ของการศึกษามีความสำคัญอย่างไร ต่อการบวชเป็นภิกษุ ภิกษุอื่นเมื่อเห็นพระมัชฌิมะไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนและ ไม่ได้ชักชวนภิกษุอื่นให้ศึกษาเล่าเรียน เมื่อภิกษุอื่นเห็นเช่นนั้น ทำให้ภิกษุอื่นทำตามอย่างบ้าง เพราะเป็นเช่นนี้ พระพุทธเจ้าตรัส ไม่สรรเสริญพฤติกรรมของพระ มัชฌิมะแบบนี้[๑๓]

ภิกษุที่เป็นเถระต้องสนใจในการศึกษาเล่าเรียน สรรเสริญการเอาใจใส่ต่อการศึกษาของพระมัชฌิมะ พระนวกะ และชักชวนภิกษุอื่นที่ไม่สนใจในการศึกษาให้มีความสนใจและเห็นคุณประโยชน์ของการศึกษา ตามโอกาสอันสมควร พระเถระเป็นผู้บวชเข้ามาก่อนย่อมรู้โลกมากกว่าภิกษุที่บวชเข้ามาที่หลัง เปรียบเหมือนลูกไก่ตัวที่ใช้เล็บหรือจะงอยปากทำลายกระเปาะ

---

[๘] อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๓๑/๕๘๓.

[๙] อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๘๘/๕๖๐.

[๑๐] อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๘๘/๕๖๑.

[๑๑] อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๐๑/๕๖๔.

[๑๒] ดูรายละเอียดใน องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๘๒/๓๒๒.

[๑๓] ดูรายละเอียดใน องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๘๒/๓๒๓.

ออกมาจากไข่ได้ก่อน ย่อมเป็นตัวพี่ เพราะมันแก่กว่าเขา แบบเดียวกับ พระเถระที่บรรพชาเข้ามาก่อนทำให้รู้ถึงภัยอันตรายต่าง ๆ มาก่อนและได้เรียนรู้หลักธรรมพระวินัยมาก่อน ทำให้รู้มาก ศึกษามาก เมื่อพระเถระมีความรู้มาก ย่อมนำความรู้นั้น มาสั่งสอนให้กับภิกษุผู้บวชใหม่ และเป็นแบบอย่างให้กับภิกษุที่บวชเข้ามาที่หลัง เป็นการถ่ายทอดความรู้ของรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง มีผลทำให้พระพุทธศาสนายั่งยืนได้[๑๔] พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญคุณของภิกษุเถระแนะนำสั่งสอนภิกษุอื่นให้ได้รับความรู้ธรรมวินัย พวกภิกษุทั้งหลายควรจะคบหากับพระเถระเพราะคอยแนะนำให้ภิกษุได้สนใจในการศึกษา พระศาสดาทรงตรัส สรรเสริญคุณของพระเถระ ภิกษุทั้งหลายจะได้คบหากับพระเถระและ ได้ทำตามอย่างในการศึกษาที่ดี เพื่อเป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความสุขแก่ภิกษุพวกที่พากันตามอย่างพระเถระตลอดกาล เราตถาคตจึงสรรเสริญคุณของภิกษุเถระแบบนี้[๑๕] การรักษาพระพุทธพจน์ไว้ให้ยาวนาน อยู่ที่พุทธบริษัท ๔ บุคคลที่มีบทบาทมากที่สุดคือภิกษุสงฆ์ ในการรักษาสืบทอดให้ดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาแบบยั่งยืน อุปสรรคที่เกิดจากภิกษุที่บวชเมื่อมีอายุมากแล้ว จะเชื่อฟังและตั้งใจศึกษาเล่าเรียนธรรมวินัย มีดังนี้

๓.๑.๑ ภิกษุที่บวชเมื่อมีอายุมาก

ปัญหาเมื่อกุลบุตรบวชเข้ามาตอนอายุแก่แล้ว ไม่ค่อยมีความตั้งใจปฏิบัติ และเป็นคนว่ายากสอนยาก เป็นภัยของภิกษุ คือวุฑฒปัพพชิต ภิกษุผู้บวชเมื่ออายุมาก ที่ประกอบด้วยธรรม ๕ นั้น หาได้ยาก

๑. เป็นผู้มีปัญญาละเอียดต่อการรู้ในอริสัจจ์ ๔ หาได้ยาก
๒. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกิริยามารยาทของสมณะ หาได้ยาก
๓. เป็นพหูสูตได้สดับตรับฟังมามากและจดจำได้มาก หาได้ยาก
๔. เป็นธรรมกถึกผู้เอาใจใส่ต่อการแสดงธรรม หาได้ยาก
๕. เป็นวินัยธรผู้ทรงจดจำพระวินัยและวินิจฉัยอาบัติ หาได้ยาก[๑๖]

ภิกษุผู้บวชเมื่ออายุมาก ที่ประกอบด้วยธรรม ๕ นั้น หาได้ยาก

๑. เป็นคนหัวอ่อนว่าง่ายสอนง่าย หาได้ยาก
๒. เป็นคนตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเปรียญธรรมและปริยัติธรรม หาได้ยาก
๓. เป็นผู้มีอดทนอดกลั้นต่อสั่งสอนด้วยความเคารพ หาได้ยาก
๔. เป็นธรรมกถึกผู้เอาใจใส่ต่อการแสดงธรรม หาได้ยาก

---

[๑๔]ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๑/๕.

[๑๕]องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๕๒/๓๒๓.

[๑๖]ดูรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๕๕/๑๐๘.

๕. เป็นวินัยธรผู้ทรงจดจำพระวินัยและวินิจฉัยอาบัติ หาได้ยาก[๑๗]

ภิกษุที่บวช เมื่อยามแก่แล้ว ย่อมเป็นผู้ว่ายากสอนยาก ดังสุภาษิตว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก”[๑๘]

ภิกษุที่เป็นผู้สอนยาก ว่ายาก ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก ไม่มีความอดทน ไม่ยอมรับการสั่งสอนด้วยความเคารพ ภิกษุบางรูปที่ไม่มีศรัทธา ไม่มีความละอายแก่ใจ ไม่มีความเกรงกลัวต่อบาป ไม่มีความเพียรพยายาม ไม่มีปัญญา ในกุศลธรรมทั้งกลางวันและกลางคืน วันเวลาผ่านไป เขาหวังได้เพียงแต่ความเสื่อมในกุศลธรรมเท่านั้น จะหวังความเจริญไม่ได้เลย เปรียบเหมือนดวงจันทร์ข้างแรมย่อมอับแสง มืดมิดไม่มีแสงสว่าง ไร้รัศมี วัดความยาวและความกว้างไม่ได้ ตลอดวันคืนที่ผ่านมา อุปมาอุปไมยว่า ภิกษุบางรูป ไม่มีศรัทธา ไม่มีความละอาย ไม่มีความเกรงกลัวต่อบาป ไม่มีความเพียรพยายาม ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย ตลอดวันคืนที่ผ่านมา เขาหวังได้แต่เพียงความเสื่อมเสียในกุศลธรรม ข้อที่ภิกษุบางรูปที่ไม่มีศรัทธานี้ เป็นความเสื่อม ภิกษุที่ไม่มีความละอายนี้เป็นหนทางเสื่อมเสีย ภิกษุที่ไม่เกรงกลัวต่อบาปนี้ก็เป็นหนทางของความเสื่อมเสียเหมือนกัน ภิกษุที่เป็นคนเกียจคร้านกิจวัตรประจำวันก็เป็นหนทางของความเสื่อมเสีย ภิกษุใดที่มีปัญญาทรามไม่ศึกษาเล่าเรียนในปริยัติธรรมอยู่ไปวัน ๆ ไม่หาความรู้ใส่ตัว ไม่ท่องจำพระวินัยที่เป็นสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อให้มีมารยาทเรียบร้อยในคณะสงฆ์เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น ภิกษุที่เป็นผู้ชอบโกรธและผูกโกรธอาฆาตก็เป็นหนทางแห่งความเสื่อมเสีย ภิกษุที่ไม่ยอมรับการสั่งสอนของพระเถระและพระมัชฌิมะในการตักเตือนให้ประพฤติดีในธรรมวินัยก็เป็นหนทางของความเสื่อมเสีย[๑๙]

พุทธวิธีของพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเตือนว่า ไม่ให้ภิกษุเกียจคร้านในการปฏิบัติธรรม พึงให้ภิกษุตื่นนอนแล้วตั้งใจหมั่นศึกษาหาความรู้ในปริยัติธรรม เพื่อให้เกิดความสงบ การหลับจะเกิดประโยชน์อะไรแก่เธอทั้งหลาย ผู้เร่าร้อนด้วยโรคภัยไข้เจ็บ คือมีกิเลสด้วยประการต่างๆ ถูกลูกศร คือ ราคะแทงตลอดแล้วทำย่อยยับ เธอทั้งหลายเป็นผู้ประมาทแล้ว อย่ารู้ว่ามัจจุราชจะพบเห็นเธอ อย่าให้เธอทั้งหลายตกอยู่ในอำนาจของกิเลสทำให้ลุ่มหลงเลย[๒๐]

พระพุทธเจ้าให้ประชุมสงฆ์ถึงต้นเหตุของภิกษุที่ประพฤติตนไม่เรียบร้อย ภิกษุนุ่งห่มไม่เรียบร้อย เที่ยวบิณฑบาตในขณะที่ผู้คนทั้งหลายกำลังบริโภคอาหารอยู่ ด้วยการเดินเข้าไปเพื่อบิณฑบาตใกล้ ๆ ผู้คนนั้น ภิกษุบางรูปก็ ออกปากขอแกงบ้าง ขอข้าวสุกบ้าง ด้วยตนเองมาฉัน

---

[๑๗]ดูรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๖๐/๑๐๙.

[๑๘]ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก หมายถึง การอบรมสั่งสอนเด็กให้ประพฤติดี ทำได้ง่ายกว่าสั่งสอนผู้ใหญ่ เพราะคนเป็นผู้ใหญ่มักจะหัวดื้อ ยากแก่การอบรมสั่งสอนเปลี่ยนแปลงอะไรไม่ได้.

[๑๙]ดูรายละเอียดใน สำนิ. (ไทย) ๑๖/๑๔๙ - ๑๕๐/๒๔๕ – ๒๔๖.

[๒๐]ดูรายละเอียดใน ขุ.สุ.อ. (ไทย) ๔๗/๓๒๗/๒๘๕.

และได้ส่งเสียงดังแม้อยู่ในโรงฉัน พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงว่ากล่าวกับภิกษุทั้งหลายว่า การกระทำของเธอนั้นไม่สมควร ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ การกระทำของพวกเธอไม่ได้ทำให้คนที่ยังไม่เลื่อมใส ให้เลื่อมใสและทำให้คนที่เลื่อมใสอยู่แล้ว ให้เลื่อมใสยิ่งๆ ขึ้นไป แต่เธอกลับทำให้คนที่ไม่เลื่อมใส ทำให้หมดศรัทธาไปเลย คนที่เลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว เอื้อมระอาในความประพฤติของภิกษุบางรูป พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสโทษว่าเป็นคนเลี้ยงยาก บำรุงยาก มักมาก ไม่สันโดษ คลุกคลีด้วยหมู่คณะ มีความเกียจคร้าน พระผู้มีประภาคเจ้าทรงตรัสถึงคุณของความเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักน้อยสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส ในอาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสมสิ่งของ การปรารภความเพียร ให้ภิกษุรับคำแนะนำไปประพฤติปฏิบัติตามด้วยความไม่ประมาท[๒๑]

๓.๑.๒ ภิกษุเป็นผู้ว่ายากสอนยากไม่อดทนต่อคำสั่งสอน

ภิกษุไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัยให้ดีแล้ว ย่อมเป็นสาเหตุทำให้เกิดโทษเป็นอาบัติ เพราะจะละเมิดสิกขาบท ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ดีแล้ว

๑.การศึกษาเล่าเรียนด้าน พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกทั้งอรรถกถา และที่มีการศึกษาของพระภิกษุด้านปริยัติธรรมและเปรียญธรรมที่มีอยู่ในขณะนี้ ถ้าศึกษาเล่าเรียนกันมาแบบผิด ๆ และสืบทอดกันมาแบบผิดระเบียบ รวมทั้งอรรถและพยัญชนะ ย่อมส่งผลทำให้ภิกษุประพฤติปฏิบัติผิดธรรมวินัยไปด้วย[๒๒]

๒. ภิกษุที่เป็นคนว่ายากสอนยาก ไม่มีอดทนยอมรับต่อคำตักเตือนพร่ำสอนด้วยเคารพ ย่อมทำให้ภิกษุรุ่นหลังประพฤติปฏิบัติผิดไปทำให้เกิดโทษเป็นอาบัติ

๓. ภิกษุผู้ใหญ่เป็นพระเถระ ชอบสะสมเครื่องใช้สอยต่าง ๆ ไว้จำนวนมาก เป็นผู้ปฏิบัติย่อหย่อนต่อพระธรรมวินัย ทอดธุระในอุปธิวิเวกเป็นสภาวะอันเป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์ ไม่ปรารภความเพียร การปฏิบัติธรรม เพื่อได้บรรลุธรรมมรรคผลนิพพาน สัทธิวิหาริกและอันเตวาสิกที่เป็นศิษย์รุ่นหลังพากันทำตามอย่างภิกษุผู้ใหญ่ที่เป็นพระเถระและไม่สนใจศึกษาเล่าเรียนและไม่มีเวลาปฏิบัติธรรม ทำให้เกียจคร้าน ส่งผลทำให้เกิดโทษเป็นอาบัติ[๒๓]

---

[๒๑]ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๔/๘๐ – ๘๑.

[๒๒]ดูรายละเอียดใน องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๑๖๐/๒๒๓.

[๒๓]ดูรายละเอียดใน องฺ.จตุกฺก.อ. (ไทย) ๓๕/๑๖๐/๓๘๒.

๓.๑.๓ ภิกษุเกียจคร้านต่อการศึกษาและคลุกคลีอยู่ในหมู่คณะ

ภิกษุมีความเกียจคร้านไม่สนใจศึกษาเล่าเรียนในธรรมวินัย ชอบคลุกคลีอยู่กับหมู่คณะ นิยมแต่การพูดคุย สนุกเฮฮาในหมู่เพื่อนไม่มีเวลาที่จะไปศึกษาหาความรู้ใส่ตนเอง ไม่หาเวลาว่างในการปฏิบัติธรรม บางคนก็ติดคุยจนดึก เมื่อนอนหลับดึก ตอนเช้าก็จะทำให้ง่วงนอนเป็นประจำ มีกิจกรรมใด ๆ ก็ไปไม่ได้เพราะติดอยู่กับการหลับนอน เกียจคร้านต่อการงาน ภิกษุชอบคลุกคลีอยู่ในหมู่คณะ มีความเกียจคร้านไม่เจริญกัมมัฏฐาน เพื่อทำลายกิเลสให้สิ้นแล้ว ย่อมทำให้ภิกษุนั้น ติดอยู่ในวัฏสงสาร ดังนั้น ภิกษุพึงตั้งใจศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมและเจริญกัมมัฏฐาน

๑. ภิกษุตั้งใจเรียน นวังคสัตถุศาสน์ คือ สุตตะ เคยยะ เวยยากรณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัพภูตธรรม เวทัลละ ได้ปล่อยเวลาล่วงไปเปล่า ไม่ได้เจริญสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ไม่ได้อยู่ในกุฏิว่าง คือมัวแต่คลุกคลีอยู่กับคนอื่น ไม่ทำความเพียรให้จิตสงบ มัวแต่เรียนปริยัติธรรมโดยมาก ไม่มีเวลาในการปฏิบัติธรรม จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่อยู่ในธรรม

๒. ภิกษุตั้งใจแสดงธรรมใน นวังคสัตถุศาสน์ ตามที่ได้รับฟังมาจากพระพุทธเจ้า ได้ปล่อยเวลาล่วงไปเปล่า ไม่ได้เจริญสมถะและวิปัสสนา ไม่ได้อยู่ในที่กุฏิว่าง คือคลุกคลีอยู่กับคนอื่น ไม่ได้ทำความเพียรให้จิตสงบ โดยมากมักจะแสดงธรรม ไม่มีเวลาในการปฏิบัติธรรม จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่อยู่ในธรรม

๓. ภิกษุตั้งใจสาธยายธรรม ในนวังคสัตถุศาสน์ ตามที่ได้รับฟังมาจากพระพุทธเจ้า ได้ปล่อยเวลาล่วงเลยไปเปล่า ไม่ได้เจริญสมถะและวิปัสสนา ไม่ได้อยู่ในกุฏิว่าง คือคลุกคลีอยู่กับคนอื่น เพื่อทำความเพียรให้จิตสงบ โดยมากมักจะสาธยายบรรยายธรรม ไม่มีเวลาในการปฏิบัติธรรม จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่อยู่ในธรรม[๒๔]

๔. ภิกษุนึกคิดตรึกตรอง ในนวังคสัตถุศาสน์ ตามที่ได้รับฟังมาจากพระพุทธเจ้า ได้ปล่อยเวลาล่วงเลยไปเปล่า ไม่ได้เจริญสมถะและวิปัสสนา ไม่ได้อยู่ในที่กุฏิว่าง คือคลุกคลีอยู่กับคนอื่น เพื่อทำความเพียรให้จิตสงบ โดยมากมักจะตรึกตรองตามธรรม ไม่มีเวลาในการปฏิบัติธรรม จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่อยู่ในธรรม[๒๕]

๓.๑.๔ อุปสรรคและปัญหาของพระมหาบุรุษในการหาทางหลุดพ้น

ในสมัยพุทธกาล มีการหาแสวงทางหลุดพ้นเพื่อให้ถึงพระนิพพาน ด้วยวิธีการต่าง ๆ พระโพธิสัตว์มหาบุรุษออกบวชแล้ว ได้ศึกษาพระกัมมัฏฐานกับอาฬารดาบส กาลามโคตร พระมหาบุรุษได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนธรรมไม่ช้าก็ได้บรรลุ อากิญจัญญายตนะ เป็นสมาบัติ ๗ สิ้น

---

[๒๔]ดูรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓๖/๗๓/๑๖๘.

[๒๕]ดูรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓๖/๗๓/๑๖๘ – ๑๖๙.

ความรู้ของ อาฬารดาบส กาลามโคตร พระมหาบุรุษได้ฌานสมาบัติ ๗ เสมอเท่ากับพระอาจารย์ พระพุทธองค์คิดว่าฌานสมาบัตินี้ไม่ใช่ทางบรรลุพระนิพพานได้ เบื่อหน่ายธรรมจึงตั้งใจจะค้นหาอาจารย์ที่มีความรู้มากกว่านี้ ได้เดินทางไปศึกษาต่อกับ อุทกดาบส รามบุตร ได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนกัมมัฏฐานในไม่ช้าก็ได้บรรลุ ฌานสมาบัติคือ เนวสัญญานาสัญญายตนะ พระมหาบุรุษมีความรู้สึกเบื่อธรรมนี้และมีความคิดเห็นว่า ฌานสมาบัตินี้ไม่ใช่หนทาง เพื่อคลายกำหนัด เพื่อความสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อความตรัสรู้มรรคผลนิพพาน จึงได้ออกเดินทาง เพื่อค้นหาทางหลุดพ้นต่อไป[๒๖]

พระมหาบุรุษกระทำทุกกรกิริยา คือ การทรมานตนเองให้ได้รับความลำบาก ในสมัยพุทธกาลเป็นที่นิยมทรมานตนเอง เพื่อให้ได้บรรลุพระนิพพาน

๑. ทรงใช้ฟันบนกดฟันล่าง ใช้ลิ้นกดเพดานบนไว้แน่น ข่มจิตใจ เกิดความเร้าร้อนภายในร่างกายจนเหงื่อไหลออกจากรักแร้ ปรารภความเพียร มีความอดทน มีสติ ไม่สามารถระงับความกระสับกระส่ายไว้ได้

๒. ทรงกลั้นลมหายใจเข้าและกลั้นหายใจออกทั้งทางปากและทางจมูก จนมีเสียงลมออกทางช่องหูทั้งสองข้าง ทำให้ปวดศีรษะอย่างมาก ทำให้เกิดความร้อนภายในร่างกายอย่างมาก พระ องค์มีความเพียรไม่ย่อหย่อน มีสติ มีความอดทน ไม่สามารถระงับความกระสับกระส่ายไว้ได้

๓. ทรงลดการฉันอาหารทีละน้อย จนทำให้ร่างกายผอม เหลือหนังหุ้มกระดูก ไม่มีกำลังทางร่างกาย เมื่อเดินก็ทำให้ซวนเซล้มลง เมื่อเอามือลูบแขนทำให้ขนหลุดออกมา เพราะไม่มีอาหารไปหล่อเลี้ยงร่างกาย พระองค์ทรงกระทำทุกกรกิริยาอย่างมากแล้ว ก็ไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้ จึงเลิกล้มการทรมานตนเอง หันมาฉันอาหารให้มีร่างกายเป็นปกติ ทรงมีความคิดถึงตอนที่พระองค์ยังเป็นพระกุมาร นั่งสมาธิใต้ต้นหว้า ทรงบรรลุปฐมฌาน มีความคิดเห็นอย่างนั้น จึงหันมาบำเพ็ญเพียรภาวนาทางจิตใจ[๒๗] พระมหาบุรุษได้ค้นหาทางหลุดพ้น ด้วยความยากลำบาก เป็นเวลานานถึง ๖ ปี ในที่สุดก็ได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ที่ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ในวันเพ็ญ เดือน ๖

กรณีตัวอย่าง ๑

เรื่องพระฉันนะ ภิกษุเป็นผู้ว่ายากสอนยาก

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับ อยู่ที่เมืองโกสัมพี พระฉันนะประพฤติตนไม่ดีไม่สมควร ภิกษุทั้งหลายได้ว่ากล่าวตักเตือนพระฉันนะไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งสอนตักเตือน เพราะฉันเคยเป็นคนรับใช้ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้ามาก่อน ท่านไม่ควรว่ากล่าวตักเตือนฉัน แต่ ผมต่างหาก

---

[๒๖]ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. (ไทย) ๒๑/๔๘๙/๑๐๕ – ๑๐๙.

[๒๗]ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. (ไทย) ๒๑/๔๕๙/๑๑๑ – ๑๑๖.

สมควรว่ากล่าวตักเตือนพวกท่าน พระพุทธเจ้าและพระธรรมเป็นของผม ภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ มีความละอาย มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษาพากันตำหนิ ประฌาม โพนทะนาว่า เพราะเหตุใดพระฉันนะ เมื่อภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนด้วยธรรมแล้ว ทำไมถึงเป็นคนที่ว่ายาก ว่ากล่าวตักเตือนไม่ได้เล่า ภิกษุทั้งหลายได้ตำหนิท่านพระฉันนะ และกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ[๒๘]

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบทและ ทรงตำหนิพระฉันนะเป็นโมฆบุรุษ ทำไมภิกษุทั้งหลาย ว่ากล่าวตักเตือนโดยชอบด้วยธรรมแล้ว ทำไมเป็นคนว่ายากสอนยาก โมฆบุรุษ การกระทำของเธอจะทำให้คนไม่ศรัทธาเลื่อมใสให้ศรัทธาเลื่อมใสเล่า[๒๙] ภิกษุทั้งหลาย สวดสมนุภาสน์จนครบ ๓ ครั้งเพื่อให้สละเรื่องนั้น เธอกำลังถูกสวดสมนุภาสน์ยังไม่ครบ ๓ ครั้ง แต่เธอสำนึกได้จึงสละเรื่องนั้นเป็นการดี ถ้าเธอไม่สละ จะต้องสังฆาทิเสส[๓๐]พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียน พระฉันนะโดยอเนกปริยาย ทรงตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก เป็นคนบำรุงยาก เป็นผู้มักมาก ไม่สันโดษ คลุกคลีอยู่ในหมู่คณะ มีความเกียจคร้าน ตรัสถึงคุณประโยชน์ของความเป็นคนเลี้ยงง่าย เป็นผู้บำรุงง่าย เป็นคนมักน้อย มีสันโดษ มีความขัดเกลา มีความกำจัดอาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสมบริขารเครื่องใช้สอย ปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงสาเหตุถึงการทรงบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย เพื่อให้เกิดประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ (๑) เพื่อรับว่าดีแห่งสงฆ์ (๒) เพื่อความสุขสำราญแห่งสงฆ์ (๓) เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก (๔) เพื่อความเป็นอยู่สำราญของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก (๕) เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน (๖) เพื่อกำจัดอาสวะอันจะเกิดขึ้นในอนาคต (๗) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส (๘) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว (๙) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม (๑๐) เพื่อถือตามพระวินัย[๓๑]

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่เมืองกรุงโกสัมพี พระฉันนะประพฤติตนไม่สมควรเป็นคนว่ายากสอนยาก พระฉันนะกล่าวว่า ผมยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้มาก่อน ให้ผมได้รู้ถึงสิกขาบทจนแน่ใจจากผู้รู้ก่อนหรือให้ผมได้รู้จากพระวินัยธรเสียก่อน ภิกษุมักน้อย สันโดษ พากันตำหนิ ประฌาม โพนทะนาว่า ทำไม พระฉันนะจึงว่ากล่าวตักเตือนโดยธรรมไม่ได้เล่า พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท ภิกษุรูปใดละเมิดต้องปรับอาบัติ ปาจิตตีย์[๓๒]

---

[๒๘]ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๒๔/๔๕๔.

[๒๙]ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๒๔/๔๕๔.

[๓๐]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๒๔/๔๕๔.

[๓๑]ดูรายละเอียดใน วิ.มหา.อ. (ไทย) ๓/๖๐๗/๕๕๘ – ๕๕๙.

[๓๒]ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๒/๔๓๓/๕๔๔.

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ เมืองกรุงโกสัมพี พระฉันนะประพฤติตนไม่สมควร เป็นคนที่ไม่เอื้อเฟื้อต่อคำตักเตือน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ความไม่เอื้อเฟื้อ ๒ อย่าง คือ (๑) ความไม่เอื้อเฟื้อต่อพระวินัย ได้แก่ ภิกษุถูกอุปสัมบัน ตักเตือนด้วยพระบัญญัติ ไม่เอื้อเฟื้อด้วยกล่าวว่า ผู้นี้ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม ถูกสงฆ์ดูหมิ่นหรือถูกสงฆ์ตำหนิ คำพูดของผู้นี้ไม่น่าทำตาม ต้องอาบัติปาจิตตีย์ (๒) ความไม่เอื้อเฟื้อต่อพระธรรม ได้แก่ ภิกษุถูกอุปสัมบันตักเตือนด้วยพระบัญญัติ ไม่เอื้อเฟื้อด้วยกล่าวว่า จะทำอย่างไร ธรรมข้อนี้พึงเสื่อม พึงสูญหรือพึงอันตรธานไป หรือว่าเธอไม่ประสงค์จะศึกษาพระบัญญัตินั้น จึงไม่เอื้อเฟื้อต้องอาบัติปาจิตตีย์[๓๓]

ลงพรหมทัณฑ์ฉันนะ ในพรหมทัณฑกถา ว่าด้วยการลงพรหมทัณฑ์ พระอานนท์ได้กล่าวกับพระผู้เถระให้สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะ ท่านปรารถนาจะพูดสิ่งใดได้ตามสบาย ภิกษุทั้งหลายไม่พึงว่ากล่าวตักเตือนและพร่ำสอนแก่พระฉันนะทุกอย่าง พระฉันนะรู้สึกอึดอัดเอื้อมระอา รังเกียจ ด้วยการลงพรหมทัณฑ์ จึงหลีกเร้นอยู่รูปเดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายใจ ไม่นานนัก ก็ได้บรรลุพระอรหัตตผลแล้ว การลงพรหมทัณฑ์ของพระฉันนะเป็นอันระงับไปด้วย[๓๔]

กรณีตัวอย่าง ๒

เรื่องพระราธะ ภิกษุเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย

พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ในวัดพระเชตวัน ทรงใช้ข่ายคือพระญาณตรวจดูสัตว์โลก ในเวลาใกล้รุ่งทอดพระเนตรเห็นราธพราหมณ์ จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ พระพุทธองค์ได้ทรงเสร็จไปโปรดให้ราธพราหมณ์ได้บวชเป็นภิกษุ ท่านดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาหารจากภิกษุและได้รับใช้ภิกษุสงฆ์ ด้วยการทำความสะอาดบริเวณวิหาร ท่านมีความประสงค์จะบวช แต่ภิกษุทั้งหลายไม่ยอมบวชให้ ราธพราหมณ์เมื่อไม่ได้บวชทำให้ท่านมีร่างกายซูบผอม

พระพุทธเจ้าทรงตรัสประชุมสงฆ์ ถามว่าใครระลึกถึงคุณของราธพราหมณ์ได้บ้าง พระสารีบุตรระลึกได้ ตอนบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ ราธพราหมณ์ได้ใส่บาตรหนึ่งทัพพี พระพุทธองค์ได้ให้พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้ราธพราหมณ์เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา

เมื่อพระราธะบวชเข้ามาแล้ว ท่านเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รับฟังโอวาทจากพระเถระด้วยความเคารพไม่มีโกรธเลย ท่านได้ปฏิบัติธรรมด้วยความเพียรพยายาม ๒ – ๓ วัน ก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ พระพุทธองค์ทรงปรารภพระราธะว่า ภิกษุทั้งหลาย ควรเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายเหมือนพระราธะ, แม้พระอาจารย์กล่าวชี้โทษพร่ำสอนอยู่ก็ไม่โกรธ เหมือนบุคคลผู้บอกขุมทรัพย์ให้

---

[๓๓]ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๒/๓๔๐/๔๗๓ – ๔๗๔.

[๓๔]ดูรายละเอียดใน วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๔๕/๓๘๖.

ฉะนั้น[๓๕] พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุคคลพึงเห็นผู้มีปัญญาใด ซึ่งเป็นผู้กล่าว นิคคหะ ชี้โทษ ว่าเป็นเหมือนผู้บอกขุมทรัพย์ให้, พึงคบผู้มีปัญญาเช่นนั้น ซึ่งเป็นบัณฑิต, (เพราะว่า) เมื่อคบท่านผู้เช่นนั้น มีแต่คุณอย่างประเสริฐ ไม่มีโทษที่ลามก”[๓๖]

กรณีตัวอย่าง ๓

เรื่องพระโปฐิลเถระ ผู้ไม่เห็นพระสัทธรรม

พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ในพระเชตวัน ได้ทรงปรารถถึงพระโปฐิลเถระเป็นผู้มีความรู้มากแต่เอาตัวไม่รอดคือเป็นพระธรรมกถึก เป็นพระนักเทศน์มีลูกศิษย์มากมาย แต่ยังไม่ได้บรรลุธรรมใด ๆ พระองค์ทรงมีดำริว่า เราจะช่วยเหลือพระโปฐิละให้สลดสังเวช เพื่อกำจัดกิเลสคือมานะทิฏฐิให้ออกจากทุกข์ให้ได้ “พระโปฐิละนี้ไม่เห็นพระสัทธรรม ถูกสังสารวัฏหุ้มห่อไว้ เดินทางผิด ซึ่งเป็นทางคดไม่ควรเดิน พระโปฐิละหมกมุ่นอยู่ในสังขาร ติดอยู่ในลาภสักการะดังตัวหนอนที่ติดคูถ จึงเป็นคนเปล่า”[๓๗]

ตั้งแต่นั้นมา พระพุทธองค์ ทรงตรัสกับพระเถระเสมอว่า คุณใบลานคัมภีร์เปล่า มาแล้ว คุณใบลานคัมภีร์เปล่า นั่งแล้ว, คุณใบลานคัมภีร์เปล่า ลุกขึ้นแล้ว, คุณใบลานคัมภีร์เปล่า ได้ไปแล้ว พระโปฐิละ คิดว่า เรามีความรู้ในพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาอย่างมากมาย, ได้บอกหลักธรรมให้แก่ศิษย์ที่เป็นภิกษุ ๕๐๐ รูปถึง ๑๘ คณะใหญ่ พระองค์ยังคงตรัสอยู่เสมอว่า คุณใบลานคัมภีร์เปล่า เป็นเพราะเราคงไม่ได้ปฏิบัติ เพื่อให้ได้บรรลุธรรม ยังให้คุณวิเศษได้เกิดขึ้น เป็นแน่ท่านได้สลดสังเวชธรรมแล้ว จึงได้เข้าไปหาพระมหาเถระให้ช่วยสอนพระกัมมัฏฐาน พระมหาเถระทั้งหมดล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น ใช้วิธีกุศโลบาย[๓๘]เพื่อกำจัดมานะทิฏฐิของพระโปฐิละ พระมหาเถระไม่ได้สอนพระกัมมัฏฐานใด ๆ เลย เพียงแต่ให้ส่งไปสู่สำนักเรียนกัมมัฏฐานอื่น จนถึงสำนักของสามเณรอายุได้ ๗ ปี มาขอเรียนพระกัมมัฏฐานกับสามเณร ให้เป็นที่พึ่งและให้สอนกัมมัฏฐานให้ด้วย สามเณร กล่าวว่า ท่านเป็นพระธรรมถึก เป็นพหูสูต เป็นพระอาจารย์ใหญ่ ไฉนจึงอยากมาเรียนกัมมัฏฐากับผมเล่า ผมเป็นสามเณรอายุได้เพียง ๗ ขวบเท่านั้นเอง พระโปฐิละกล่าวว่า ท่านได้โปรดเป็นที่พึ่งของผมและช่วยสอนกัมมัฏฐานให้ผมด้วย สามเณรพูดว่า ถ้าอย่างนั้น ท่านมีความอดทนต่อคำสั่งสอนได้หรือไม่ ถ้าท่านมีความอดทน ผมจะสอนกัมมัฏฐานให้กับท่าน พระโปฐิละปฏิบัติตามคำสั่งสอนของสามเณร ด้วยให้พระเถระนุ่งห่ม

---

[๓๕]ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๑/๑๖/๒๘๙.

[๓๖]ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๑/๑๖/๒๙๐.

[๓๗]ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๔๓/๓๐/๑๑๘.

[๓๘]กุศโลบาย หมายถึงวิธีสอนทางอ้อม เพื่อให้เกิดสติปัญญา เพื่อสั่งสอนเวไนยสัตว์ได้บรรลุธรรม.

จีวรราคาแพงลงไปในสระน้ำที่หนาวเย็น เพื่อทดสอบว่ามีความอดทนต่อคำสั่งสอนหรือไม่ สามเณรได้สอนโดย กล่าวอุปมาอุปมัย ว่า จอมปลวกมีช่องอยู่ ๖ ช่อง ในแต่ละช่องมีตัวเหี้ย เข้าออกในโพลงช่องใดช่องหนึ่ง ถ้าจะจับตัวเหี้ยให้ได้ ควรจะอุดช่องทั้ง ๕ ช่องไว้ให้ดี แล้วคอยโอกาสที่จะจับมันเพียงช่องเดียวที่เหลือ จึงจะจับตัวเหี้ยไว้ได้ เปรียบเหมือน บุคคลที่รับรู้ในช่องทางทั้ง ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โพฏฐัพพะและธรรมารมณ์ พึงปิดทวารช่องรับรู้ทั้ง ๕ ช่อง เหลือไว้เพียงช่องเดียวคือทางมโนทวาร ท่านจงตั้งใจปฏิบัติธรรม ด้วยบริกรรมทางจิตใจ ด้วยประการเท่านี้ พระโปฐิลละมีปัญญาเข้าใจแจ่มแจ้งแทงทะลุตลอดในสัจจธรรม[๓๙] เพราะท่านเป็นพระพหูสูต พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ปัญญาย่อมเกิด เพราะการประกอบแล, ความสิ้นไปแห่งปัญญา เพราะการไม่ประกอบ, บัณฑิตรู้ทาง ๒ แพร่งแห่งความเจริญและความเสื่อมนั่นแล้ว พึงตั้งตนไว้โดยประการที่ปัญญา จะเจริญขึ้นได้”[๔๐]

เมื่อจบพระคาถา ทำให้พระโปฐิลเถระได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

กรณีตัวอย่าง ๔

เรื่องพระกัสสปะเถระเจ้าอาวาสไม่สนใจต่อการศึกษา

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่แคว้นโกศล พระกัสสปะเป็นเจ้าอาวาสอยู่ที่ตำบลปังกธา พระผู้มีพระภาคเจ้าได้สั่งสอนแก่ภิกษุที่เป็นมัชฌิมะและนวกะ เพื่อให้ท่านได้นำไปปฏิบัติให้เกิดความแกล้วกล้า อาจหาญ ร่าเริง สดชื่นใจ ขัดเกลากิเลสด้วยธรรมีกถาประกอบด้วยสิกขาบท พระพุทธเจ้าได้เดินทางไปกรุงราชคฤห์ไม่นาน ทำให้พระกัสสปะเกิดความรำคาญเดือนร้อนใจ เราทำชั่วแล้วหนอ เราไม่ได้ดีแล้วหนอ พระกัสสปะได้เดินทางไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ในกรุงราชคฤห์ และได้แสดงโทษของตนเองเป็นคนที่โง่เขลา งมงาย ไม่ฉลาด เมื่อพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนแก่ภิกษุทั้งหลายเพื่อขัดเกลากิเลสให้เบาบาง ข้าพเจ้าขอสารภาพผิดต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า และจะความสำรวมระวังในกาลต่อไป พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ถ้าพระกัสสปะเถระไม่สนใจในการศึกษา ไม่ส่งเสริมเอาใจใส่ต่อการศึกษา เธอไม่ชักชวนให้ภิกษุอื่นไม่สนใจต่อการศึกษาให้กลับมาสนใจต่อการศึกษา และเมื่อมีโอกาสก็ไม่ได้ชักชวนภิกษุที่เป็นมัชฌิมะและนวกะให้สนใจต่อการศึกษาเล่าเรียน ทำให้พระภิกษุอื่นทำตามแบบอย่าง พระกัสสปะเถระที่ไม่สนใจต่อการศึกษา[๔๑]

---

[๓๙]ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๐/๑๑๘ – ๑๒๐.

[๔๐]ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๐/๑๒๑.

[๔๑]ดูรายละเอียดใน องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๘๒/๓๒๐ – ๓๒๓.

สรุป ภิกษุที่เป็นผู้สอนยาก ไม่เชื่อฟังต่อคำตักเตือนด้วยธรรม เป็นอุปสรรคในการดำรงอยู่ในพระธรรมวินัยนี้ ภิกษุรูปใดที่ไม่มีความอดทนต่อคำพร่ำสอนจากสหธรรมิก จากพระเถระ พระมัชฌิมะ ไม่เอื้อเฟื้อต่อคำตักเตือนจากภิกษุที่หวังดี เพื่อให้ประพฤติดีในธรรมวินัยของพระผู้มีประภาคเจ้า ทรงบัญญัติไว้ดีแล้ว ไม่ควรล่วงละเมิดสิกขาบท พระสงฆ์จะอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีจะต้องปฏิบัติตามในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อให้สงฆ์มีความระเบียบเรียบร้อย จะทำให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยความเคารพและมีความสุขด้วยดีตลอดไป

๓.๒ กุมภีลภัย ภัยของภิกษุเห็นแก่ปากแก่ท้อง

กุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา เพื่อนสหธรรมิกได้ตักเตือนพร่ำสอนอยู่ว่า “สิ่งนี้เธอควรฉัน สิ่งนี้เธอไม่ควรฉัน สิ่งนี้เธอควรบริโภค สิ่งนี้เธอไม่ควรบริโภค สิ่งที่เป็นกัปปิยะเธอควรฉัน สิ่งที่เป็นอกัปปิยะ สิ่งนี้เธอควรฉันในกาล สิ่งนี้เธอไม่ควรฉันในเวลาวิกาล”[๔๒] ภิกษุคิดอยู่ว่า ในสมัยเป็นคฤหัสถ์จะเคี้ยวดื่มกินสิ่งใดเวลาใดได้ตามต้องการ ไม่มีใครห้ามปราม แต่พอมีเศรษฐีผู้มีศรัทธาได้นำอาหารมาถวายในเวลาวิกาลก็ไม่สามารถฉันได้ ภิกษุเหล่านี้ บอกว่าฉันอาหารในยามวิกาลไม่ได้ ภิกษุเป็นผู้เห็นแก่ปากท้อง ทำให้ภิกษุอยากสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์[๔๓]

ภิกษุที่บริโภคอาหารด้วยความมึนเมา ความอึดอัดเพราะอาหาร ความร้อนกระวนกระวายเพราะอาหาร ความหนักเนื้อ หนักตัวเพราะอาหาร[๔๔] เมื่อภิกษุรูปใดบริโภคอาหารแล้วไม่ได้พิจารณาโดยแยบคายย่อมบริโภคอาหารเพื่อเล่น เพื่อความมัวเมา เพื่อให้ผิวพรรณสวยงาม เพื่อความอ้วนพี ความไม่สันโดษ ความไม่รู้จักประมาณ ความไม่พิจารณาในการบริโภคอาหารให้ดีแล้วย่อมทำให้เกิดโทษในการฉันอาหารได้มากเกินไปทำให้ท้องอืด อึดอัด ปวดท้อง ทำให้เกิดทุกขเวทนาแก่ผู้บริโภคอาหารจนเกินประมาณนี้เรียกว่า ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค[๔๕]

ภิกษุที่เกี่ยวข้องอยู่กับชาวบ้าน ประจบเอาใจชาวบ้านอยู่ จะทำให้จิตใจของภิกษุนั้นฟุ้งซ่าน ทำให้เกิดสมาธิได้โดยยาก การที่ภิกษุคลุกคลีกอยู่กับฆราวาสบ่อย ชาวบ้านก็จะนำอาหารที่

---

[๔๒] ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๓/๑๘๓ – ๑๘๔.

[๔๓] ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๓/๑๘๓ – ๑๘๔.

[๔๔] อภิ.วิ.อ. (ไทย) ๗๘/๘๗๕/๗๖๖.

[๔๕] ดูรายละเอียดใน อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๙๐๕/๕๖๕.

ดี ๆ มีรสอร่อยมาถวายเป็นประจำจะทำให้ติดอยู่กับรสชาติของอาหารได้ และจะทำความทุกข์มาให้ เพราะว่าจะไม่ได้ปฏิบัติธรรมได้ จะพะวงติดใจรสชาติอาหาร[๔๖] ภิกษุที่ชอบบริโภคอาหารที่ประณีต และยินดีที่จะบริโภคอาหารได้ตลอดเวลา อาหารที่มีรสชาติอร่อย ไม่เพียงให้ร่างกายดำรงอยู่ได้ เพราะรสอาหารที่ภิกษุฉันเข้าไปแล้ว อาหารย่อมย่อยได้หมด ภิกษุยังติดใจในรสชาติอาหารที่เคยฉันอาหารเข้าไปแล้ว ก็ยังไม่เพียงพอ ยังรับประทานอาหารเพิ่มขึ้นอีกต่อไป[๔๗] "ภิกษุไม่คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ไม่รู้ประมาณในการบริโภคอาหาร ไม่ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนือง ๆ"[๔๘] จะไม่สามารถประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ได้ตลอดชีวิต

ปัญหาของภิกษุที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร เป็นการบริโภคที่ประกอบด้วยตัณหา คือมีความทะยานอยากในการบริโภคอาหารที่มีราคาแพง แบบฆราวาสที่เป็นเศรษฐี นิยมบริโภคอาหารที่มีรสชาติอร่อย และทำให้ติดใจอยู่กับรสชาติที่อร่อยของอาหารจนไม่สามารถจะทำอะไรได้ เป็นทาสทางวัตถุนิยมในการบริโภคอาหาร เมื่อมีความอยากบริโภคอาหารที่มีคุณภาพดีมีราคาแพงทำให้ติดใจและหลงใหลในรสชาติของอาหาร จะส่งผลทำให้จิตใจของภิกษุนั้นตกต่ำลง เพราะความพ่ายแพ้ในจิตใจของตนเอง ติดใจในรสอร่อย ทำให้จิตใจของภิกษุนั้นตกต่ำลงทุกที เราไม่สามารถชนะความอยากบริโภคอาหารที่มีรสชาติอร่อยได้ เมื่อภิกษุชนะความอยากอาหารที่มีรสชาติอร่อยได้ก็จะทำให้จิตใจของภิกษุนั้นสูงขึ้น เมื่อเรายังเป็นภิกษุอยู่จำเป็นต้องทำตนเองให้เป็นคนที่เลี้ยงง่าย ไม่บริโภคอาหารที่สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยจนเกินไป ไม่เหมาะสมกับการเป็นภิกษุ ไม่ควรบริโภคอาหารแข่งกับฆราวาสที่เป็นเศรษฐี นิยมบริโภคอาหารที่มีราคาแพงและมีรสชาติอร่อย

อาหารที่เป็นปัจจัยทำให้ภิกษุสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เพราะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์ดำรงอยู่ได้ และเพื่ออนุเคราะห์แก่หมู่สัตว์ที่แสวงหาที่เกิดจิตใจที่ยังมีราคะ(ความกำหนัด) นันทิ(ความเพลิดเพลิน) ตัณหา(ความทะยานอยาก) มีอยู่ ในกวฬิงการาหาร อาหารคือก้อนข้าว ทำให้วิญญาณมีความเจริญงอกงาม นามรูปเจริญหยั่งลง ทำให้ภพเกิดขึ้นใหม่ต่อไป เมื่อชาติมีชราและมรณะมีต่อไป ทำให้เกิดความโศกเศร้า มีความกระวนกระวายและมีความคับแค้นใจ[๔๙]

> เปรียบเหมือนมีสีน้ำย้อม ครั่ง ขมิ้น สีเขียว หรือสีแดงอ่อน ช่างย้อมหรือจิตรกรพึงเขียนรูปภาพสตรีหรือรูปภาพบุรุษ ให้ได้สัดส่วนครบถ้วนลงบนแผ่นกระดานที่ขัดดีแล้ว ฝาผนัง หรือแผ่นผ้า อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้น ถ้าราคะ นันทิ ตัณหามีอยู่ในกวฬิงการาหาร วิญญาณจะตั้งอยู่งอกงามในกวฬิงการาหารนั้น ที่ใดมีวิญญาณตั้งอยู่

---

[๔๖]ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๐๕๕/๕๑๒.

[๔๗]ดูรายละเอียดใน องฺ.ฉกฺก. (ไทย) ๒๒/๖๐/๕๕๗.

[๔๘]สำ.สฬา. (ไทย) ๑๘/๑๒๐/๑๔๑.

[๔๙]ดูรายละเอียดใน สำ.นิ. (ไทย) ๑๖/๖๔/๑๒๓.

งอกงาม ที่นั้นย่อมมีนามรูปหยั่งลง ที่ใดมีนามรูปหยั่งลงที่ นั้นย่อมมีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่ใดมีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่นั้นย่อมมีการเกิดในภพใหม่ต่อไป ที่ใดมีการ เกิดในภพใหม่ต่อไป ที่นั้นย่อมมีชาติ ชราและมรณะต่อไป[๕๐]

ภิกษุที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา ไม่ควรบริโภคอาหารเหมือนอย่างกับตอนที่เป็นคฤหัสถ์ คือจะบริโภคอาหารในเวลาใดก็ได้ ไม่บริโภคอาหารเพื่อความสนุกสนานเฮฮา ไม่บริโภคอาหารด้วยความเอร็ดอร่อยติดใจในรสชาติ การบริโภคอาหารไม่ควรฉันบ่อย ๆ ไม่ควรปรุงแต่งอาหารแบบพิถีพิถันปรุงอาหารให้มีรสชาติอร่อย ตกแต่งอาหารให้สวยงามตามใจตนเอง แบบตอนเป็นคฤหัสถ์ไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงตรัสเกี่ยวกับการฉันอาหารของภิกษุ ควรฉันเพื่อความดำรงชีวิตอยู่ได้เพื่อปฏิบัติธรรมได้ ฉันอาหารให้พิจารณาโดยอันแยบคาย ไม่ฉันอาหารเพื่อเล่น ไม่ฉันอาหารเพื่อมัวเมา ไม่ฉันอาหารเพื่อความประดับ ไม่ฉันอาหารเพื่อประดับตกแต่ง ฉันอาหารให้พอดีไม่ให้ร่างกายได้รับความลำบากเพื่อบรรเทาความหิว และไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้นคือด้วยการฉันจนอิ่มเกินไป[๕๑] พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า การฉันอาหารเปรียบเหมือนการใช้น้ำมันหยอดเพลาเกวียน อุปมาด้วยผ้าเก่าชุบน้ำมันพันแผลของคนที่เป็นโรคเรื้อน และอุปมาด้วยการกินเนื้อบุตรของสามีภรรยาที่เดินทางไกลในที่กันดาร[๕๒]

๓.๒.๑ ภิกษุไม่ควรฉันอาหารด้วยความมัวเมา

ในปุตตมังสสูตร ว่าด้วยการกินเนื้อบุตรเป็นอาหารประทังชีวิตเพื่อข้ามในที่กันดาร คือการกินอาหารด้วยน้ำตา ไม่ใช่กินเพื่อความเมามัน เพื่อสนุก แต่กินเพื่อประทังชีวิตตนเองให้อยู่ได้ให้ข้ามพ้นในที่กันดาร การกินบุตรของตนเองเป็นอาหาร เปรียบเหมือนภรรยาสามีทั้งสอง ได้นำเอาเสบียงอาหารมากินในระหว่างทางเพียงเล็กน้อย ในการเดินทางที่กันดารข้ามไปโดยยากและมีภัยอันตราย คือ ภัยจากโจร , ภัยจากสัตว์ร้าย , ภัยจากยักษ์ , ภัยจากไม่มีน้ำกินน้ำใช้และภัยจากมีอาหารเหลืออยู่น้อย สามีภรรยาทั้งสองมีบุตรน้อย ทั้งน่ารัก และน่าพอใจ ขณะที่เดินทางในที่กันดารอยู่นั้น เสบียงอาหารที่ได้นำมามีปริมาณน้อยได้หมดลง แต่ในระหว่างทางที่ดินแดนกันดาร สามีภรรยาเดินทางมาได้ไม่ไกลนัก เสบียงอาหารได้หมดลง จึงได้ปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรจะได้ข้ามในที่กันดารนี้ไปให้ไปด้วยความสวัสดิภาพ ได้ตกลงกันว่าพวกเราจะช่วยกันฆ่าบุตร ทำเป็นเนื้อเค็มและเนื้อย่าง บริโภคเนื้อบุตร ก็จะข้ามพ้นทางกันดารที่เหลืออยู่ได้ เราทั้งสามจะได้ไม่ตายกันทั้งหมด ถ้าเราฆ่าลูกนำมาเป็นเสบียงอาหารเอาไว้กินในระหว่างทางเพื่อประทังชีวิตให้อยู่รอด

---

[๕๐] สำนิ. (ไทย) ๑๖/๖๔/๑๒๔.

[๕๑] ดูรายละเอียดใน ขุ.ม.อ. (ไทย) ๖๖/๕๓๒/๕๘๕.

[๕๒] ดูรายละเอียดใน ขุ.ม.อ. (ไทย) ๖๖/๕๘๘/๖๖๐.

ไปได้ ในวันข้างหน้าเราทั้งสองอาจจะมีบุตรคนใหม่เกิดขึ้นได้ ถ้าเราไม่สละลูกน้อยในครั้งนี้ ก็จะทำให้เราทั้ง ๓ ตายพร้อมกันในที่นี้เป็นแน่ เมื่อสามีภรรยาได้บริโภคเนื้อบุตรเป็นอาหารไปพลางทุบอกไปพลาง รำพึงรำพันว่า บุตรน้อยอยู่ที่ไหน บุตรน้อยอยู่ที่ไหน สามีภรรยากินเนื้อบุตรของตนเป็นอาหาร ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อความมัวเมา ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง และ ไม่ใช่เพื่อประดับร่างกาย แต่กินอาหารคือเนื้อบุตรเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้ อุปมาอุปไมย ภิกษุพึงเห็น กวฬิงการาหารเปรียบเหมือนเนื้อบุตร พระอริยสาวกได้กำหนดเพื่อให้รู้, กำหนดเพื่อพิจารณา, กำหนดเพื่อละในกวฬิงการาหารได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้ราคะซึ่งเกิดจากกามคุณ ๕ เมื่อกำหนดรู้ราคะซึ่งเกิดจากกามคุณ ๕ ได้แล้ว จึงทำให้พระอริยสาวกละสังโยชน์ที่เป็นเครื่องชักนำออกจากโลกนี้ได้[๕๓]

๓.๒.๒ ภิกษุฉันอาหารแล้วไม่ได้พิจารณาย่อมเกิดโทษ

อาหารบิณฑบาตที่มีโทษสำหรับภิกษุที่บริโภคปัจจัย ๔ ด้วยการแสวงหาอันไม่สมควร คือโกหกหลอกลวง, การเป็นหมอดู, การรับใช้คฤหัสถ์และ การบริโภคลาภด้วยลาภก็ดี ภิกษุที่ไม่ได้พิจารณาอาหารก่อนแล้วบริโภค ย่อมมีโทษ คือเหมือนกับการบริโภคอาหารด้วยอาการที่ขโมย, การบริโภคด้วยอาการที่เป็นหนี้ชาวบ้าน ส่วนการบริโภคอาหารที่ไม่มีส่วนเสีย คือ การบริโภคอาหารต้องพิจารณาอาหารก่อนจึงค่อยฉัน ถือว่าเป็นสามีบริโภค คือการบริโภคด้วยอาการเป็นเจ้าของ เป็นการบริโภคไม่มีโทษเพราะเป็นการบริโภคที่ไม่ได้ประกอบด้วยกิเลสตัณหา[๕๔] และควรบริโภคด้วยมีสติปัญญา คือการพิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงบริโภค มีความพอประมาณในการบริโภคอาหารและมีความสันโดษ พึงพอใจในการรับตามมีตามได้ มีประโยชน์ทำให้ร่างกายเกิดโรคน้อย ทำให้ร่างกายแข็งแรงไม่เกิดโรคง่าย ไม่อืดอัด ไม่ปวดท้อง มีกำลังวังชาทำให้เบากาย และทำให้เกิดความสุขสบายในร่างกาย ด้วยการฉันอาหารเพียงมื้อเดียว[๕๕] สมดัง พระรัฐบาลกล่าวไว้ว่า “สัตว์โลก มีท้องพร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้เบื่อ เป็นทาสของตัณหา”[๕๖]

ภิกษุที่ฉันอาหารบิณฑบาตมื้อเดียว ไม่เก็บอาหารสะสมไว้ฉันวันหน้าอีก ย่อมทำให้ไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับอาหารว่าจะบูดเสียหรือไม่ และจะเดินทางไปไหนมาไหนได้สะดวกสบายอีกด้วย ภิกษุได้ฉันอาหารที่ฆราวาสถวายด้วยความศรัทธาจนอิ่มตามความประสงค์แล้ว ส่งผลทำให้เกิดความง่วงนอน ทำให้ภิกษุหาที่เอนและหาความสุขจากการนอนหลับ จิตของภิกษุย่อมไม่มีกำลังใจที่

---

[๕๓]ดูรายละเอียดใน สำ.นิ. (ไทย) ๑๖/๖๓/๑๒๐.

[๕๔]ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. (ไทย) ๒๑/๕๓๔/๑๖๘.

[๕๕]ฉันอาหารมื้อเดียว หมายถึง ฉันอาหารตั้งแต่รุ่งอรุณของวันใหม่ จนถึงเที่ยงวัน.

[๕๖]ขุ.สุ.อ. (ไทย) ๔๖/๒๘๕/๗๘.

จะปฏิบัติธรรมต่อเนื่องไปด้วยความพยายามอย่างเต็มที่ ส่งผลให้ภิกษุนั้นเกิดความเกียจคร้านในการทำกิจวัตรประจำวันของคณะสงฆ์[๕๗]

๓.๒.๓ ภิกษุฉันอาหารมากเกินไปย่อมเกิดโทษ

บุคคลที่กินอาหารมาก ย่อมทำให้ง่วงเหงาหาวนอน ซึ่งมีความสุขในการนอนหลับชอบในพักผ่อนนอนหลับให้มาก “ภิกษุไม่พึงทำความหลับให้มาก หมายความว่า ภิกษุพึงแบ่งกลางวันและกลางคืนให้เป็น ๖ ส่วนคือ ตื่นอยู่ ๕ ส่วน นอนหลับ ๑ ส่วน เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ภิกษุไม่พึงทำความหลับให้มาก”[๕๘] เมื่อนอนมากก็จะไม่มีเวลาไปทำกิจกรรมอย่างอื่นและมักนอนหลับดิ้นกลับไปมา เหมือนกับบุคคลเลี้ยงบำรุงสุกรด้วยรำข้าวตั้งแต่ตัวเล็ก ๆ จนโตมีร่างกายอ้วนพีไม่ได้ออกไปนอกคอก ย่อมนอนกลิ้งไปมา บุคคลนั้นย่อมไม่อาจมนสิการ พิจารณาไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพราะไม่ สามารถมนสิการ พิจารณาไตรลักษณ์ได้ บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้มีปัญญาน้อย ย่อมเข้าห้องนอนบ่อย ๆ และไม่อาจจะทำให้ออกจากห้องนอนไปได้[๕๙]

ครั้งหนึ่งเทวดาสิงในป่าได้กล่าวให้ภิกษุได้สลดใจว่า “ท่านจะต้องการอะไรด้วยความหลับ ท่านผู้เร่าร้อนด้วยกิเลส อันลูกศรคือตัณหาเสียบแทงดิ้นรนอยู่ จะมัวหลับมีประโยชน์อะไร ท่านออกจากเรือนบวชด้วยความเป็นผู้ไม่มีเรือนด้วยศรัทธาใด ท่านจงเพิ่มพูนศรัทธานั้นเถิด อย่าไปสู่อำนาจของความหลับเลย”[๖๐] ภิกษุที่บริโภคอาหารจนอิ่มแล้วไม่สามารถจะฉันเข้าไปได้อีกแล้ว และมีความยินดีในการคลุกคลีอยู่กับหมู่ชนด้วยการสนทนาด้วยเรื่องไร้สาระตลอดทั้งวัน และมัวแต่นอนหลับตลอดทั้งคืนจนถึงรุ่งเช้า เมื่อไรจักได้มีเวลาปฏิบัติธรรม ทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์[๖๑]

ในการทำการเกษตรทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์น้ำมีปริมาณมากมาย พืชผักอุดมสมบูรณ์อย่างมาก กอปรกับประชาชนก็มีฐานะดีขึ้นกว่าสมัยก่อน ๆ ทำให้การบริโภคอาหารมีแต่ของดี ๆ มีรสชาติอร่อย สิ่งใดที่ประชาชนชอบก็จะนำอาหารสิ่งนั้นมาถวายอาหารแก่ภิกษุด้วย และก็อุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้วอีกด้วย เป็นความเชื่อของชาวพุทธ เมื่อพระภิกษุได้รับอาหารทอดด้วยน้ำมัน และมีขนมหวาน ภิกษุก็ต้องฉันอาหารเหล่านั้นบ่อย ๆ เข้า ก็จะส่งผลให้พระภิกษุในยุคปัจจุบันอ้วนขึ้น เพราะว่าฉันอาหารแล้วไม่ได้ออกกำลังกาย เมื่อภิกษุอ้วนขึ้นมากก็จะเป็นที่อยู่อาศัยของโรคร้าย นานาชนิด เช่น เบาหวาน, มีความดันสูง โรคหัวใจ , มีไขมันอุดตันในหลอดเลือด โรค

---

[๕๗]ดูรายละเอียดใน องฺ.ทสก.อ. (ไทย) ๓๘/๑๔/๓๐.

[๕๘]ขุ.ม.อ. (ไทย) ๖๖/๗๕๑/๓๓๐.

[๕๙]ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๐/๑๕๔/๑๔๒.

[๖๐]สำ.ส.อ. (ไทย) ๒๕/๗๖๓/๓๕๕.

[๖๑]ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๐/๒๒๑/๔๐๕.

ร้ายเหล่านี้เป็นสิ่งบั่นทอนชีวิตของภิกษุ นับวันก็จะทำให้ไม่สบายทั้งร่างกายและ จิตใจในที่สุดก็มรณะภาพ ครั้นจะบริโภคอาหารน้อยจนทำให้ท้องร้อง ภิกษุบางรูปก็อดอาหารด้วยจะ เป็นการทรมานตนเอง ในธุดงควัตรเพื่อไม่ให้เป็นทาสของกิเลสตัณหา เพราะ “ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง เพราะทำให้สังขารร่างกายได้รับความทุกข์”[๖๒]

ภิกษุไม่พึงติดใจในรสชาติของอาหาร เมื่อภิกษุได้ฉันอาหารเข้าไปแล้วก็จะย่อยสลายไปหล่อเลี้ยงร่างกาย และทำให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้ อาหารทำให้ภิกษุคลายความหิวกระหาย และภิกษุไม่ควรบริโภคอาหารมากจนเกินไป ทำให้ท้องอืดอัดไม่สะดวกสบาย ทำให้เกิดทุกขเวทนาขึ้น หน้าที่ของอาหารคือทำให้ร่างกายเจริญเติมโต และซ่อมแซมส่วนที่สึกหร่อและยังทำให้เกิดโรคร้ายต่าง ๆ ได้ด้วยเช่นกัน มี โรคอ้วน, ความดันสูง ภิกษุถ้าติดใจในรสชาติอาหาร เมื่อบริโภคอาหารมากย่อมส่งผลทำให้เกิดโรคอ้วนแล้ว ยังเป็นการบำรุงกิเลสตัณหาอีกด้วย มีความทะยานอยากบริโภคอาหารที่มีรสชาติใหม่ ๆ อยู่เสมอ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ที่ใดมีอาหารรสอร่อย ก็จะติดตามไปในการบริโภค เมื่อติดใจในรสชาติก็จะยึดแน่นอยู่อุปทานในจิตใจ ไม่สามารถจะสลัดออกจากจิตใจได้โดยง่าย ภิกษุพึงมีความสันโดษพอใจในการบริโภคอาหาร พึงหมั่นเจริญภาวนาและบริหารจิตใจมีทั้ง สมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นช่องทางที่จะทำให้สลายความติดใจในรสชาติได้ด้วย การเจริญสติสัมปชัญญะ เป็นเครื่องกางกั้นไม่ให้กิเลสตัณหาเจริญงอกงามได้ เพราะขาดสติ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เรายังติดใจในรสชาติ และบริโภคอาหารเป็นจำนวนมาก พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนวิธีการลดน้ำหนักด้วยพระคาถานี้ว่า

“มนุชสฺส สทา สติมโต มตฺตํ ชานโต ลทฺธโภชเน ตนุกสฺส ภวนฺติ เวทนา สณิกํ ชีรติ อายุ ปาลยนฺติ ฯ”[๖๓] แปลว่า “มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้บริโภคแล้ว ย่อมมีเวทนาเบาบางเขาย่อมแก่ช้า และอายุก็ยั่งยืน”[๖๔]

พระพุทธเจ้าตรัสสอนวิธีการลดน้ำหนักให้แก่พระเจ้าปเสนทิโกศล โดยให้มหาดเล็กชื่อสุทัสสนะมาณพ กล่าวคาถาที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ ในขณะที่พระเจ้าปเสนทิโกศล เสวยอาหารเพื่อคอยเตือนสติ จำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้ได้และควบคุมปริมาณของอาหารที่เหมาะสมในการเสวยในแต่ละครั้งของพระเจ้าปเสนทิโกศล ในไม่ช้าพระวรกายก็ของพระองค์ก็มีกำลังแข็งแรงมีน้ำหนักลดลง มีความกระปรี้กระเปร่า ไม่อึดอัดอีกต่อไป[๖๕]

---

[๖๒] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๑/๘๕, ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๒๕/๓๖๐.

[๖๓] สำ.ส. (บาลี) ๑๕/๑๒๔/๘๘.

[๖๔] สำ.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๕/๑๔๖.

[๖๕] ดูรายละเอียดใน สำ.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๕/๑๔๖.

๓.๒.๔ ภิกษุฉันอาหารติดใจในลาภสักการะ

ภิกษุที่ยังติดใจในลาภสักการะและเกียรติยศอันเป็นเหยื่อล่อของสรรพสัตว์ทั้งหลาย มีบุคคลน้อยนักที่จะรู้เข้าใจใน “โลกธรรม ๘ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข และทุกข์ ย่อมเกิดขึ้นแก่ปุถุชนผู้ยังไม่ได้สดับ”[๖๖] บุคคลที่ไม่รู้ย่อมแย่งลาภสักการะและแย่งยศถาบรรดาศักดิ์ กันอยู่ เปรียบเหมือน ปลาที่เห็นแก่กินเหยื่อ แต่ในเหยื่อนั้นมีเบ็ดติดอยู่ด้วย[๖๗] บุคคลใดติดอยู่ในลาภสักการะ เปรียบเหมือน บุคคลได้รับความสุขที่แฝงไปไปด้วยความทุกข์ “ลาภสักการะและ การสรรเสริญทารุณ เผ็ดร้อน หยาบคาย เป็นภัยอันตรายแก่การบรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะ เปรียบเหมือนนายพรานที่ตกเบ็ดที่มีเหยื่อเกี่ยวอยู่ด้วยลงในแม่น้ำ มันกินเบ็ดของนายพราน ย่อมได้รับความทุกข์ทรมาน นายพรานทำอะไรได้ตามความพอใจ”[๖๘]

“ภิกษุไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ, ไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ด้วยธรรม ๕ ประการ คือภิกษุพูดเพื่อหลอกลวง, พูดเพื่อหวังลาภสักการะ, พูดเพื่อเลียบเคียงเพื่อหาลาภ, พูดเพื่อคาดคั้นให้บริจาค, พูดเพื่อความแสวงหาลาภด้วยลาภ”[๖๙] ย่อมเป็นที่น่ารังเกียจของสหธรรมิกในคณะสงฆ์ ภิกษุที่คลุกคลีอยู่ด้วยหมู่คณะเป็นเหตุทำนั่งสมาธิไม่ตั้งมั่น จะทำให้จิตฟุ้งซ่าน ซัดส่าย การอนุเคราะห์ต่อคนอื่นเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ภิกษุที่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปสู่ตระกูลนั้น ย่อมติดใจในรสชาติของอาหาร ย่อมละทิ้งประโยชน์อันจะนำความสุขมาให้ ผู้รู้กล่าวว่าการกราบไหว้และการบูชาในตระกูล เปรียบเหมือนเปือกตม และ เป็นเหมือนลูกศรที่ถอนได้ยาก ภิกษุเลวทรามย่อมติดใจในลาภสักการะ ลดละได้โดยยาก[๗๐] ใน มีพหกสูตร ภิกษุติดใจลาภสักการะที่คฤหัสถ์ถวายด้วยความเลื่อมใสศรัทธา เป็นภัยอันตรายต่อการบรรลุธรรม เปรียบเหมือนแมลงวันดมและกินอุจจาระ และยังมีอุจจาระอยู่ข้างหน้าอีกกองหนึ่ง มันดูถูกแมลงวันตัวอื่นที่ไม่ได้กินอุจจาระได้เหมือนมัน เปรียบเหมือนภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ถูกลาภสักการะและความสรรเสริญครอบงำ กระทบในจิตใจ ในเวลาเช้า ได้เข้าไปฉันภัตตาหารในหมู่บ้าน และในวันพรุ่งนี้อุบาสกได้นิมนต์ฉันภัตตาหารอีก พอถึงวัดได้พูดโอ้อวดกับภิกษุสงฆ์ถึงลาภสักการะที่ได้รับมา ส่วนภิกษุรูปอื่น ๆ ไม่มีใครมาถวายเหมือนตนเอง ภิกษุนั้นได้ถูกลาภสักการะครอบงำเป็นทุกข์อยู่ตลอดกาล เปรียบเหมือนแมลงวันได้กินอุจจาระฉะนั้น[๗๑] ภิกษุใดไม่ติด

---

[๖๖]องฺ.อฏฺฐก. (ไทย) ๒๓/๖/๒๐๔.

[๖๗]ดูรายละเอียดใน สำ.นิ.อ. (ไทย) ๒๖/๕๓๘/๖๔๐ – ๖๔๑.

[๖๘]สำ.นิ.อ. (ไทย) ๒๖/๕๓๘/๖๔๐ – ๖๔๑.

[๖๙]ดูรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓๖/๘๓/๒๐๓.

[๗๐]ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๓/๓๙๘/๓๓๔.

[๗๑]ดูรายละเอียดใน สำ.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๖๐ - ๑๖๒/๒๖๘ - ๒๖๙.

ใจในลาภสักการะย่อมทำให้จิตใจไม่ต้องพะวง หมกมุ่น ทำกิเลสตัณหาสะสมมากขึ้น ทำให้ยึดมั่นติดใจในอุปทาน ยากที่จะถอนออกได้

ภิกษุใดมีความติดใจในรสชาติ มีตัณหาอันเป็นเหตุให้เหลวไหล ทำให้บุคคลอื่นเลี้ยงดูเที่ยวไปตามลำดับหมู่บ้าน มีจิตพัวพันในการประจบชาวบ้าน คือ มีจิตใจติดในรสชาติที่เกิดจากส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ รสชาติของมะม่วง มี รสเปรี้ยวบ้าง รสหวานมันบ้าง รสชาติของยาและบอระเพ็ดมีรสขม พริกมีรสเผ็ดร้อน น้ำปลามีรสเค็ม มะขามป้อมมีรสฝาด ผงชูรสทำให้อาหารมีรสชาติอร่อย อาหารที่เราไม่ชอบก็จะมีรสไม่อร่อย อาหารและเครื่องดื่มมีทั้งร้อนและเย็น ต่างก็มีความชอบแตกต่างกันไป

ภิกษุผู้เที่ยวแสวงหาและติดใจในรสชาติในโลก มีการชิมและบริโภคอาหารด้วย “ปลายลิ้น มีรสชาติต่าง ๆ เช่น รสเปรี้ยว รสหวาน รสขม รสเผ็ดร้อน รสเค็ม รสเฝื่อน รสฝาด รสอร่อย รสไม่อร่อย เย็น ร้อน”[๗๒]เป็นต้น เมื่อได้รับรสชาติหนึ่งแล้วก็ต้องการชิมรสชาติอาหารต่าง ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่เคยเพียงพอ ยังมีการแสวงหาในรสชาติอยู่ร่ำไป ย่อมมีความพึงพอใจในรสชาติ นำมาซึ่งความทะยานอยากในการบริโภคอยู่ร่ำไป ติดอยู่ในบ่วงแห่งมาร เป็นทาสของตัณหา[๗๓] คือความทะยานอยากในรสชาติของอาหารที่อร่อยยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่มีคำว่าเพียงพอ ค้นหาในรสชาติที่อร่อยอยู่ร่ำไป เมื่อพบกับอาหารและเครื่องดื่มที่อร่อยที่ตนเองชอบ ก็จะติดใจประทับใจในรสชาตินั้น ๆ เป็นทาสของตัณหา มีท้องพร่องเป็นนิตย์ ไม่เคยหยุดติดใจในรสชาติ จนยึดมั่นด้วยอุปทาน จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้อง เกิด , แก่ , เจ็บ และตาย นับภพชาติไม่ถ้วน ย่อมทำให้ท่องเที่ยวในสังสารวัฏ ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่รู้จักที่สิ้นสุด ไม่รู้จักต้นทาง , ไม่รู้จักปลายทางอยู่ที่ใด

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุได้ฉันเภสัช ๕ มี เนยใส, เนยข้น , น้ำมัน, น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย[๗๔] ซึ่งเป็นตัวยารักษาโรคดีซ่าน มีเนื้อตัวซูมผอม ซีดเหลือง เพื่อรักษาอาการอาพาธของภิกษุที่ฉันอาหารเข้าไปแล้วอาเจียนออกมาหมด เมื่อภิกษุฉันเภสัชเข้าไปแล้วจะทำให้ร่างกายมีกำลังทำให้หายจากอาการอ่อนเพลีย ตัวเหลือง แม้เภสัชจะมีรสชาติอร่อยก็จริง แต่ก็ควรบริโภคด้วยปัญญาคือฉันเพื่อรักษาโรคที่ทำให้ร่างกายอ่อนเพลียต่าง ๆ ไม่ควรติดใจในรสชาติไม่บริโภคด้วยกิเลสตัณหาแต่ต้องบริโภคด้วยมีสติสัมปชัญญะคอยควบคุมจิตใจ ไม่ให้หลงใหล เผลอตัว ตามใจตนเองมากจนเกินไป[๗๕]

---

[๗๒]ขุ.จู.อ. (ไทย) ๖๗/๗๗๘/๖๐๕.

[๗๓]ดูรายละเอียดใน ขุ.จู.อ. (ไทย) ๖๗/๗๗๘/๖๐๔ – ๖๐๖.

[๗๔]อภิ.สงฺ. (ไทย) ๓๔/๖๔๒/๒๐๕, วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๗๑/๖๗.

[๗๕]ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๐/๔๓, วิ.ม.อ. (ไทย) ๗/๒๕/๕๘.

กรณีตัวอย่าง ๑

เรื่องพราหมณ์บวชเพราะเห็นแก่ปากท้อง

พราหมณ์ผู้หนึ่งบวชเพราะเห็นแก่ปากท้อง อาศัยอยู่ในเมืองราชคฤห์เป็นเมืองใหญ่มีอาหารที่ใส่บาตด้วยอาหารที่ประณีตแก่พระภิกษุสงฆ์ ทำให้พราหมณ์คนหนึ่งคิดว่า เมื่อบวชเป็นภิกษุแล้ว มีความหวังเพื่อจะได้ฉันอาหารที่อร่อยประณีตจึงอยากจะบวชเป็นภิกษุ ได้ข่าวว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้มีลักษณะนิสัยดี ประพฤติเรียบร้อย บริโภคอาหารดี นอนในห้องมิดชิด ถ้าอย่างนั้น เราพึงบวชในพวกสมณะเชื้อสายศากยบุตร”[๗๖] ต่อมาไม่นาน พราหมณ์ก็ออกบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา เพื่อหวังจะได้ไปกิจนิมนต์ไปฉันอาหารตามบ้าน ญาติโยมจะได้ถวายอาหารที่อร่อย มีคุณภาพ มีอาหารที่น่ารับประทานเป็นจำนวนมาก ภิกษุบวชใหม่ไม่อยากจะฉันอาหารโดยวิธีออกบิณฑบาต ครั้นภิกษุที่เป็นเพื่อสหธรรมิกมาชวนให้บิณฑบาต แต่ภิกษุผู้บวชใหม่กล่าวว่า ผมไม่ได้บวชเพราะจะออกเที่ยวบิณฑบาต ถ้าท่านทั้งหลายจะถวายอาหารบิณฑบาตแก่ผม ผมจะบริโภคอาหาร ถ้าไม่ถวายอาหารบิณฑบาตแก่ผม ผมจะลาสิกขาสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์ครับ

ภิกษุทั้งหลายจึงถามว่า พระนวกะ ท่านบวชเพื่อฉันอาหารอร่อย และรับกิจนิมนต์ไปฉันที่บ้านหรือเธอบวชเพื่อปากท้อง พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงสอบถาม และทรงตักเตือนและตำหนิ โฆบุรุษ ทำไมเธอจึงพอใจในการบวชเพื่อแก่ปากแก่ท้อง การกระทำของเธอไม่ทำให้คนที่ยังไม่ศรัทธาเลื่อมใสให้มาศรัทธาเลื่อมใส และทำให้คนที่มีความศรัทธาเลื่อมใสอยู่แล้ว ทำให้เป็นอื่นไป พระพุทธเจ้าตรัสให้อุปัชฌาย์บอกนิสสัยแก่ภิกษุผู้บวชใหม่ และหวังจะให้ภิกษุที่บวชเข้ามาแล้วให้บิณฑบาตเลี้ยงชีวิตด้วยปลีน่องของตนเอง ด้วยความเพียรพยายามในการบิณฑบาตตลอดชีวิต[๗๗]

กรณีตัวอย่าง ๒

เรื่องพระทาสกเถระฉันอาหารมากทำให้ง่วงนอนเหมือนสุกรอ้วนพี

พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า กัสสปะพระพุทธเจ้า ประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ท่านทาสก เกิดในตระกูลที่มีฐานะดี เมื่อเติบโตขึ้นก็ได้ไปรับใช้พระขีณาสพรูปหนึ่ง เขาเกิดเป็นบุตรของนางทาสีของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ในกรุงสาวัตถี ท่านเศรษฐีแต่งตั้งให้ท่านดูแลรักษาความสะอาดวิหาร ท่านเป็นผู้มีศรัทธา มหาเศรษฐีได้ฟังถึงความดีในศีลาจารวัตร และอัธยาศัยดี มีผลทำให้เขาพ้นจากความเป็นทาส ท่านจึงขอบรรพชาเป็นภิกษุ เมื่อบวชเข้ามาแล้ว ก็เป็นคนผู้

---

[๗๖] วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๒/๑๐๐.

[๗๗] วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๒/๑๐๑.

เกียจคร้าน ไม่มีความเพียรกระทำกิจวัตรปฏิบัติและบำเพ็ญสมณธรรมใด ๆ ได้แต่บริโภคอาหารจนอิ่มท้อง ชอบในการนอนหลับเพียงอย่างเดียว เมื่อถึงเวลาฟังธรรมก็เข้าไปนั่งอยู่ท้ายของหมู่ชนทั้งหลาย แล้วก็นอนหลับกรนครอก ๆ ตลอดเวลา ดังนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสพระคาถาเพื่อให้เกิดความสังเวชว่า[๗๘]

"เมื่อใด บุคคลเป็นผู้ง่วงเหงา และกินมาก มักนอนหลับ กลิ้งเกลือกไปมา เมื่อนั้น เขาเป็นคนเขลาย่อมเข้าห้องนอนบ่อย ๆ เหมือนสุกรใหญ่ ที่เขาปรนปรือด้วยเหยื่อ ฉะนั้น"[๗๙]

กรณีตัวอย่าง ๓

เรื่อง พระจิตหัตถสารีบุตร บวชแล้วสึกถึง ๖ ครั้ง มีสาเหตุติดในรสชาติอร่อย

พระบรมศาสดาประทับอยู่วัดพระเชตวัน ทรงปรารภ พระจิตหัตถสารีบุตร ก่อนบวชท่านเป็นชาวนาเลิกจากไถนาแล้วท่านก็เข้าไปสู่พระวิหาร ได้รับอาหารที่ประณีตมีรสอร่อย จากบาตรพระเถระ แม้ตนเองทำงานเหนื่อยตลอดทั้งวันทั้งคืน ก็ยังไม่ได้กินอาหารที่ประณีตมีรสชาติอร่อย จึงอยากบวชเป็นสมณะ เมื่อบวชเข้ามาแล้วเดือนครึ่ง ได้เรียนอภิธรรมไม่ได้กระทำในใจโดยแยบคาย ทำให้ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสครอบงำ จึงได้สึกออกไปเป็นชาวนา พอทำงานหนักทั้งวันทั้งคืนมีอาหารไม่เพียงพอ ได้เข้ามาขออุปสมบทแล้วได้ เรียนพระอภิธรรม สึกแล้วบวชใหม่อีกถึง ๖ ครั้ง ในการบวชครั้งที่ ๗ เรียนพระอภิธรรม ๗ บทและได้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ภิกษุทั้งหลายได้ถามพระจิตหัตถสารีบุตร คราวนี้ท่านไม่สึกอีกหรือ ผมได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วคงไม่สึกอีกต่อไป เพื่อนสหธรรมิกก็ประหลาดใจ ที่ท่านบวชแล้วสึกเป็นฆราวาสถึง ๖ ครั้ง แต่กลับปฏิบัติธรรมจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้[๘๐]

กรณีตัวอย่าง ๔

เรื่องพระสัตตรสวัคคีย์ ฉันอาหารในยามวิกาล

พระพุทธเจ้าประทับอยู่วัดเวฬุวัน ในกรุงราชคฤห์ ขณะนั้นได้มีงานมหรสพบนยอดเขา มีภิกษุสัตตรสวัคคีย์ได้ไปชมงานมหรสพ ชาวบ้านได้นิมนต์สรงน้ำ ถวายอาหารและได้ฉันอาหารจากประชาชนแล้วได้นำกลับมาถึงวัด เมื่อได้พบกับภิกษุฉัพพัคคีย์ จึงชวนให้ฉันอาหารด้วยกันและพระฉัพพัคคีย์ถามว่าท่านฉันอาหารในยามวิกาลใช่มั๊ย พระสัตตรสวัคคีย์ ตอบว่าใช่ครับ พระฉัพพัคคีย์ได้นำเรื่องที่พระสัตตรสวัคคีย์ได้ฉันอาหารในยามวิกาล กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้า

---

[๗๘]ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๐/๑๕๔/๑๔๓ – ๑๔๔.

[๗๙]ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๐/๑๕๔/๑๔๔.

[๘๐]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.เอกก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๐/๑๖๖ – ๑๖๗.

ให้ทรงทราบ และพระพุทธองค์ได้ประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบทว่า ภิกษุรูปใดฉันอาหารในยามวิกาล[๙๑] ต้องอาบัติปาจิตตีย์[๙๒]

สรุป ภิกษุที่บวชเข้ามาเป็นผู้เห็นแก่ปากท้อง อยากฉันอาหารตามใจชอบ เมื่อหิวก็ฉันอาหารในเวลายามวิกาลคือ ฉันอาหารหลังเที่ยงวันไปแล้วจนถึงรุ่งขึ้นของวันใหม่ แต่มีพระวินัยบัญญัติห้ามไม่ให้ล่วงละเมิด ทำให้ภิกษุที่บวชเข้ามาเกิดความไม่พอใจที่ตนเองเคยฉันได้เมื่อตอนเป็นคฤหัสถ์ แต่ เมื่อบวชเข้ามาเป็นภิกษุแล้วก็ฉันไม่ได้ อยากฉันของร้อนแต่กลับได้ฉันเย็น และอยากฉันอะไรที่เย็น ๆ ก็กลับได้ฉันเป็นอาหารที่ร้อน ไม่ถูกต้องตามจริตของตนเอง เมื่อเป็นฆราวาสอยากกินอาหารที่อร่อยที่ไหนก็ได้เดินทางไปกินได้ตามสบายตามใจชอบ แต่เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็ไม่สามารถกระทำแบบก่อนบวชได้ ทำให้เกิดความไม่พอใจขัดข้องใจ เมื่อนานไปก็จะเบื่อหน่ายที่ต้องใช้ชีวิตแบบมีกฎระเบียบคอยบังคับไม่ให้ได้ฉันอาหารตามใจชอบ อึดอัดใจมีความคิดอยากจะสึกออกไปใช้ชีวิตแบบคฤหัสถ์ จะได้รับความสุขสบายตามใจชอบ คือฉันอาหารตามความชอบมีอาหารเลิศรสและกินอาหารที่ประณีตและติดใจในรสชาติอาหารที่เคยรับประทานครั้งสมัยที่เป็นคฤหัสถ์เป็นทาสของตัณหา มีท้องพร่องอยู่เป็นนิตย์ ติดใจในรสชาติอยู่ร่ำไป ไม่เคยเติมเต็มด้วยรสชาติของอาหาร แสวงหาในรสชาติไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้จิตใจของภิกษุร้อนรุ้มอยากจะสึกออกไปใช้ชีวิตตามใจคืออยากจะทำอะไรก็ทำได้ตามใจปรารถนาทุกประการ

๓.๓ อาวัฏฏภัย ภัยของภิกษุฝันใฝ่ทะยานอยากได้กามคุณ

กุลบุตรออกจากเรือนบวชด้วยความไม่มีเรือน เป็นภิกษุด้วยศรัทธา ในตอนเช้านุ่งห่มผ้าไตรจีวร ถือบาตรเข้าไปบิณฑบาตตามหมู่บ้าน ไม่รักษากายและวาจา มีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวมอินทรีย์ ท่านได้เห็นเศรษฐีในหมู่บ้าน เอิบอิ่มพรั่งพร้อม บำเรอตนด้วยกามคุณ ๕[๙๓] ภิกษุคิดอยู่ว่า “เมื่อก่อนเราเป็นคฤหัสถ์ผู้เอิบอิ่ม พรั่งพร้อม บำเรอตนด้วยกามคุณ ๕ ประการ โภคทรัพย์ในตระกูลของเราก็มีอยู่พร้อม เราสามารถที่จะใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญได้”[๙๔] ภิกษุที่ติดใจหลงใหลในกามคุณ ๕ ภิกษุอยากสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์

ปัจจุบันสังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารทันสมัยมากยิ่งขึ้น สามารถเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เช่น บนโทรศัพท์มือถือ โทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์เครือข่ายอินเตอร์เนต ภิกษุได้เข้าถึงสื่อเหล่านี้ได้มากยิ่งขึ้น ทำให้จิตใจของภิกษุหวั่นไหว เมื่อได้เสพข่าว

---

[๙๑]ยามวิกาล หมายถึง หลังเที่ยงวันไปแล้ว จนถึงรุ่งอรุณของวันใหม่.

[๙๒]ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๒/๒๔๗/๔๐๔ – ๔๐๕.

[๙๓]ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๔/๑๘๔ – ๑๘๕.

[๙๔]ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๔/๑๘๔ – ๑๘๕.

รายการทางโทรทัศน์ โฆษณาที่มีภาพผู้หญิงอย่างมากมาย ที่มีความเกี่ยวข้องกับกามคุณ ๕ มีรูปที่สวยงาม เสียงเพลงหรือเสียงที่ไพเราะต่าง ๆ ที่ได้รับชมจากสื่อได้อย่างมากมาย ในโลกปัจจุบันนี้เท่ากับย่อโลกให้แคบลงและยังสามารถติดต่อกันได้อย่างเร็วรวดบนหน้าจอโทรศัพท์มือถือ สื่อที่ทำให้เกิดกิเลสตัณหายั่วยวนชวนให้เกิดความอยากไม่มีที่สิ้นสุด แม้แต่จะได้สิ่งของทุกอย่างในโลกมาทั้งหมด ก็ยังไม่หมดความอยาก ไม่มีความเพียงพอ ไม่สามารถเติมเต็มความอยากได้ทั้งหมด สมดังพุทธพจน์ว่า “นตฺถิ ตณฺหาสมา นที”[๙๕] “แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี”[๙๖] ภิกษุที่ไม่ได้เคร่งครัดและไม่ได้ฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐานให้ดีแล้ว ย่อมจะเป็นทาสทางวัตถุนิยมได้ง่าย ความอยากได้ อยากมี อย่างฆราวาสที่เขามีใช้กัน ทำให้อดทนไม่ไหวอยากลาสิกขาสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์ เพื่อที่จะได้ใช้สิ่งต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกให้ตนเองมีความสุข ความสบาย ถ้าภิกษุไม่สำรวม เมื่อได้รับรู้ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ให้ดีแล้ว ย่อมเปิดโอกาสให้กิเลสตัณหาครอบงำได้ ในขณะที่ตาได้เห็นรูปมีผลทำให้ใจได้นึกคิดปรุงแต่งไปต่าง ๆ นานา ในกามคุณ ๕

ภิกษุที่ยังมีความต้องการหรืออยากได้ในกามคุณ สิ่งที่น่าปรารถนา น่าใคร่ เมื่อตาได้เห็นรูปภาพ เมื่อหูได้ยินเสียง เมื่อจมูกได้ดมกลิ่น เมื่อลิ้นได้รู้รสชาติ เมื่อร่างกายได้รู้การสัมผัสเย็นร้อนอ่อนแข็ง ทำให้เกิดความปรารถนาติดใจในการได้รับสัมผัสในครั้งต่อ ๆ ไป เมื่อได้รับความสุขจะเกิด “ความอิ่มใจ ความปราโมทย์ ความเบิกบาน ความบันเทิง ความร่าเริง ความรื่นเริง ความปลื้มใจ ความยินดี ความชื่นใจ ความชอบใจ ความเต็มใจ ที่ประกอบพร้อมไปด้วยกามคุณ ๕”[๙๗] เป็นที่ตั้งและเป็นอารมณ์ของตัณหา กามคุณเป็นที่ตั้งของความกำหนัด กามคุณเป็นที่ตั้งของความมัวเมา[๙๘] เปรียบเหมือนดัง ขื่อคา เครื่องจองจำ ภิกษุที่ไม่มีปัญญาย่อมมองไม่เห็นโทษภัย และไม่สามารถที่จะสลัดออกจากกามคุณ ๕ ได้ และยังบริโภคกามคุณ ๕ อยู่ เหมือนติดอยู่กับตรวนคือกามคุณทั้ง ๕ หลังจากตายไปย่อมต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์อยู่นั้นเอง[๙๙]

๓.๓.๑ กามคุณ ๕ เปรียบเหมือนเหยื่อที่มีเบ็ดเกี่ยวอยู่ข้างใน

ภิกษุที่ติดบ่วงของกามคุณ ๕ คือ ตาได้เห็นรูปภาพที่สวยงาม หูได้ยินเสียงที่ไพเราะ จมูกได้ดมกลิ่นอันหอมสดชื่น ลิ้นได้รู้รสชาติเอร็ดอร่อย ร่างกายได้สัมผัสสิ่งที่อ่อนนุ่ม เย็นร้อนอ่อนแข็ง อันที่พอใจ ปรารถนาจะได้รับสัมผัสอีกไม่รู้จักจบสิ้น เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด “ความ

---

[๙๕] ขุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๒๕๑/๖๐.

[๙๖] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๕๑/๑๑๐.

[๙๗] ขุ.ม.อ. (ไทย) ๖๕/๓ – ๔/๓.

[๙๘] ดูรายละเอียดใน ขุ.ม.อ. (ไทย) ๖๕/๒/๒.

[๙๙] ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๕๔๓/๒๓๙, อภิ.ก. (ไทย) ๓๗/๓๓๘/๓๑๑.

อิ่มในกามทั้งหลาย มีไม่ได้ด้วยกหาปณะที่หลั่งมาดังห่าฝน กามคุณทั้งหลายมีสุขน้อย มีทุกข์มาก บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้ว ย่อมไม่ยินดีติดใจในกามคุณทั้ง ๕ แม้ที่เป็นทิพย์ พระสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ยินดีในความสิ้นไปของตัณหา ไม่พัวพันติดใจในกามคุณ ๕ จะทำให้เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ”[๖๐]

ภิกษุที่มีความติดอกติดใจ ลุ่มหลง ไม่มีปัญญาเห็นภัยให้ออกจากทุกข์ ย่อมจะบริโภคกามคุณ ๕ บัณฑิตย่อมรู้ถึงภัยอันตรายจะนำความเสื่อมพินาศมาสู่ตน โดยมีมารใจบาปจะกระทำสิ่งใดได้โดยตามใจชอบ อุปมาอุปมัยเหมือนเนื้อป่าที่ติดบ่วง นอนจมอยู่ที่บ่วง เมื่อนายพรานเข้ามาถึงก็จะหนีไปไหนมาไหนไม่ได้ตามใจปรารถนา ฉันใด ภิกษุที่มีความหลงใหล พัวพันอยู่กับกามคุณ ๕ โดยไม่เห็นโทษภัย ไม่มีปัญญาอันจะนำตนออกจากกามคุณ ทำให้ถึงความพินาศได้ กิเลสตัณหาก็จะเข้าครอบงำจิตใจของภิกษุให้กระทำได้ตามที่ต้องการ ฉันนั้น[๖๑]

ภิกษุทั้งหลาย เบ็ดหรือเครื่องล่อในโลกนี้มี ๖ ชนิด อุปมาอุปมัย คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ เบ็ดที่มีเหยื่อล่อสำหรับจับสัตว์นำไปสู่ที่ฆ่า คือ ตามองเห็นรูปแล้วเกิดความรักใคร่ มีความกำหนัด มีความยินดีในกามคุณ ถ้าภิกษุมีความสุข เพลิดเพลิน หมกมุ่นอยู่ในรูปที่เห็นแล้วขึ้นชื่อว่าเป็นผู้กลืนกินเบ็ดของมารผู้มีใจบาป ถึงความวิบัติ พึงกระทำได้ตามใจชอบ เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์อันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจ[๖๒]

“ภิกษุทั้งหลาย ผัสสายตนะ ๖ ที่บุคคลไม่ฝึกฝน ไม่คุ้มครอง ไม่รักษา ไม่สำรวมระวังแล้ว ย่อมนำทุกข์หนักมาให้ ผัสสายตนะ ๖ ประการเป็นไฉน คือ จักษุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย และมนะ ที่บุคคลไม่ฝึกฝน ไม่คุ้มครอง ไม่รักษา ไม่สำรวมระวังแล้ว ย่อมนำทุกข์หนักมาให้ ฉะนั้น”[๖๓]

“ภิกษุที่ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ด้วยธรรม ๕ ประการ คือภิกษุเป็นผู้ไม่มีความอดทนต่อการเห็นในรูปารมณ์ ด้วยการคิดปรุงแต่งว่าสวย,ไม่สวย มีความพอใจ มีความเสียใจ มีความสลดสังเวชใจ , ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อสัททารมณ์ , เป็นผู้ไม่อดทนต่อคันธารมณ์, เป็นผู้ไม่อดทนต่อรสารมณ์ , เป็นผู้ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพารมณ์”[๖๔] ย่อมเป็นที่น่ารังเกียจของสหธรรมิกในคณะสงฆ์ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงกามคุณ ๕ มีความสุขน้อย มีความสำราญน้อยแต่ว่ามีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก มีโทษมาก ทรง

---

[๖๐]ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๕/๘๑, ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๒๔/๒๗๖.

[๖๑]ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. (ไทย) ๑๘/๓๒๗/๔๒๗.

[๖๒]ดูรายละเอียดใน สำ.สฬา.อ. (ไทย) ๒๘/๒๘๘/๓๔๒ – ๓๔๓.

[๖๓]สำ.สฬา.อ. (ไทย) ๒๘/๑๒๘/๑๔๖.

[๖๔]องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓๖/๘๔/๒๐๖.

เปรียบเหมือนกับโครงกระดูกทั้งหลาย เหมือนศีรษะงูพิษ[๖๕] มีลัทธิหนึ่งที่เข้าใจผิดว่าการอิ่มเอิบเพลิดเพลินในกามคุณ ๕ คือได้รับความสุขเหมือนเข้าสู่นิพพาน "สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้มีวาทะมีทรรศนะอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เพราะเหตุที่อัตตานี้เอิบอิ่มเพลิดเพลินอยู่ด้วยกามคุณ ๕ จึงชื่อว่าบรรลุนิพพานในปัจจุบันอันเป็นบรมธรรม สมณพราหมณ์พวกหนึ่งบัญญัตินิพพานในปัจจุบันว่า เป็นบรมธรรมของสัตว์อย่างนี้"[๖๖]กามคุณ ๕ เปรียบเหมือนผู้หญิงทั้งหลายที่มีความสวยความงามเป็นที่น่าพอใจเป็นเหยื่อล่อย่อมเข้าไปหาภิกษุใด ไม่มีสติ มีจิตฟุ้งซ่าน ไม่สำรวมอินทรีย์ ฉันใด เปรียบเหมือนแม่น้ำหลายสายย่อมไหลไปสู่มหาสมุทร ฉันนั้น[๖๗]

๓.๓.๒ ภิกษุเห็นรูปด้วยตาถือเป็นนิมิต ถือเป็นอนุพยัญชนะ

ภิกษุได้เห็นรูปด้วยจักษุแล้วถือนิมิต ถืออนุพยัญชนะ ไม่อาจปฏิบัติธรรม เพื่อสำรวมจักขุนทรีย์ เมื่อตาเห็นรูปแล้วไม่สำรวมก็จะเป็นเหตุให้บาปอกุศลธรรม คืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำจิตใจได้ ภิกษุที่เป็นผู้โลเลด้วยจักษุนั้น ย่อมไม่สามารถรักษาจักขุนทรีย์และไม่สามารถถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ได้[๖๘] บุคคลใดที่ไม่สำรวมยังเสพกามคุณประกอบด้วยจิตที่มีราคะโทสะโมหะอยู่ ย่อมมีผลให้ทำบาปกรรมมีการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ถ้ายังบริโภคกามคุณด้วยจิตที่มีราคะอยู่บ่อย ๆ ย่อมถูกกิเลสตัณหาครอบงำ ทำให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ไม่สามารถข้ามฝั่งได้ เรียก บุคคลนี้ว่าเป็นผู้ไปตามกระแส[๖๙]

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสว่า จิตของมนุษย์มีลักษณะดิ้นรน กวัดแกว่ง เปรียบเหมือนลิงวานร ที่ห้ามได้แสนยาก รักษายาก ตราบใดที่ยังมีความยินดีไม่ปราศจากความกำหนัด เป็นปุถุชนที่ยังมีกิเลสอยู่ที่ไม่รู้เท่าทันของจิต ยังพัวพันติดใจในกามคุณ ว่าเป็นของงดงามมีรสชาติอร่อยน่ารื่นรมย์ใจ บุคคลนั้นก็ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ร่ำไป จะมีประโยชน์อะไรที่เพลิดเพลินในการเสพบริโภคในกามคุณทั้งหลาย ย่อมติดอยู่ในห่วงแห่งมาร ย่อมนำจิตของบุคคลนั้นไปสู่อบายภูมิได้[๗๐]

"ภิกษุเห็นรูปด้วย จักษุแล้ว ถือนิมิต ถืออนุพยัญชนะ เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะพึงเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้"[๗๑] ภิกษุถ้าไม่สามารถจะรักษาจิตใจไว้ได้ เปรียบเหมือน นายสารถี ที่ไม่ฉลาด เทียมม้าที่ยังไม่ได้ฝึกหัดให้ดีแล้ว และขับรถม้าไป

---

[๖๕]ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. (ไทย) ๑๘/๒๗๕/๒๘๑ – ๒๘๒.

[๖๖]ที.สี. (ไทย) ๙/๘๓/๓๗.

[๖๗]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.อสีติ. (ไทย) ๒๘/๓๕๑/๑๕๕.

[๖๘]ดูรายละเอียดใน ขุ.ม.อ. (ไทย) ๖๖/๗๓๓/๓๑๔.

[๖๙]ดูรายละเอียดใน องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๕/๘.

[๗๐]ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๓/๓๘๙/๓๘๖.

[๗๑]ขุ.ม.อ. (ไทย) ๖๖/๗๓๓/๓๑๔.

ตามทางที่ขรุขระไม่เรียบ ทำให้ล้อที่ทำด้วยไม้ย่อมแตกหักได้ง่าย แม้แต่เพลาและกีบม้าก็พังพินาศไปด้วย และไม่สามารถจะบังคับรถม้าให้แล่นไปตามทางตามที่ตนเองตั้งใจได้ฉันใด เหมือนกับภิกษุผู้ไม่สามารถสำรวมอินทรีย์ ๖ ได้ฉันนั้น ไม่สามารถรักษาความสงบได้ตามที่ตนเองตั้งใจ[๑๐๒]

ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้ติดอยู่ในอุปธิ เมื่อตาได้เห็นรูปแล้ว เมื่อหูได้ยินเสียงแล้ว เมื่อได้ดมกลิ่นและรู้รสอันตนได้กระทบรับสัมผัสในโผฏฐัพพารมณ์ เมื่อได้รับรู้แล้ว ยังมีความยินดี ไม่บรรเทาความพอใจในกามคุณ ๕ มีความหวั่นไหวติดใจในกิเลส คือ ตัณหาและทิฏฐิ จึงไม่ชื่อว่าเป็นมุนี[๑๐๓]

๓.๓.๓ ภิกษุไม่สำรวมอินทรีย์เป็นผู้โลเลหวั่นไหวในจักษุ

ภิกษุที่เป็นผู้โลเลหวั่นไหว เมื่อภิกษุไปในสถานที่ต่าง ๆ แล้วเห็นสิ่งแปลกใหม่ที่ยังไม่เคยเห็นมาก่อนย่อมตื่นตาตื่นใจ อยากรู้อยากเห็นไม่ได้สำรวมในการมองเกิดจากตัณหา คือความอยากมองเห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็นมาก่อน เมื่อเที่ยวไปในสถานที่ต่าง ๆ ไปสู่วัดอาราม ไปสู่หมู่บ้านในเมืองหลวง สีสันของแสงไฟหลากสีในเวลาค่ำคืน เมื่อเข้าไปในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ที่มีความเจริญมาก มีความทันสมัย มีสิ่งเล้าต่อจิตใจของภิกษุอยู่มากมาย เมื่อภิกษุเดินอยู่บนถนน ถ้าไม่สำรวม ย่อมชมดูรถยนต์ , ป้ายภาพที่มีสีสวยงาม มองดูสตรีที่แต่งตัวสวยงาม มองดูนักเรียนนิสิตนักศึกษา มองดูไปในทิศต่าง ๆ เมื่อภิกษุเห็นรูปที่สวยงามด้วยตา แล้วถือเอาเป็นรูปร่างว่าเป็นผู้หญิง หรือผู้ชาย แต่งตัวสวยงาม น่ารักน่าชม และมองดูด้วยถือเป็นอนุพยัญชนะคือ มองดูว่าใบหน้าสวยงาม ริมฝีปากสวย จมูกสวย คิ้วสวย นิ้วสวยงาม เป็นต้น เมื่อภิกษุมองดูแล้วไม่ได้สำรวมย่อมเป็นสาเหตุทำให้บาปอกุศลมีธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสเข้าครอบงำจิตใจของภิกษุที่ไม่ได้สำรวมในการมองดู[๑๐๔] พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ทรงเปรียบเทียบ กับบุคคล ๔ ประเภท เมื่อไม่ปฏิบัติให้ดีแล้วย่อมนำโทษให้กับตนเอง ได้แก่ ๑. ฆราวาสผู้บริโภคกามคุณและเกียจคร้านนั้นไม่ดี ๒. บรรพชิตไม่สำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖นั้นไม่ดี ๓. พระราชาไม่ทรงพิจารณาใคร่ครวญให้ดีแล้วก่อนทำนั้นไม่ดี ๔.การที่บัณฑิตมีความรู้มากแต่แสดงอาการโกรธบ่อย ๆ นั้นไม่ดี[๑๐๕]

---

[๑๐๒]ดูรายละเอียดใน ขุ.ม.อ. (ไทย) ๖๖/๗๓๓/๓๙๕.

[๑๐๓]ดูรายละเอียดใน สำ.ส.อ. (ไทย) ๒๕/๗๓๒/๓๐๘.

[๑๐๔]ดูรายละเอียดใน ขุ.ม.อ. (ไทย) ๖๖/๗๓๒/๓๑๓ – ๓๑๔.

[๑๐๕]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.ปญฺจก. (ไทย) ๒๗/๒๐๐/๑๙๙.

๓.๓.๔ ภิกษุหลงลืมสติการเสวยอารมณ์ในกามคุณ ๕

ภิกษุไม่มีสติสัมปชัญญะ ไม่สำรวมในอินทรีย์ทั้ง ๖ ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา เมื่อได้เห็นเศรษฐีมีฐานะดี และมีผิวพรรณสวยงาม เอิบอิ่ม พรั่งพร้อมไปด้วยการคุณ ๕ ในบ้านเรือนที่ใหญ่ โตสวยหรู ภิกษุคิดอยากลาสิกขาสึกออกไปใช้ชีวิตแบบคฤหัสถ์ ที่มีความพรั่งพร้อมด้วยทรัพย์สินเงินทอง ด้วยการเสวยความสุขบำเรอด้วยกามคุณทั้ง ๕ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสของตัณหาเป็นความทะยานอยากไม่มีที่สิ้นสุด[๑๐๖] เปรียบเหมือน บุคคลพยายามวิดน้ำในมหาสมุทรให้เหือดแห้งไป เพื่อต้องการอยากได้สิ่งที่ไม่จำเป็น อย่างไม่รู้จักเพียงพอ เหมือนห้วงน้ำใหญ่ไม่เคยวิดน้ำให้เหือดแห้งให้หมดได้เลย[๑๐๗]

เมื่อบุคคลใดที่ไม่สำรวมอินทรีย์ ทั้ง ๖ โดยไม่มีสติคอยกำกับ การกระทบของอายตนะภายในกับอายตนะภายนอกให้ดีแล้ว ย่อมทำให้เกิดโทษคือบาปอภิชฌาครอบงำจิตใจ อยากเสพในกามคุณทั้ง ๕ จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ไกลจากนิพพาน พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า

๑. บุคคลลืมสติเมื่อตาได้เห็นรูป เอาใจใส่ต่อรูปสวยอันเป็นที่รัก ว่าเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง ทำให้จิตมีกำหนัดขัดเคือง เสวยอารมณ์และมีความติดใจ หลงใหล พัวพันในรูปารมณ์ที่มาปรากฏ มีความรู้สึกติดใจ หลงใหล เมื่อตาได้เห็นรูปสวยเพิ่มขึ้นทุกขณะ และมีจิตอันอภิชฌาความเพ่งอยากได้ และวิหิงสาความคิดเบียดเบียนเข้าไปกระทบ เมื่อบุคคลสั่งสมความทุกข์อยู่เป็นประจำอย่างนี้ ได้ชื่อว่าเป็นผู้ห่างไกลจากนิพพาน

๒. บุคคลลืมสติเมื่อหูได้ยินเสียง เอาใจใส่ต่อเสียงไพเราะอันเป็นที่รัก ว่าเป็นเสียงของผู้ชายหรือผู้หญิง ทำให้จิตมีกำหนัดขัดเคือง เสวยอารมณ์และมีความติดใจ หลงใหล พัวพันในสัททารมณ์ที่มาปรากฏ มีความรู้สึกติดใจ หลงใหล เมื่อหูได้ยินเสียงไพเราะเพิ่มขึ้นทุกขณะ และมีจิตอันอภิชฌาความเพ่งอยากได้ และวิหิงสาความคิดเบียดเบียนเข้าไปกระทบ เมื่อบุคคลสั่งสมความทุกข์อยู่เป็นประจำอย่างนี้ ได้ชื่อว่าเป็นผู้ห่างไกลจากนิพพาน

๓. บุคคลลืมสติเมื่อจมูกได้ดมกลิ่น เอาใจใส่ต่อกลิ่นหอมอันเป็นที่รัก ว่าเป็นกลิ่นของผู้ชายหรือผู้หญิง ทำให้จิตมีกำหนัดขัดเคือง เสวยอารมณ์และมีความติดใจ หลงใหล พัวพันในคันธารมณ์ที่มาปรากฏ มีความรู้สึกติดใจ หลงใหล เมื่อจมูกได้ดมกลิ่นหอมเพิ่มขึ้นทุกขณะ และมีจิตอันอภิชฌาความเพ่งอยากได้ และวิหิงสาความคิดเบียดเบียนเข้าไปกระทบ เมื่อบุคคลสั่งสมความทุกข์อยู่เป็นประจำอย่างนี้ ได้ชื่อว่าเป็นผู้ห่างไกลจากนิพพาน

บุคคลลืมสติเมื่อลิ้นได้รู้รสชาติ เอาใจใส่ต่อรสชาติที่อร่อยอันเป็นที่ชอบ ว่าเป็นรสชาติของอาหารที่ประณีตหรือไม่ประณีต ทำให้จิตมีกำหนัดขัดเคือง เสวยอารมณ์และมีความติด

---

[๑๐๖]ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. (ไทย) ๒๐/๑๕๓/๓๘๓ – ๓๘๔.

[๑๐๗]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.เอกก.อ. (ไทย) ๕๖/๑๔๖/๕๘๕.

ใจ หลงใหล พัวพันในรสารมณ์ที่มาปรากฏ มีความรู้สึกติดใจ หลงใหล เมื่อลิ้นได้รู้รสอร่อยเพิ่มขึ้นทุกทีทุกขณะ และมีจิตอันอภิชฌาความเพ่งอยากได้ และวิหิงสาความคิดเบียดเบียนเข้าไปกระทบ เมื่อบุคคลสั่งสมความทุกข์อยู่เป็นประจำอย่างนี้ ได้ชื่อว่าเป็นผู้ห่างไกลจากนิพพาน

บุคคลลืมสติเมื่อกายถูกต้องโผฏฐัพพะ เอาใจใส่ต่อถูกต้องเย็นร้อนอ่อนแข็งอันเป็นที่ชอบ ว่าเป็นอ่อนนุ่มเย็นสบายที่ประณีตหรือไม่ประณีต ทำให้จิตมีกำหนัดขัดเคือง เสวยอารมณ์และมีความติดใจ หลงใหล พัวพันในโผฏฐัพพารมณ์ที่มาปรากฏ มีความรู้สึกติดใจ หลงใหล เมื่อร่างกายได้ถูกต้องกับสิ่งที่อ่อนนุ่มเย็นสบายมีความติดใจเพิ่มขึ้นทุกทีทุกขณะ และมีจิตอันอภิชฌาความเพ่งอยากได้ และวิหิงสาความคิดเบียดเบียนเข้าไปกระทบ เมื่อบุคคลสั่งสมความทุกข์อยู่เป็นประจำอย่างนี้ ได้ชื่อว่าเป็นผู้ห่างไกลจากนิพพาน

บุคคลลืมสติเมื่อใจรู้ธรรมารมณ์ เอาใจใส่ต่อความนึกคิดอันเป็นที่รัก คิดว่า เป็นผู้ชายหรือผู้หญิง ทำให้จิตมีกำหนัดขัดเคือง เสวยอารมณ์และมีความติดใจ หลงใหล พัวพันในธรรมารมณ์ที่มาปรากฏ มีความรู้สึกติดใจ หลงใหล เมื่อนึกคิดสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้นทุกขณะ และมีจิตอันอภิชฌาความเพ่งอยากได้ และวิหิงสาความคิดเบียดเบียนเข้าไปกระทบ เมื่อบุคคลสั่งสมความทุกข์อยู่เป็นประจำอย่างนี้ ได้ชื่อว่าเป็นผู้ห่างไกลจากนิพพาน[๑๐๔]

เมื่อภิกษุใดปล่อยจิตออกไปข้างนอกทำให้จิตนึกคิดซัดส่ายไปมา ไม่มีสติตั้งมั่นในการรับอารมณ์จากอายตนะภายนอก ไม่มีความสำรวมอินทรีย์ให้ดีแล้วย่อมถูกกิเลสตัณหาเข้าครอบงำได้ง่าย ทำให้ติดใจหลงใหล เปรียบเหมือนเหยื่อล่อให้จิตใจลุ่มหลงและ ต้องเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ ไม่รู้จักเบื่อหน่าย บุคคลที่ไม่มีสติปัญญาคิดพิจารณาให้ดีแล้ว ย่อมถูกอภิชฌาและวิหิงสาเข้าเบียดเบียนให้ยึดมั่นถือมั่น และจะสั่งสมทุกข์ไว้ในจิตใจของบุคคลนั้นตลอดไป จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่อยู่ห่างไกลจากการบรรลุธรรม คือผู้ห่างไกลจากพระนิพพาน

กรณีตัวอย่าง ๑

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดเวฬุวัน เมือง กรุงสาวัตถี มีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อ วักกลิ ได้เห็นพระพุทธเจ้าออกบิณฑบาตโดยไม่รู้จักเบื่อ ได้ตามเข้าไปฟังพระธรรมเทศนาในวัดพระเชตวันแล้วเกิดศรัทธา คิดว่า ถ้าอยากจะเห็นพระพุทธองค์ประจำทุกวันจะต้องออกบวช จึงได้อุปสมบท[๑๐๕] พระวักกลิเถระ มีความพอใจในการเห็นพระบรมศาสดาแล้วเกิดความพอใจ อิ่มใจ และมีความ

---

[๑๐๔]ดูรายละเอียดใน ส.สพา.อ. (ไทย) ๒๘/๑๓๔/๑๕๓ – ๑๕๔.

[๑๐๕]ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๕/๓๘๒, พระสิริมังคลเถระ รจนา, **มังคลัตถทีปนี ภาษาไทย ภาค ๑ ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๒ – ๑๐๓.

หลงใหลในการเฝ้ามองดูไม่รู้จักเบื่อในการมองดูพระพุทธองค์ เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็ไม่ได้เรียนพระปริยัติและเจริญกัมมัฏฐาน ได้แต่ชื่นชมมองดูแต่พระพุทธเจ้าอยู่เป็นประจำ พระพุทธองค์ตรัสกับพระวักกลิว่า เธอมาดูร่างกายที่เน่าเปื่อยนี้เพื่อประโยชน์อะไร นับวันสังขารก็จะมีแต่ความเสื่อมสลาย การอยู่ใกล้กับตถาคตก็เหมือนอยู่ไกลจากเราตถาคต “ภิกษุนั้นย่อมไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรมย่อมเชื่อว่าไม่เห็นเรา”[๑๑๐]ตถาคต “แม้ภิกษุจับชายสังฆาฏิแล้ว พึงเป็นผู้ติดตามไปข้างหลัง เดินไปตามรอยเท้าของเราอยู่ไซร้ แต่ภิกษุนั้นเป็นผู้มีความกำหนัดแรงกล้าในกามคุณทั้งหลาย มีสติหลงลืม ไม่รู้สึกตัว ไม่สำรวมอินทรีย์ ภิกษุนั้นอยู่ห่างไกลเราทีเดียว และเราก็อยู่ห่างไกลภิกษุนั้น”[๑๑๑] พระพุทธเจ้าต้องการให้พระวักกลิ สลดสังเวชใจจึงได้ไล่ออกจากวัด พระวักกลิเกิดความน้อยใจ เสียใจคิดอยากฆ่าตัวตาย จึงได้ขึ้นไปบนภูเขาคิชฌกูฏ เพื่อจะฆ่าตัวตาย[๑๑๒] แต่พระพุทธเจ้าได้แสดงพระองค์ให้พระวักกลิได้เห็นและได้ตรัสธรรมิกถาว่า “มาเถิด วักกลิ เธออย่ากลัว จงแลดูพระตถาคต, เราจักยกเธอขึ้น เหมือนบุคคลพยุงช้างตัวจมในเปือกตมขึ้น ฉะนั้น มาเถิด วักกลิ เธออย่ากลัว จงแลดูพระตถาคต, เราจักยกเธอขึ้น เหมือนบุคคลที่ช่วยพระจันทร์ที่ถูกราหูจับฉะนั้น”[๑๑๓] ทำให้พระวักกลิเกิดปีติปราโมทย์ ได้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธองค์แล้วสามารถข่มปีติและ นิวรณ์ไว้ได้บรรลุเป็นพระอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔ พระพุทธเจ้า ทรงแต่งตั้งให้เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุอื่น คือ ผู้หลุดพ้นจากกิเลสด้วยสัทธาวิมุตติ[๑๑๔]

กรณีตัวอย่าง ๒

เรื่องภิกษุเห็นรูปอันสวยงามของนางสิริมา

พระบรมศาสดา ประทับอยู่ที่วัดเวฬุวัน นางสิริมาได้ฟังพระธรรมเทศนา ทำให้ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน เมื่อได้ฟังพระคาถาว่า

พึงชนะคนโกรธ ด้วยความไม่โกรธ พึงชนะคนไม่ดี ด้วยความดี

พึงชนะคนตระหนี่ ด้วยการให้แบ่งปัน พึงชนะคนพูดพล่อย ๆ ด้วยคำจริง

เมื่อนางสิริมาเป็นพระโสดาบันแล้ว วันรุ่งขึ้นก็ได้นิมนต์ พระสงฆ์มาฉันที่บ้าน จำนวน ๘ รูปทุกวัน ภิกษุที่ไปฉันอาหารกลับมาแล้ว ได้เล่าพรรณาถึงอาหารที่ประณีตและรูปสวยงามของนางสิริมา ให้ภิกษุที่ไม่ได้ไปฉันอาหารฟัง ทำให้ภิกษุรูปหนึ่งได้ฟังคำพรรณาคุณความดีของนาง

---

[๑๑๐]ขุ.อิติ.อ. (ไทย) ๔๕/๒๗๒/๕๘๑.

[๑๑๑]ขุ.อิติ.อ. (ไทย) ๔๕/๒๗๒/๕๘๑.

[๑๑๒]ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๕/๓๙๓.

[๑๑๓]ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๕/๓๙๔.

[๑๑๔]ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๕/๓๙๔.

สิริมาเกิดหลงรัก โดยไม่เคยเห็นนางมาก่อน ภิกษุจึงขอไปฉันอาหารของบ้านนางสิริมา เมื่อถึงบ้านของนางสิริมาได้ใช้ให้ทาสี ถวายอาหารที่ประณีตแก่ภิกษุทั้งหลาย และได้ใช้นางทาสีพยุงตนไปไหว้ภิกษุทั้งหลายในขณะที่ตนเองเป็นไข้อยู่ ด้วยร่างกายสั่น ทำให้ภิกษุรูปนั้นได้เห็นรูปสวยงามของนางสิริมาในขณะที่เป็นไข้ยังสวยงามขนาดนี้ ถ้านางไม่มีโรค และสวมใส่ด้วยเครื่องประดับจะสวยงามขนาดไหน ทำให้กิเลสเกิดขึ้นในจิตใจของภิกษุรูปนั้นโดยคิดจดจ่อแต่รูปสวยงามของนางสิริมาเท่านั้น ภิกษุรูปนั้นไม่ได้ฉันอาหารและได้เดินกลับวิหารแล้วปูจีวรนอนคิดถึงนางสิริมาและนอนอดอาหารตลอด ๔ วัน พระพุทธเจ้าทรงตรัสให้ภิกษุสงฆ์ทุกรูปมาดูศพของนางสิริมา เมื่อตอนมีชีวิตอยู่เป็นผู้หญิงที่สวยงามมาก แต่เมื่อตายไปแล้วก็หาคุณค่าไม่ได้เลย ให้ฟรี ๆ ก็ไม่มีใครต้องการ เพราะสังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมดา ภิกษุทั้งหลายไม่ควรยึดมั่นถือมั่นในสังขารทั้งหลาย เมื่อจบพระธรรมเทศนา ทำให้ภิกษุรูปนั้นได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน[๑๑๕]

สรุป ภิกษุที่ยังมีความหลงใหลในกามคุณ ๕ เมื่อ ตาได้เห็นรูปสวยงาม มีความติดใจอยากมองดูไม่รู้จักเบื่อ อยากมองสิ่งสวยงามทวียิ่งขึ้น ภิกษุที่ไม่สำรวมในอินทรีย์ ๖ ย่อมถูกกิเลสตัณหาเข้าครอบงำได้ง่าย เมื่อมองสอดส่ายสายตาไปมาไม่เรียบร้อย ตาเป็นอายตนะภายในได้กระทบกับรูปที่เป็นอายตนะภายนอกทำให้เกิดความรู้สึกดีใจบ้าง เสียใจบ้าง รู้สึกเฉย ๆ บ้าง เกิดความนึกคิดปรุงแต่งของจิตใจ ถ้าภิกษุไม่สำรวมยังเสพกามคุณ ๕ ด้วยจิตที่มีราคะโทสะโมหะอยู่ย่อมทำให้เกิดบาปอกุศลครอบงำจิตใจได้ง่าย กามคุณ ๕ จำเป็นต้องใช้อายตนะภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพื่อสัมผัสกับอายตนะภายนอกคือ รูป เสียง กลิ่น รส โพฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ เมื่อได้รับรู้แล้ว ทำให้เกิดเวทนาความรู้สึกทางอารมณ์ ถ้าชอบใจก็เป็นอิฏฐารมณ์ คือเป็นอารมณ์ที่น่าปรารถนา น่าพอใจ ถ้าไม่ชอบใจก็เป็นอนิฏฐารมณ์ เป็นอารมณ์ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าพอใจ แต่จิตใจของปุถุชนย่อมต้องการเสพกามารมณ์ ที่สวยงาม นำมาซึ่งความยึดมั่นถือมั่นไม่สามารถสลัดออกจากจิตใจได้ง่าย เมื่อยึดติดในความสวยงามย่อมถูกกามราคะครอบงำจิตใจได้ ย่อมทำให้เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุดไม่รู้จักต้นทาง และปลายทาง ตราบใดที่ยังเป็นปุถุชนอยู่

๓.๔ สุงสุกาภัย ภัยของภิกษุรักผู้หญิง

กุลบุตรมีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในเวลาเช้านุ่งห่มผ้าไตรจีวร ถือบาตรเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อบิณฑบาต ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา มีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวมอินทรีย์ ภิกษุได้เห็นมาตุคามนุ่งห่มไม่เรียบร้อย ในขณะบิณฑบาตในหมู่บ้านนั้น ทำให้ภิกษุมีราคะเข้ามา

---

[๑๑๕]ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๒๑/๑๔๘ – ๑๕๓.

รบกวนจิตใจ เพราะเห็นมาตุคามนุ่งห่มไม่เรียบร้อย จิตของภิกษุฟุ้งซ่านมีกามราคะ เพราะภิกษุหลงรักมาตุคาม ทำให้ภิกษุอยากสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์[๑๑๖]

ภัยของภิกษุที่ปรากฏในพุทธศาสนาเถรวาท มีเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสตรีเข้ามาพัวพันกับภิกษุอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งได้เกิดขึ้นกับภิกษุทุกยุคทุกสมัย เช่นในสมัยพุทธกาล นางจิญจมาณวิกาเป็นผู้ฉลาดในการใช้มารยาหญิงได้กล่าวใส่ร้าย ว่าตนเองตั้งครรภ์ขึ้น เพราะอาศัยพระสมณโคดมเป็นเหตุ[๑๑๗] บุคคลอันธพาลได้นำอุบายใช้ผู้หญิงมาทำให้ภิกษุให้เสื่อมเสียชื่อเสียง ภิกษุที่เป็นปุถุชนยังมีกิเลสอยู่ ยังมีความต้องการทางเพศอยู่ ในที่สุดภิกษุก็พลาดท่าต่อผู้หญิง เลยจำเป็นต้องลาสิกขาสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์

สาเหตุที่สตรีเข้ามาพัวพันกับภิกษุทำให้ต้องสึกมี ๓ ประการ

๑. การรักษาพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ไม่ได้ คือ ถ้าภิกษุเสพเมถุนธรรมกับสตรีแม้แต่สัตว์ดิรัจฉาน ต้องอาบัติปาราชิก[๑๑๘] เป็นสาเหตุทำให้ขาดจากความเป็นภิกษุ ดังนั้น ภิกษุจำเป็นต้องมีสติพยายามรักษาพรหมจรรย์ให้ดี ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับสตรีเป็นดีที่สุด สตรีย่อมเป็นศัตรูของการรักษาพรหมจรรย์อย่างยิ่ง เรื่องศีลหลักใหญ่ ๆ ที่ต้องอาบัติปาราชิก ที่จะพบเห็นได้มากที่สุดก็ไม่พ้นเรื่องสตรีเป็นส่วนใหญ่ นอกจากเรื่องเสพเมถุนแล้วก็ไม่มีอะไรน่าเป็นห่วงสำหรับภิกษุ ถ้าละเว้นเรื่องผู้หญิงได้อย่างเดียวโอกาสที่จะดำรงสมณเพศเป็นภิกษุได้ตลอดชีวิตมีโอกาสสูงมาก

๒. การทำลายชื่อเสียงภิกษุ ด้วยการใส่ความว่าต้องอาบัติปาราชิก ด้วยการเสพเมถุนธรรมกับสตรี หวังจะให้ภิกษุนั้นต้องสึกจากความเป็นพระภิกษุ ด้วยไม่พอใจบ้าง การเสียผลประโยชน์บ้าง เป็นแรงจูงใจที่สำคัญ ที่จะต้องใส่ร้ายให้ได้รับความเสื่อมเสีย เมื่อทำการใส่ร้ายไม่เป็นผล จำเป็นต้องใช้สตรีเข้ามาพัวพันกับภิกษุ ความเป็นสมมติสงฆ์ คือภิกษุก็ยังเป็นปุถุชนที่ยังมีกิเลสอยู่ย่อมมีความหวั่นไหวต่อมายาของผู้หญิงมีประการต่าง ๆ จึงไม่ควรอยู่ใกล้ชิดกับสตรี ๕ ประเภทมี ๑. หญิงแพศยา ๒.หญิงหม้าย ๓.สาวเทื้อ ๔.บัณเฑาะก์ ๕.ภิกษุณีและแม่ชี เมื่อได้คบหากับสตรี ทั้ง ๕ ย่อมเป็นที่รังเกียจสงสัยของเพื่อนสหธรรมิกว่าจะเกิดปาปอกุศล[๑๑๙]

๓. ภิกษุประพฤติตนไม่ดีงามแล้วย่อมทำให้ประชาชน ไม่เลื่อมใสศรัทธา และทำให้ไม่ถวายปัจจัย ๔ อันประณีตให้กับภิกษุที่ประพฤติตนไม่ดี เช่น ภิกษุเมตติยะและภุมมชกะ ที่ประชาชนได้ถวายปัจจัย ๔ เป็นชนิดที่เลวไม่ดี[๑๒๐] เมื่อประชาชนได้ทราบถึงความไม่บริสุทธิ์ของ

---

[๑๑๖]ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๕/๑๘๕.

[๑๑๗]ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๒๓/๒๕๗.

[๑๑๘]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๐/๒๘.

[๑๑๙]ดูรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓๖/๑๐๒/๒๓๔.

[๑๒๐]ดูรายละเอียดใน วิ.มหา.อ. (ไทย) ๓/๕๖๓/๔๘๔.

ภิกษุที่ได้เสพเมถุนธรรมกับสตรี ทำให้ประชาชนไม่ศรัทธาเลื่อมใสเป็นเหตุให้ไม่บำรุงด้วยปัจจัย ๔ และทำให้ไม่เคารพนับถือภิกษุที่ประพฤติตนไม่ดีละเมิดสิกขาบท เมื่อต้องอาบัติปาราชิกจะต้องขาดจากความเป็นภิกษุ ไม่สามารถดำรงเพศเป็นภิกษุได้อีกต่อไป

การติดต่อกับชาวบ้านที่พบบ่อยที่สุดคือ การบิณฑบาต ทำให้ภิกษุได้พบเห็นสตรีในขณะบิณฑบาตอยู่นั้น เมื่อมองเห็นสตรีนุ่งสั้นทำให้จิตมีราคะ กระสันมีความกำหนัดมารบกวนจิต ทำให้จิตใจเร่าร้อนเพราะกามราคะ มีผลทำให้ภิกษุอยากจะลาสิกขาสึกออกมาใช้ชีวิตแบบฆราวาส ภิกษุที่ยังหลงรักผู้หญิงอยู่ ไม่เคยได้ความรักที่สมหวังและ ได้รับความสุขตลอดไป ความรักนั้น ไม่จีรังยั่งยืน ไม่เคยให้ความสุขความสมหวังแก่ใครได้ตลอด ผู้หญิงที่สวยงาม ฉาบทาด้วยผิวหนังให้สวยงามทำให้มีเสน่ห์ เป็นที่น่าดึงดูดใจสำหรับภิกษุให้หลงรัก สตรีที่สวยงามนี้ประกอบด้วยกระดูก ๓๐๐ ท่อนและเส้นเอ็น ๙๐๐ เส้น ห่อหุ้มด้วยผิวหนัง เป็นสิ่งที่ไม่สะอาด ร่างกายนี้ต้องขับถ่ายของเสียในทวารทั้ง ๙ ช่อง คือ ตาที่สวยงาม มีขี้ตาไหลออกมาจากตา หูก็มีขี้หูไหลออกมาจากช่องหู จมูกก็มีน้ำมูกไหลออกมาจากรูจมูก ภิกษุที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ ย่อมไม่ได้พิจารณาเห็นสตรีที่สวยงาม ตามความเป็นจริง[๑๒๑] ทำให้ภิกษุหลงรักผู้หญิงอยู่เสมอ ภิกษุทั้งหลายอย่าได้พอใจในความรักเลย เพราะความรักเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จึงไม่ควรให้ความหวังในความรักกับผู้หญิงคนใด เมื่อมีความสุขสมหวังกับความรัก จะต้องเผื่อความผิดหวังในความรักด้วย ไม่มีใครเลยที่จะไม่เคยประสบกับความผิดหวัง จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นหรือให้ความสำคัญต่อผู้หญิงคนใด ภิกษุทั้งหลาย จงมองดูชีวิตของคนอื่น อย่างผู้ที่มีประสบการณ์ เคยผ่านโลกมาอย่างมากมาย “ผู้ใดมีรัก ผู้นั้นมีทุกข์ มีรักร้อยก็ได้รับทุกข์ร้อย มีความรักมากเท่าใดก็ต้องเผื่อความทุกข์ไว้เท่านั้นเหมือนกัน”[๑๒๒] มีเกิดขึ้นได้ ก็มีดับได้ เปรียบเหมือน เกลียวคลื่นที่กระทบฝั่ง ฉะนั้น

๓.๔.๑ ผู้หญิงมีอิทธิพลต่อจิตใจของผู้ชายเสมอ

ผู้หญิงย่อมมีอิทธิพลต่อเพศตรงข้ามอยู่เสมอไม่ว่าจะทางรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสทางกาย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า ไม่มีรูปใดเท่ากับรูปผู้หญิงที่ครอบงำจิตใจของผู้ชายไว้ได้, ไม่มีเสียงใดเท่ากับเสียงผู้หญิงที่จะครอบงำจิตใจของผู้ชายไว้ได้, ไม่มีกลิ่นใดเท่ากับกลิ่นของผู้หญิงที่จะครอบงำจิตใจของผู้ชายไว้ได้, ไม่มีรสชาติใดเท่ากับรสชาติของผู้หญิงที่จะครอบงำจิตใจของผู้ชายไว้ได้, ไม่มีสัมผัสทางกายใดเท่ากับสัมผัสทางกายของผู้หญิงที่จะครอบงำจิตใจของผู้ชายไว้

---

[๑๒๑] ดูรายละเอียดใน ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๙๕/๕๔๖.

[๑๒๒] ดูรายละเอียดใน ขุ.อุ. (ไทย) ๒๕/๗๘/๓๔๐, ขุ.อุ.อ. (ไทย) ๔๔/๑๗๖/๗๘๖.

ได้[๑๒๓] “สตรีทั้งหลายย่อมผูกพันบุรุษผู้ลุ่มหลงด้วยการมองดู การหัวเราะ การนุ่งห่มไม่เรียบร้อย และการพูดอ่อนหวาน มาตุคามนี้ไม่ใช่จะผูกพันเพียงแค่นี้ แม้ตายไปแล้วพองขึ้นอืด ก็ยังผูกพันจิตใจของบุรุษไว้ได้”[๑๒๔] ผู้หญิงถึงจะยืน เดิน นั่ง นอน หลับ หัวเราะ พูด ร้องเพลง ร้องไห้ แม้ถึงจะตายไปแล้วก็ยังครอบงำจิตใจของผู้ชายได้อยู่อีก[๑๒๕] เช่น ภิกษุ ๕๐๐ รูปเรียนกรรมฐานแล้ว เข้าไปสู่ป่า มีความเพียรพยายาม ทำจิตสงบตั้งมั่นไม่ฟุ้งซ่านเกิดฌานสมาบัติ เข้าใจว่าเป็นพระอรหันต์ จึงได้เดินทางเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ได้พบศพของสตรีอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่ตายแล้ว ๑ - ๒ วัน ทำให้จิตของภิกษุมีราคะเกิดกำหนัด กระสันมีความต้องการทางเพศ จึงได้รู้ว่าตนเองยังไม่ได้บรรลุธรรม[๑๒๖]

“บุคคลสนทนากับเพชฌฆาตก็ดี สนทนากับปีศาจก็ดี ถูกต้องอสรพิษ ที่กัดแล้วตายก็ดี ก็ยังไม่ร้ายแรงเท่าการสนทนาสองต่อสองกับมาตุคามเลย”[๑๒๗]

ผู้หญิงนั้นย่อมผูกมัดจิตใจของผู้ชายไว้ด้วยอาการ ๘ ประการ ผู้หญิงย่อมผูกมัดจิตใจผู้ชายไว้ด้วยรูปร่าง, ด้วยการยิ้มแย้ม, ด้วยคำพูดไพเราะ, ด้วยการร้องเพลง, ด้วยการร้องไห้, ด้วยอากัปกิริยา, ด้วยขอกำนัล, ด้วยสัมผัสร่างกาย, โดยธรรมชาติ ผู้หญิงย่อมมีแรงดึงดูดจิตใจของเพศตรงข้ามเสมอรวมทั้งภิกษุด้วย จึงได้ชื่อว่าผู้หญิง เป็นเครื่องผูกมัดใจชายเหมือนดังบ่วงของธิดามาร[๑๒๘] และ ผู้หญิงเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด, ผู้หญิงเป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคือง, ผู้หญิงเป็นที่ตั้งแห่งความหลง, ผู้หญิงเป็นที่ตั้งแห่งความโกรธ, ผู้หญิงเป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา[๑๒๙]

๑.ไม่มีรูปใดเท่ากับรูปของผู้หญิงทำให้เกิดความกำหนัด เกิดความรักใคร่ ทำให้เกิดความผูกพันสัมพันธ์ เกิดความหลงใหล มัวเมา ทำให้เกิดความหมกมุ่น เท่ากับรูปร่างสวยงามของสตรี ภิกษุรูปใดที่หลงรักผู้หญิงย่อมตกอยู่ในอำนาจของสตรี ซึ่งจะเป็นภัยอันตรายต่อการบรรลุธรรมในแดนอันเกษม

๒.ไม่มีเสียงใดเท่ากับเสียงของผู้หญิงทำให้เกิดความกำหนัด เกิดความรักใคร่ ทำให้เกิดความผูกพันสัมพันธ์ เกิดความหลงใหล มัวเมา ทำให้เกิดความหมกมุ่น เท่ากับเสียงอันไพเราะของสตรี ภิกษุรูปใดที่หลงรักผู้หญิงย่อมตกอยู่ในอำนาจของสตรี ซึ่งจะเป็นภัยอันตรายต่อการบรรลุธรรมในแดนอันเกษม

---

[๑๒๓]ดูรายละเอียดใน องฺ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒/๑ – ๒.

[๑๒๔]องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๕๕/ ๘๖.

[๑๒๕]ดูรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๕๕/ ๘๖.

[๑๒๖]ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๒๑/๑๕๖.

[๑๒๗]องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๕๕/ ๘๖.

[๑๒๘]องฺ.อฏฺฐก.อ. (ไทย) ๓๗/๑๐๗ – ๑๐๘/๓๘๗.

[๑๒๙]ดูรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓๖/๘๔/๒๐๑.

๓.ไม่มีกลิ่นใดเท่ากับกลิ่นของผู้หญิงทำให้เกิดความกำหนัด เกิดความรักใคร่ ทำให้เกิดความผูกพันสัมพันธ์ เกิดความหลงใหล มัวเมา ทำให้เกิดความหมกมุ่น เท่ากับกลิ่นหอมของสตรี ภิกษุรูปใดที่หลงรักผู้หญิงย่อมตกอยู่ในอำนาจของสตรี ซึ่งจะเป็นภัยอันตรายต่อการบรรลุธรรมในแดนอันเกษม

๔.ไม่มีรสใดเท่ากับรสของผู้หญิงทำให้เกิดความกำหนัด เกิดความรักใคร่ ทำให้เกิดความผูกพันสัมพันธ์ เกิดความหลงใหล มัวเมา ทำให้เกิดความหมกมุ่น เท่ากับรสชาติของสตรี ภิกษุรูปใดที่หลงรักผู้หญิงย่อมตกอยู่ในอำนาจของสตรี ซึ่งจะเป็นภัยอันตรายต่อการบรรลุธรรมในแดนอันเกษม

๕ไม่มีสัมผัสทางกายใดเท่ากับสัมผัสทางกายของผู้หญิงทำให้เกิดความกำหนัด เกิดความรักใคร่ ทำให้เกิดความผูกพันสัมพันธ์ เกิดความหลงใหล มัวเมา ทำให้เกิดความหมกมุ่น เท่ากับสัมผัสทางกายที่อ่อนนุ่มของสตรี ภิกษุรูปใดที่หลงรักผู้หญิงย่อมตกอยู่ในอำนาจของสตรี ซึ่งจะเป็นภัยอันตรายต่อการบรรลุธรรมในแดนอันเกษม[๑๓๐]

ภิกษุที่ไม่สำรวมอินทรีย์ในการมองเห็นสตรี เมื่อตาได้กระทบรูปที่เป็นสตรีที่สวยงามแล้วย่อมส่งผลไปกระตุ้นให้ถึงจิตใจ ย่อมปรุงแต่งทำให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ ทั้งดีบ้าง ไม่ดีบ้าง เมื่อหูได้ยินเสียงอะไรแล้วย่อมจะคอยกระตุ้นไปถึงจิตใจ ทำให้เกิดอารมณ์ปรุงแต่งไปในทางที่ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง ปรุงแต่งไปสารพัด ทำให้เกิดอารมณ์ทางเพศ จนอาจทำให้เกิดความกำหนัด จิตที่มีราคะ ย่อมเป็นอุปสรรคของภิกษุทั้งหลาย ร่างกายของสตรีย่อมมีคุณค่าของตัวเองเปรียบเหมือนดั่งทรัพย์สมบัติที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง เป็นที่ต้องการของบุรุษเพศ สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของบุรุษไว้ได้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลายเราตถาคตยังไม่เคยเห็นสตรีคนใด แม้สักคนเดียวที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจของบุรุษไว้ได้เท่าสตรี[๑๓๑]

๓.๔.๒ ผู้หญิงเป็นภัยต่อการประพฤติพรหมจรรย์

ภิกษุรูปใดที่หลงรักผู้หญิงย่อม “ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์[๑๓๒] “ความใกล้ชิดกับมาตุคาม เป็นปฏิปักษ์ต่อพรหมจรรย์”[๑๓๓] ด้วยธรรม ๕ ประการ คือภิกษุมีกำหนัดในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดมากในกามทั้งหลาย

---

[๑๓๐]ดูรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๕๕/๘๕ – ๘๖.

[๑๓๑]ดูรายละเอียดใน ม.อุ.อ. (ไทย) ๒๓/๘๓๖/๕๑๔.

[๑๓๒]พรหมจรรย์ หรือ พฺรหฺมจริยํ คือ งดเว้นจากการเสพเมถุนธรรม, อภิ.วิ.อ. (ไทย) ๗๘/๑๐๗๒/๘๔๒.

[๑๓๓]องฺ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๗๒/๑๕๘.

ย่อมขัดเคืองในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคือง, ย่อมหลงในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความหลง, ย่อมโกรธในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความโกรธ, ย่อมมัวเมาในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา"[๑๓๔] เปรียบเหมือน ดุ้นฟืนในที่เผาศพที่ไฟติดทั้งหัวและท้าย ตรงกลางเปื้อนอุจจาระ จะใช้ประโยชน์ใช้หุงต้มในบ้านหรือใช้หุงต้มในป่าก็ไม่ได้ ทำให้ภิกษุประพฤติพรหมจรรย์ให้สมบูรณ์ไม่ได้[๑๓๕] ย่อมเป็นที่น่ารังเกียจของสหธรรมิกในคณะสงฆ์ ภิกษุไม่สำรวมระวังในจักขุนทรีย์ให้ดีแล้ว เมื่อได้พบเห็นสตรี ย่อม จะทำให้บาปอกุศลธรรม คืออภิชฌา และโทมนัสครอบงำจิตใจได้[๑๓๖]

ภิกษุในศาสนานี้เมื่อได้ยินข่าวว่า ในนิคมที่นั้นมีผู้หญิงสวยงามน่ารักมีผิวพรรณและทรวดทรงอันงามยิ่ง เมื่อภิกษุได้เห็นสตรีที่สวยงามทำให้เกิดราคะ ไม่สามารถดำรงอยู่ได้[๑๓๗] "ราคะย่อมเสียดแทงจิตที่ไม่ได้รับการอบรมได้ฉันใด เปรียบเหมือน ฝนย่อมรั่วรดเรือนที่มุงไว้ไม่ดีได้ฉันนั้นเหมือนกัน"[๑๓๘] และไม่อาจจะประพฤติพรหมจรรย์ได้ บอกลาสิกขา เวียนมาเป็นฆราวาส[๑๓๙] ผู้หญิงในโลกนี้ย่อมเข้าไปหาภิกษุแม้อยู่ในป่า ไม่ว่าจะอยู่โคนต้นไม้หรืออยู่ในเรื่อนที่ว่าง เข้าไปนั่งใกล้ เข้าไปนอนใกล้ ทำให้เกิดกิเลสคือ ราคะเข้าครอบงำจิตใจ ย่อมเสพเมถุนธรรม[๑๔๐]

สุรายาดองในโลกนี้ เมื่อดื่มเข้าไปแล้วทำใจให้ฮึกเหิม ทำให้พูดมากมีกลิ่นหอมมีรสหวาน แหลมปานน้ำผึ้ง สุราเป็นพิษร้ายสำหรับผู้ดื่มเข้าไป พระอริยะกล่าวว่า สุราเป็นพิษต่อพรหมจรรย์ สตรีทั้งหลายในโลกนี้ ย่อมกระทำให้บุรุษหลงใหลอยู่ในอำนาจ ประดุจบุรุษที่ประมาทแล้ว ผู้หญิงย่อมชักจูงจิตใจของบุรุษ เหมือนสายลมพัดปุยนุ่นที่หล่นใกล้ต้นไม้ บัณฑิตได้ชื่อว่าเป็นเหวของพรหมจรรย์ บุคคลใดที่ยังติดอยู่ใน ลาภและสรรเสริญ เครื่องสักการะ เมื่อเข้าไปสู่ราชตระกูลอื่น จำเป็นต้องระวังตัวให้ห่างจากอโคจรทั้ง ๕ เมื่อต้องการอาหารและน้ำ ต้องรู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ไม่ควรสนใจในสตรีทั้งหลาย จะทำให้ติดใจอยู่ในรูปนิมิตผู้หญิง ไม่ควรเข้าใกล้คอกวัวควาย ร้านขาย สุรายาเมา กลุ่มคนอันธพาล เปรียบเหมือน บุคคลที่ขับรถไปในทางที่เรียบ ไม่ไปในเส้นทางอันขลุขละเส้นทางอันไม่เรียบ ฉะนั้น[๑๔๑]

พระพุทธเจ้าทรงตรัสบอกภิกษุถึงความคับแค้นในการประกอบเมถุนธรรมเนือง ๆ นั้น ไม่ประเสริฐ ภิกษุไม่ควรประพฤติปฏิบัติ เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน ภิกษุได้ชื่อว่าผู้ออกบวชด้วย

---

[๑๓๔]องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓๖/๘๔/๒๐๑.

[๑๓๕]ดูรายละเอียดใน ขุ.อิติ.อ. (ไทย) ๔๕/๒๗๑/๕๗๓.

[๑๓๖]ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๐/๒๘๔.

[๑๓๗]ดูรายละเอียดใน อภิ.ธา.อ. (ไทย) ๗๕/๑๔๔/๔๓๖.

[๑๓๘]ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๑๑/๓.

[๑๓๙]ดูรายละเอียดใน อภิ.ธา.อ. (ไทย) ๗๕/๑๔๔/๔๓๖.

[๑๔๐]ดูรายละเอียดใน อภิ.ธา.อ. (ไทย) ๗๕/๑๔๔/๔๓๗.

[๑๔๑]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.เตรสก.อ. (ไทย) ๖๐/๑๗๗๖/๒๕๒ – ๒๕๓.

ความไม่มีเรือนไม่เกี่ยวข้องกับผู้มีเรือน พระพุทธองค์จึงได้ตรัสสั่งสอนให้ปลีกวิเวกประพฤติธรรมในที่สงบอยู่โดยลำพังอยู่ผู้เดียว ไม่เกี่ยวข้องกับหมู่คณะ เปรียบเหมือน “ภิกษุอยู่รูปเดียว ย่อมเป็นเหมือนพรหม อยู่ด้วยกัน ๒ รูป เหมือนเทวดา อยู่รวมกัน ๓ รูป เหมือนชาวบ้าน อยู่ด้วยกันมากกว่านั้นย่อมมีความโกลาหลมากยิ่งขึ้น”[๑๔๒] บุคคลใดที่พัวพันอยู่กับเมถุนธรรม ย่อมลืมคำสั่งสอนของอาจารย์ให้ศึกษาเล่าเรียนธรรมะและปฏิบัติธรรม เมื่อจิตมีราคะย่อมเรียนและปฏิบัติผิดทางนี้เป็นกิจไม่ประเสริฐเป็นมิจฉาปฏิปทา บุคคลใดยังเสพเมถุนเป็นคนมีกิเลสมากในโลกในครั้งก่อนเหมือนยวดยานที่แล่นไปใกล้เหว ไปในทางไม่เรียบ มีกายทุจริต เป็นการทำลายตนเอง ด้วยการตกลงไปในเหวคือชาติเป็นต้น เหมือนยานคือช้างที่ไม่ได้ฝึก ขึ้นไปยังที่ไม่เรียบ ย่อมทำลายคนขี่ย่อมตกลงไปในเหว[๑๔๓]ญาติและมิตรทั้งหลายย่อมร้องไห้ถึงคนที่ตายแล้วหรือยังเป็นอยู่แต่หายไป แต่คนใดละกามทั้งหลายได้แล้ว กลับมาเสพในกามนี้อีก ญาติและมิตรทั้งหลายย่อมร้องไห้ถึงคนนั้น เพราะเขาเป็นอยู่ต่อไปอีกก็เหมือนตายแล้ว เรายกท่านขึ้นจากเหวแล้ว ท่านอยากจะตกลงไปสู่เหวอีก ประดุจสิ่งของที่ขนออกมาได้แล้ว จากเรือนที่ไฟไหม้ แต่ท่านกลับเอามันเข้าไปเผาไฟเสียอีก[๑๔๔]

๓.๔.๓ ผู้หญิงย่อมทำให้ภิกษุเกิดราคะกระสันอยากสึก

พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับภิกษุกระสันอยากจะสึกมีสาเหตุมาจากผู้หญิง และตรัสกับภิกษุว่า นิสัยของผู้หญิงเป็นคนชอบโกรธ และไม่สามารถระงับความโกรธได้ง่าย เป็นคนไม่มีความกตัญญู ไม่รู้จักบุญคุณคนอื่น เป็นคนที่ยุยงให้คนอื่นทะเลาะกัน มีนิสัยชอบทำลายมิตรสหายอยู่เรื่อย มีธรรมอันเป็นลามก เธอจงงดเว้นจากเมถุนธรรม ประพฤติพรหมจรรย์ เธอจะมีความสุขในฌานสมาบัติ[๑๔๕] บุคคลใดละเมถุนธรรมไม่ได้ บุคคลนั้นย่อมมีความคิดอันลามกเข้าครอบงำแล้ว ย่อมซบเซาอยู่เหมือนคนกำพร้า ฉะนั้น บุคคลนั้นได้ฟังเสียงคำเล่าลือของชนทั่วไปทำให้บุคคลนั้นเก้อเขินและเสียหน้า บุคคลใดได้ถูกตักเตือนมาก่อนแล้วยังทำ วจีทุจริตด้วยการพูดเท็จ เป็นผู้เล่นไปผิด เป็นผู้มีเครื่องผูกใหญ่ ย่อมถือโทษเอาแห่งมุสาวาทย่อมมัวหมองเหมือนคนงมงาย[๑๔๖] ธรรมดาของผู้หญิงทั้งหลายมักทำให้ผู้ชายหลงใหลด้วยมายาหญิงด้วยประการต่าง ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ประดุจแม่น้ำไม่เคยเติมเต็มด้วยตัณหา สตรีทั้งหลายย่อมแต่งหน้าทาปากใส่เครื่องประดับร่างกาย ให้วิจิตร

---

[๑๔๒]ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๑/๓๑๕/๒๗๖.

[๑๔๓]ดูรายละเอียดใน ขุ.สุ.อ. (ไทย) ๔๗/๔๑๔/๗๔๖.

[๑๔๔]สำ.ส.อ. (ไทย) ๒๕/๘๑๗/๓๙๘ – ๓๙๙.

[๑๔๕]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.เอกก.อ. (ไทย) ๕๖/๖๓/๑๓๐ – ๑๓๑.

[๑๔๖]ดูรายละเอียดใน ขุ.สุ.อ. (ไทย) ๔๗/๔๑๔/๗๔๗.

งดงามแล้วเข้าไปหาบุรุษ เพราะความพึงพอใจด้วยประการต่าง ๆ ทำเป็นยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ มีความฉลาดในเรื่องลวงผู้ชายเหมือนนักมายากลหญิงทั้งหลาย สวมใส่ด้วยเครื่องประดับอันมีค่า ทองคำประดับด้วยเครื่องเพชรนิลจินดา มีคนยกย่องในหมู่สังคมเป็นส่วนมาก บุรุษทั้งหลายย่อมตกอยู่ในอำนาจของผู้หญิงทั้งหลายเพราะตัณหาทำให้ลุ่มหลง ย่อมประสบกับความพินาศไม่เจริญรุ่งเรือง เหมือนดวงจันทร์ที่ถูกราหูเข้าไปบดบัง ฉะนั้น[๑๔๗] ผู้หญิงไม่มีวินัย ไม่มีความสำรวมระวังเธอมียินดีชอบดื่มสุราเมรัยและเนื้อสัตว์ ไม่มีความสำรวม ย่อมอยากได้ทรัพย์ที่บุรุษหามาได้ เหมือนปลาติมิงคละกลืนกินมังกรในสาคร ผู้หญิงย่อมใช้เสน่ห์มายาลวงบุรุษได้ด้วยความพอใจ เพราะความยินดีในทรัพย์สินใดก็ตาม ชื่อว่าเป็นผู้ติดบ่วงของธิดามารนั้นด้วย ราคะ โทสะ ย่อมเผาผลาญบุรุษดังเปลวไฟ ผู้หญิงเมื่อรู้ว่า บุรุษใดเป็นผู้ร่ำรวย มีทรัพย์มาก ย่อมเข้าไปหา ผูกมัดผู้ชายนั้นด้วยจิตกำหนัดยินดีไว้ด้วยความงามในเรือนร่างตน[๑๔๘]

ผู้หญิงมีมายาเปรียบเสมือน พยับแดด ความเศร้าโศก ประดุจโรคร้าย เป็นอันตรายต่อผู้อยู่ร่วมกับผู้หญิงอยู่ร่ำไป เมื่อสตรีเข้าไปคบหากับบุรุษเพราะความรักใคร่พอใจ หรือเพราะว่าผู้ชายมีทรัพย์มาก เขาย่อมเผาผลาญบุรุษนั้นเสียฉับพลัน เปรียบเหมือนไฟไหม้ตนเอง ผู้หญิงทั้งหลาย กล้าแข็ง เป็นเหมือนเครื่องผูกพันธนาการ เป็นบ่วงแห่งมาร และมีมหาภูตรูปดุจคูหาเป็นที่อาศัย ธรรมดาว่าผู้หญิงเหล่านี้ เป็นผู้ทำบุรุษให้งงงวย มีมายามากและยังพรหมจรรย์ให้กำเริบ ย่อมจมลงในอบาย บัณฑิตรู้ชัดอย่างนี้แล้ว พึงหลีกเว้นเสียให้ห่างไกล[๑๔๙]

ผู้หญิงย่อมแสดงอาการต่าง ๆ เพื่อผูกมัดใจชายไว้ได้ เพราะสตรีเป็นที่ต้องการของเพศตรงข้ามเสมอจะ ไม่มีผลต่อเพศเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุไม่ควรที่จะพบเห็นอาการต่าง ๆ ของผู้หญิงที่จะยั่วยวนจิตใจทำให้ภิกษุเกิดความกระสันอยากจะสึก เหมือนกับพระพุทธองค์ได้ผจญกับธิดามาร คือ นางตัณหา นางอรดี นางราคา อาสาจากบิดาคือพญามาร จะผูกมัดพระพุทธเองด้วยบ่วงแห่งมาร คือ กามราคะ แล้วพากันเข้าไปเฝ้าพระบรมศาสดา เพื่อจักบำเรอประเล้า ประโลมพระบรมศาสดา ธิดามารคิดว่า บุรุษมีจิตใจไม่แน่นอน ย่อมหวั่นไหว เพราะมารยาหญิง บางครั้งก็หลงรักเด็กหญิงวัยรุ่น บางครั้งก็หลงรักผู้หญิงวัยกลางคน บางครั้งก็หลงรักผู้หญิงวัยชรา เหล่าธิดามารจักประเล้าประโลมพระพุทธองค์ด้วยประการต่าง ๆ พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า สรีระแห่งธิดามารย่อมเต็มไปด้วยเหมือนซากศพในทั่วร่างกาย เหมือนหม้อที่ใส่ของไม่สะอาดแปดเปื้อนด้วย

---

[๑๔๗]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.อสีติ. (ไทย) ๒๘/๓๕๗ – ๓๖๒/๑๕๖.

[๑๔๘]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.อสีติ. (ไทย) ๒๘/๓๕๑/๑๕๕.

[๑๔๙]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.ติก.อ. (ไทย) ๕๘/๓๘๐/๑๑๒ – ๑๑๓.

ของโสโครกมีเสมหะซึ่งเต็มไปด้วยมูตรและกรีส เป็นต้น เราไม่ได้มีความพอใจในเมถุนธรรมและไม่ปรารถนา เพื่อจะแตะต้องสรีระธิดาของท่านแม้ด้วยเท้า[๑๕๐]

ผู้หญิงย่อมแสดงลีลามายาหญิงได้ ๔๐ อาการ เพื่อเกี้ยวพระภิกษุ คือ สะบัดสะบิ้ง ๑ ก้มลง ๑ กรีดกราย ๑ ชะมดชม้อย ๑ เอาเล็บดีดเล็บ ๑ เอาเท้าเหยียบเท้า ๑ เอาไม้ขีดแผ่นดิน ๑ ชูเด็กขึ้น ๑ ลดเด็กลง ๑ เล่นเอง ๑ ให้เด็กเล่น ๑ จูบเอง ๑ ให้เด็กจูบ ๑ รับประทานเอง ๑ ให้เด็กรับประทาน ๑ ให้ของเด็ก ๑ ขอของคืน ๑ ล้อเลียนเด็ก ๑ พูดดัง ๑ พูดค่อย ๑ พูดคำเปิดเผย ๑ พูดลี้ลับ ๑ (ทำนิมิต) ด้วยการฟ้อน ด้วยการขับ ด้วยการประโคม ด้วยการร้องไห้ ด้วยการเยื้องกราย ด้วยการแต่งตัว ๑ ซิกซี้ ๑ จ้องมองดู ๑ สั่นสะเอว ๑ ยังของลับให้ไหว ๑ ถ่างขา ๑ หุบขา ๑ แสดงถัน ๑ แสดงรักแร้ ๑ แสดงสะดือ ๑ ขยิบตา ๑ ยักคิ้ว ๑ แม้มริมฝีปาก ๑ แลบลิ้น ๑ เปลื้องผ้า ๑ นุ่งผ้า ๑ สยายผม ๑ เกล้าผม ๑[๑๕๑]

๓.๔.๔ ผู้หญิงย่อมเป็นผู้มีจิตอันโลเลหวั่นไหว

ผู้หญิงมีความโลเลหวั่นไหวมี ๕ ประการ

(๑) ความโลเลในอาหาร ผู้หญิงย่อมกินอาหารที่มีราคาแพง ที่มีรสชาติอร่อย เมื่อได้เงินมาย่อมนำมาดื่มสุราและกินอาหารที่มีราคาแพง ๆ ที่ไม่เหมาะสมกับราคาที่เสียไป (๒) ความโลเลในเครื่องประดับ ถ้าไม่มีเครื่องประดับ ย่อมนำน้ำมันงาลูบเส้นผมและนำน้ำมันงาผสมกับน้ำเพื่อลูบใบหน้า เพราะยังติดใจในความสวยความงาม ถึงไม่มีเครื่อง ประดับยังนำสิ่งอื่นมาประดับให้สวยงาม (๓) ความโลเลในบุรุษอื่น ความคิดถึงบุตรของตนเองอันเป็นที่รักห่วงใย ทำให้ยึดมั่นถือมั่น เป็นผู้มีความปรารถนาอันลามกครอบงำย่ำยีจิตใจของบุรุษ (๔) ความโลเลในทรัพย์ เมื่อได้ทรัพย์สินเงินทองแล้ว ไม่เก็บรักษาและไม่ประหยัดในการใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นก็ย่อมจะทำค่อย ๆ หมดไปอย่างรวดเร็ว (๕) ความโลเลในการเดินทาง ผู้หญิงที่ชอบเที่ยวเตร่ไปในสถานที่ไม่เหมาะสมในสถานที่ต่าง ๆ มีเที่ยวกลางคืน ย่อมมีผลทำให้ต้องเสียทรัพย์และความไม่ปลอดภัยต่อร่างกาย[๑๕๒]

---

[๑๕๐]ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๒๔/๒๘๓ – ๒๘๖.

[๑๕๑]ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๖/๕๑๕.

[๑๕๒]ดูรายละเอียดใน ขุ.สุ.อ. (ไทย) ๔๖/๒๘๕/๗๓.

๓.๔.๕ ผู้หญิงมีร่างกายประดุจอุจจาระสิ่งสกปรกส่งกลิ่นเหม็น

ภิกษุพึงควรติเตียนกระท่อม คือ ร่างกายที่ประกอบไปด้วยโครงกระดูก ๓๐๐ ท่อน ห่อหุ้มด้วยเนื้อและเลือดเป็นเครื่องฉาบทา ขึงพันรัดด้วยเส้นเอ็น ๙๐๐ เส้น มีสิ่งปฏิกูลเป็นของไม่สะอาด ส่งกลิ่นเหม็น จากตาเรียก ขี้ตา, จากหูเรียก ขี้หู, จากจมูกเรียก ขี้มูก, จากปากเรียก ขี้ฟัน, จากผิวหนังเรียก ขี้ไคล, ภิกษุที่ไม่ได้พิจารณาตามความเป็นจริงของสังขารทั้งหลายให้ดีแล้ว ย่อมทำให้หลงรักสตรีสวยงาม มีผิวหนังที่เต็มไปด้วยสิ่งปฏิกูลมีกลิ่นเหม็น[๑๕๓] ภิกษุที่ยังเป็นปุถุชนที่ยังมีกิเลสอยู่ย่อมยึดมั่นถือมั่นในร่างกายว่าเป็นของเรา เปรียบเสมือน ถุงหนังที่บรรจุอุจจาระอยู่เต็มเปี่ยม มีผิวหนังห่อหุ้มร่างกายประดุจเหมือนนางปีศาจ มีฝีที่อก มีช่อง ๙ ช่อง ถ่ายของเสียออกจากร่างกายอยู่เป็นนิตย์ จะต้องชำระร่างกายอยู่เป็นประจำ ถ้าไม่ทำความสะอาดในทวารทั้ง ๙ ช่อง จะทำให้เกิดกลิ่นเหม็นเป็นที่น่ารังเกียจ น่าขยะแขยง โดยท่านผู้เห็นภัยในสังสารวัฏควรอยู่ให้ห่างไกล เปรียบเหมือนบุคคลที่รักความสะอาดอยู่ห่างไกลจากอุจจาระให้ไกล ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายพึงรู้ว่าร่างกายสตรีนี้ประกอบด้วยสิ่งสกปรกเป็นรังของโรคร้ายต่าง ๆ มีแผล ๙ แผล ส่งกลิ่นเหม็นเป็นประจำ เธอควรอยู่ให้ห่างไกล บุคคลใดยังลุ่มหลงในร่างกายนี้ เหมือนโคถึงจมอยู่ในปลักฉะนั้น[๑๕๔] ผู้หญิงมีร่างกายไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็นสกปรกในทวารทั้ง ๙ เปรียบเหมือนด้วยซากศพ เป็นของโสโครกที่ไม่สะอาดมีอยู่ทั่วร่างกาย ต้องชำระทำให้สะอาดอยู่เป็นประจำ ถ้าไม่ทำความสะอาดไม่กี่วัน ก็จะมีกลิ่นเหม็นไปทั่วร่างกาย กามคุณ ๕ ของผู้หญิงเป็นที่ดึงดูดจิตใจผู้ชาย มี รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ ย่อมล่อลวงบุคคลที่มีกิเลสอยู่ เปรียบเหมือนนายพรานดักสัตว์ต่าง ๆ ด้วยเครื่องดักสัตว์ นักตกปลาย่อมจับปลาด้วยเหยื่อใส่เบ็ด บุคคลจับลิงวานรด้วยเครื่องล่อ บุคคลใดที่จิตมีราคะมีความกำหนัดที่เกี่ยวข้องกับสตรี บุคคลนั้นย่อมต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอันน่าหวาดกลัว ส่วนบุคคลใดไม่เกี่ยวข้องกับสตรี เปรียบเหมือนบุคคลที่สลัดหัวงูด้วยเท้า ฉะนั้น[๑๕๕]

๓.๔.๖ ผู้หญิงเกี่ยวเนื่องด้วยสิกขาบทของภิกษุ

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท เพราะเล็งเห็นโทษภัยที่เกิดกับภิกษุเนื่องมาจากผู้หญิงเป็นสาเหตุ มีอยู่หลายสิกขาบท รวมทั้งปาราชิกทำให้ขาดจากความเป็นภิกษุ อาบัติหนักที่พอแก้ไขได้คืออาบัติสังฆาทิเสส อนิยต ปาจิตตีย์ เพื่อต้องการให้ภิกษุรักษาศีลให้บริสุทธิ์ มีผลทำให้สมาธิตั้งมั่น และทำให้เกิดปัญญาเพื่อกำจัดกิเลสตัณหา ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

---

[๑๕๓]ดูรายละเอียดใน ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๙๕/๕๔๖.

[๑๕๔]ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๑๕๓/๕๒๙, ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๓/๔๐๐/๔๓๓.

[๑๕๕]ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๒/๓๖๐/๒๓๐.

ต้นเหตุของอาบัติปาราชิก คือ “พระสุทินน์เสพเมถุนธรรมกับนางปุราณทุติยิกาอดีตภรรยาเก่า พุทธบัญญัติว่า ภิกษุใดเสพเมถุนธรรม ภิกษุนั้นต้องอาบัติปาราชิก หาสังวาสมิได้”[๑๕๖]

พระอนุบัญญัติสิกขาบท

“ภิกษุใดเสพเมถุนธรรม โดยที่สุดแม้กับสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย ภิกษุนั้นต้องอาบัติปาราชิก หาสังวาสมิได้”[๑๕๗]

สาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ เกี่ยวกับภิกษุเสพเมถุนธรรม ในสมัยพุทธกาลมีค่านิยมที่ไม่ต้องการให้ภิกษุหรือนักบวชมีเพศสัมพันธ์กับสตรีแม้แต่สัตว์เดรฉานตัวเมีย พระองค์ไม่ประสงค์ให้ภิกษุเกี่ยวข้องกับสตรีทำให้เกิดกิเลสตัณหา ไม่ยุ่งเกี่ยวด้วยกามราคะ พระพุทธองค์ต้องการให้ภิกษุรักษาพรหมจรรย์ เป็นพระอนาคาริก คือ บวชด้วยการไม่มีเรือน อันเป็นการดำเนินชีวิตต่างจากฆราวาส เมื่อภิกษุต้องอาบัติปาราชิกแล้ว ก็ขาดจากความเป็นภิกษุ ต้องลาสิกขาสึกออกไปเป็นฆราวาส

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติสังฆาทิเสส คือ “พระอุทายีถูกต้องกายกับมาตุคามด้วยมีจิตกำหนัด ภิกษุใดถูกราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน ถูกต้องกายกับมาตุคาม คือ จับมือ จับช้องผม หรือลูบคลำอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของสตรี ต้องอาบัติ สังฆาทิเสส”[๑๕๘]

“ภิกษุสำคัญตั้งใจว่าเป็นบัณเฑาะก์และ มีความกำหนัด ภิกษุใช้กายจับต้อง ลูบคลำอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งจับต้องกายของบัณเฑาะก์ ต้องอาบัติถุลลัจจัย”[๑๕๙]

พระพุทธเจ้าทรงวินิจฉัย

“ภิกษุรูปหนึ่งจับต้องลูกสาวด้วยความรักฉันพ่อลูก ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ตรัสว่า ภิกษุเธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ”[๑๖๐]

พระพุทธองค์ทรงไม่มีความประสงค์ให้ ภิกษุจับต้องร่างกายผู้หญิง ซึ่งเป็นวัตถุอนามาส[๑๖๑] เพราะจะเป็นช่องทางทำให้ลุกลามเป็นอาบัติที่ใหญ่ขึ้นเป็นอาบัติปาราชิกได้ จำเป็น

---

[๑๕๖]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๐/๒๘.

[๑๕๗]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๓/๓๑.

[๑๕๘]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๗๐ – ๒๗๑/๒๙๓.

[๑๕๙]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๗๓/๒๙๕.

[๑๖๐]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๘๑/๓๑๐.

[๑๖๑]วิ.มหา.อ. (ไทย) ๓/๓๙๖/๑๗๓.

ต้องห้ามปรามไว้ก่อน เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับความเป็นสมณะ และยังไม่เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของประชาชนที่ได้พบเห็น

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติสังฆาทิเสสคือ “พระอุทายีพูดเกี้ยวมาตุคามด้วยวาจาชั่วหยาบด้วยจิตมีความกำหนัด พูดชมบ้าง พูดติบ้าง ขอบ้าง อ้อนวอนบ้าง ถามบ้าง ถามซ้ำบ้าง บอกบ้าง สอนบ้าง ด่าบ้าง พาดพิงทวารหนักทวารเบาของผู้หญิง”[๑๖๒]

“ภิกษุใดถูกราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน พูดเกี้ยวมาตุคามด้วยวาจาชั่วหยาบ พาดพิงเมถุนธรรม เหมือนชายหนุ่มพูดเกี้ยวหญิงสาว ต้องอาบัติ สังฆาทิเสส”[๑๖๓]

พระพุทธองค์ตรัสไว้ไม่ให้พูดกับมาตุคาม ถ้าจำเป็นต้องพูดให้มีสติสัมปชัญญะ การพูดเกี้ยวผู้หญิงทำให้จิตของภิกษุเกิดกำหนัดได้ และไม่เป็นที่ศรัทธาของประชาชนที่ได้พบเห็น ทำให้ถูกติเตียน แสดงอาการไม่สำรวมในความเป็นสมณะ

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติสังฆาทิเสสคือ “พระอุทายีกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้ามาตุคามด้วยจิตมีกำหนัด”[๑๖๔]

“ภิกษุใดถูกราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน กล่าวสรรเสริญ การบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้ามาตุคาม ด้วยคำที่พาดพิงเมถุนว่า น้องหญิง หญิงใดบำเรอ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ผู้มีศีลมีกัลยาณธรรม เช่น เราด้วยธรรมนั่น การบำเรอนี้ของผู้หญิง นั้นเป็นการบำเรอชั้นยอด ต้องอาบัติ สังฆาทิเสส”[๑๖๕]

ภิกษุไม่ควรหลอกมาตุคาม เพื่อกล่าวสรรเสริญคุณของการบำเรอตนด้วยกามราคะ ว่าเป็นสิ่งดีได้บุญมาก ไม่เหมาะสมของความเป็นภิกษุ และยังเป็นอาบัติที่ล่อแหลมต่อการจะเกิดอาบัติหนักคืออาบัติปาราชิก

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติสังฆาทิเสส คือ “พระอุทายีชักสื่อบอกความประสงค์ของผู้ชายแก่ผู้หญิงและบอกความประสงค์ของผู้หญิงแก่ผู้ชาย มีความประสงค์ให้เป็นคู่รักกัน เป็นชู้รักกัน จนกระทั่งผู้หญิงแพศยา”[๑๖๖]

---

[๑๖๒]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๘๖/๓๑๘.

[๑๖๓]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๘๔/๓๑๖.

[๑๖๔]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๙๐/๓๒๙.

[๑๖๕]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๙๑ – ๒๙๒/๓๓๐.

[๑๖๖]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๙๘/๓๔๑.

ภิกษุใดทำหน้าที่ชักสื่อ คือ “บอกความประสงค์ของผู้ชายแก่ผู้หญิงก็ดี บอกความประสงค์ของผู้หญิงแก่ผู้ชายก็ดี เพื่อให้เป็นภรรยาหรือเป็นชู้รัก โดยที่สุดแม้ เพื่อให้ผู้หญิงแพศยาอยู่ร่วมกันชั่วคราว ต้องอาบัติ สังฆาทิเสส”[๑๖๗]

ภิกษุไม่มีหน้าที่เป็นผู้สื่อกลางระหว่างบุรุษกับสตรีให้เป็นคู่ครองกัน ชาวบ้านจะติเตียนไม่เหมาะสมกับความเป็นสมณะ เมื่อบวชเข้ามาแล้วไม่ควรจะชักสื่อแบบฆราวาสกระทำกัน ถ้าทั้งคู่ได้อยู่ร่วมกันแบบมีความสุขก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าวันใดทั้งคู่เกิดทะเลาะกันก็จะโทษ ว่าภิกษุเป็นพ่อสื่อเป็นต้นเหตุให้คนทั้งสองได้มาพบกัน

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติอนิยตคือ “พระอุทายีนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับพอจะทำการได้กับมาตุคามสองต่อสอง นางวิสาขากล่าวว่า ไม่เหมาะ ไม่สมควร ท่านไม่ ปรารถนาด้วยธรรมนั้นก็จริง ถึงอย่างนั้น ชาวบ้านที่ยังไม่เลื่อมใสก็ทำให้คนอื่นเชื่อได้ยาก”[๑๖๘]

ภิกษุใดนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับพอจะทำการได้กับมาตุคามสองต่อสอง อุบาสิกามีวาจาเชื่อถือได้ ได้เห็นภิกษุนั่งกับมาตุคามนั้นแล้ว กล่าวโทษด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง บรรดาอาบัติ ๓ อย่าง คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ปาจิตตีย์ บรรดาอาบัติ ๓ อย่าง คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส หรือปาจิตตีย์ อีกอย่างหนึ่งอุบาสิกาผู้มีวาจาเชื่อถือได้นั้น กล่าวโทษด้วยอาบัติใด ภิกษุนั้นพึงถูกปรับด้วยอาบัตินั้น อาบัตินี้ชื่อว่า อนิยต[๑๖๙]

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติอนิยตคือ “พระอุทายีนั่งในอาสนะที่ไม่ได้กำบังด้วยฝา บานประตู เสื่อลำแพน ม่านบัง พอจะพูดเกี้ยวสตรีด้วยวาจาชั่วหยาบได้ ในที่ลับหูกับหญิงสองต่อสอง”[๑๗๐]

สถานที่ไม่ใช่อาสนะที่กำบัง ไม่พอจะทำการได้ แต่เป็นสถานที่พอจะพูดเกี้ยวมาตุคามด้วยวาจาชั่วหยาบได้ ก็ภิกษุใดนั่งบนอาสนะเช่นนั้น ในที่ลับกับมาตุคามสองต่อสอง อุบาสิกามีวาจาเชื่อถือได้ ได้เห็นภิกษุนั่งกับมาตุคามนั้นแล้วกล่าวโทษด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง บรรดาอาบัติ ๒ อย่างคือ สังฆาทิเสส หรือปาจิตตีย์ ภิกษุยอมรับการนั่งพึงถูกปรับด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง บรรดาอาบัติ ๒ อย่าง คือ สังฆาทิเสส

---

[๑๖๗]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๘๘ – ๓๐๐/๓๔๒.

[๑๖๘]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๔๔/๔๗๔.

[๑๖๙]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๔๔ – ๔๔๕/๔๗๔ – ๔๗๕.

[๑๗๐]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๕๓/๔๘๐.

หรือปาจิตตีย์ อีกอย่างหนึ่ง อุบาสิกาผู้มีวาจาเชื่อถือได้นั้นกล่าวโทษด้วยอาบัติใด ภิกษุนั้นพึงถูกปรับด้วยอาบัตินั้น อาบัตินี้ชื่อว่า อนิยต[๑๗๑]

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติปาจิตตีย์คือ "พระอนุรุทธะนอนร่วมกับมาตุคามในที่นอนมีเครื่องมุงบังเดียวกัน"[๑๗๒] พุทธบัญญัติว่า "ภิกษุใดนอนร่วมกันกับมาตุคาม ต้องอาบัติปาจิตตีย์"[๑๗๓]

ภิกษุนอนกับสตรีในที่เครื่องมุงบังเดียวกัน เป็นสิ่งล่อแหลมต่อการต้องอาบัติปาราชิกอย่างมาก เพราะว่าบุรุษกับสตรีอยู่ร่วมกันย่อมอดใจไม่ได้ เป็นที่ติเตียนของเพื่อนสหธรรมิก และเป็นที่นินทาของประชาชนโดยทั่วไป ดังนั้น พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามไว้ก่อน

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติปาจิตตีย์คือ "พระอุทายีแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำจึงให้บุรุษไม่รู้เดียงสานั่งใกล้ ๆ แล้วแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำ"[๑๗๔]

"ภิกษุใดแสดงธรรมแก่มาตุคาม ยกเว้น มีบุรุษที่รู้เนื้อความที่พูด นั่งใกล้อยู่ด้วย"[๑๗๕]

ภิกษุพูดคุยหรือแสดงธรรมกับสตรี ไม่เหมาะสมทำให้คนอื่นเข้าใจผิดในการพูดคุยกันเชิงชู้สาว นอกจากมีผู้ชายที่รู้เนื้อความพูดคุยกันอยู่ด้วย ดังนั้น พระพุทธองค์ทรงห้ามไม่ให้ภิกษุพูดคุยหรือแสดงธรรมแก่สตรี

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติปาจิตตีย์คือ "พระอุปนันทศากยบุตรได้ไปเรือนของสหายแล้วได้นั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับตากับภรรยาของสหาย ครั้งนั้น สหายนั้น ได้ตำหนิ ประฌาม โพนทนาว่า ไฉนพระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรจึงนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับตาภรรยาของกระผมเล่า"[๑๗๖]

พุทธบัญญัติว่า "ภิกษุใดนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับตากับมาตุคาม ต้องอาบัติปาจิตตีย์"[๑๗๗] พระพุทธองค์ทรงห้ามภิกษุนั่งบนอาสนะที่กำบังอยู่ในลับตากับมาตุคาม เพื่อป้องกันคนที่เห็นเข้าจะนำเรื่องไปนินทาทำให้เกิดความเสียหาย แก่ภิกษุเองและความเสื่อมเสียของผู้หญิงอีกด้วย

---

[๑๗๑]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๕๓/๔๘๐, วิ.มหา.อ. (ไทย) ๓/๖๔๔/๖๘๒.

[๑๗๒]วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๖/๒๔๓.

[๑๗๓]วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๖/๒๔๓, วิ.มหา.อ. (ไทย) ๔/๒๕๔/๑๘๒.

[๑๗๔]วิ.มหา. (ไทย) ๒/๖๒/๒๔๘.

[๑๗๕]วิ.มหา. (ไทย) ๒/๖๑/๒๔๗.

[๑๗๖]วิ.มหา. (ไทย) ๒/๒๘๔/๔๓๑.

[๑๗๗]วิ.มหา. (ไทย) ๒/๒๘๕/๔๓๒.

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติปาจิตตีย์คือ “พระอุปนันทศากยบุตรได้ไปเรือนของสหายแล้วได้นั่งในที่ลับหูกับภรรยาของสหายนั้นสองต่อสอง ครั้งนั้น สหายนั้นได้ตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า ไฉนพระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรจึงนั่งในที่ลับหูกับภรรยาของกระผมสองต่อสองเล่า”[๑๗๘]

พุทธบัญญัติว่า “ภิกษุใดนั่งในที่ลับหูกับมาตุคามสองต่อสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์”[๑๗๙]

พระพุทธองค์ทรงห้ามภิกษุนั่งในที่ลับหูกับมาตุคามสองต่อสอง เพื่อป้องกันบุคคลที่เห็นเข้าจะนำเรื่องที่ไม่ดี นำไปนินทาทำให้เกิดความเสียหาย แก่ภิกษุเองและความเสื่อมเสียของผู้หญิงอีกด้วย

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท

ต้นเหตุของอาบัติปาจิตตีย์คือ ภิกษุชักชวนมาตุคามที่ทะเลาะกับสามีแล้วเดินทางไกลไปกรุงสาวัตถีร่วมกันกับมาตุคามโดยที่สุดแม้ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ในระยะหมู่บ้านหนึ่ง คือกำหนดชั่วไก่บินตกลงกับพื้น[๑๘๐]

พุทธบัญญัติว่า “ภิกษุใดชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกับมาตุคาม โดยที่สุดแม้ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์”[๑๘๑]

การที่พระพุทธเจ้าทรงไม่อนุญาต ให้ภิกษุเดินทางไกลกับมาตุคาม จะทำให้เกิดความเสียหายว่าทั้งคู่มีความสัมพันธ์กันในเชิงชู้สาว ไม่มีความสำรวมอาการไม่เหมาะสมกับสมณะ เพื่อป้องกันที่จะทำให้เกิดอาบัติในสิกขาบทอื่น ๆ ได้ และทำให้บุคคลที่พบเห็นนำเรื่องไม่ดีนำไปนินทาในทางด้านลบ

กรณีตัวอย่าง ๑

เรื่องภิกษุศากยะรูปหนึ่งถูกสตรีไม่ได้แต่งงานยั่วยวนให้สึก

พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่วัดพระเชตวัน ทรงปรารภ เรื่องของสตรียังไม่มีสามี เป็นธิดาชาวเมืองสาวัตถีคนหนึ่ง อายุ ๑๕ - ๑๖ ปี เป็นผู้หญิงที่สวยงามแต่ยังไม่แต่งงาน มารดาของนางคิดจะหาคู่ครองให้กับเธอโดยให้เธอหลอกล่อภิกษุศากยะรูปหนึ่ง เหมือนล่อปลาให้ติดเหยื่ออยากให้ภิกษุลาสิกขาสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์ แล้วเธอจะเป็นคนเลี้ยงดูเอง

---

[๑๗๘] วิ.มหา. (ไทย) ๒/๒๘๕/๔๓๔.

[๑๗๙] วิ.มหา. (ไทย) ๒/๒๕๐/๔๓๕.

[๑๘๐] ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๒/๔๑๓ – ๔๑๔/๕๒๒.

[๑๘๑] วิ.มหา.อ. (ไทย) ๔/๖๕๕/๗๑๑.

นางได้เตรียมอาหารเพื่อจะใส่บาตรแก่พระคุณเจ้าที่กำลังบิณฑบาตมาในถนนสายหนึ่งของกรุงสาวัตถี ได้นุ่งห่มจีวรด้วยเนื้อผ้าละเอียด นางคิดจะเกี้ยวภิกษุรูปนี้ จึงเดินไปไหว้และรับบาตร นิมนต์มาที่เรือนให้นั่งแล้วเลี้ยงดูด้วยข้าวยาคู เป็นต้น เมื่อภิกษุฉันอาหารเสร็จ นางได้นิมนต์ให้มาฉันที่บ้านที่นี่เป็นประจำ ไม่นานก็ได้คุ้นเคยกับนาง มารดาได้พูดกับธิดาให้ยั่วยวนภิกษุให้อยู่ในอำนาจกิเลสของเจ้า นางจึงได้แต่งกายให้สวยงาม ยั่วยวนภิกษุให้เกิดราคะเป็นประจำ ภิกษุนั้นไม่อาจประพฤติพรหมจรรย์ได้ จึงได้มอบบาตรและจีวร คืนพระอาจารย์ กราบเรียนพระอุปัชฌาย์ว่า ผมจะสึกครับ ท่านได้พาเธอไปสู่สำนักพระศาสดา กราบทูลว่า ภิกษุรูปนี้จะสึกพระเจ้าข้า พระบรมศาสดาตรัสถามว่า ภิกษุเธอจะสึกจริงหรือ ภิกษุตอบว่า จริงพระเจ้าข้า จึงตรัสว่ามีสาเหตุอะไรทำให้เธอสึก ภิกษุตอบว่าเพราะสาวสวยที่ยังไม่มีสามียั่วยวน พระเจ้าข้า พระองค์ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ แม้ในครั้งก่อนนางคนนี้ ก็เป็นภัยอันตรายต่อการประพฤติพรหมจรรย์เช่นเดียวกันนี้เหมือนกัน[๑๙๒]

กรณีตัวอย่าง ๒

เรื่องพระหริตจดาบสเห็นผู้หญิงทำให้เกิดความกระสัน

ภิกษุรูปหนึ่งได้เห็นมาตุคามคนหนึ่งแต่งตัวสวยงามแล้วเกิดความกระสัน อยากจะสึก พระอุปัชฌาย์ห้ามก็ไม่พอใจ เนื่องด้วยได้เห็นมาตุคามทำให้เกิดความกระสันด้วยอำนาจของกิเลส ธรรมดากิเลสย่อมไม่มีความชื่นบาน ในอดีตพระหาริตจดาบสได้อภิญญา ๕ สมาบัติ ๘ ไม่อาจดำรงสติอยู่ได้ก็เสื่อมจากฌานสมาบัติ ดังนั้น พระพุทธเจ้าทรงนำเรื่องในอดีตชาติมาสาธก

สมัยพระเจ้าพรหมทัตครองราชอยู่ในกรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์พระนามว่า หาริตะ ผู้มีผิวพรรณสวยงามเปรียบเหมือนทองคำ[๑๙๓] กุมารสำเร็จการศึกษาที่เมืองตักกศิลา เมื่อมารดาบิดาล่วงลับไปแล้ว พระหาริตะกลัวต่อมรณภัย ได้บวชเป็นฤาษีอาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ เจริญกัมมัฏฐานในไม่ช้าก็ได้อภิญญา ๕ และสมาบัติ ๘ หาอาหารและกินเผือกมันและผลไม้ในป่าเป็นอาหาร ดำรงชีวิตอยู่ในป่าไม่นาน มีความอยากจะฉันอาหารรสเค็มและรสเปรี้ยวหวานที่มีรสชาติอร่อย จึงได้เหาะเข้าไปในเมืองพาราณสี พระราชามีความศรัทธาได้ถวายอาหารมีรสเลิศแก่พระดาบสและได้จำพรรษาอยู่ในอุทยานเป็นเวลา ๑๒ ปี พระราชาได้ไปทำสงครามที่ชายแดน และฝากให้พระราชเทวีถวายอาหารให้แก่พระดาบส เมื่อพระองค์ไม่อยู่

---

[๑๙๒]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.เตรสก.อ. (ไทย) ๖๐/๑๗๖/๒๔๗ – ๒๔๙.

[๑๙๓]พระสิริมังคลเถระ รจนา, **มังคลัตถทีปนี ภาษาไทย ภาค ๑ ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, หน้า ๓๓.

พระนางได้สรงน้ำด้วยน้ำหอม ประทับบนเตียงนอน พระมหาโพธิสัตว์ห่มจีวรเรียบร้อยแล้ว ถือบาตร เหาะมาถึงที่เตียงนอนของพระราชเทวีได้สดับเสียงผ้าจีวรของพระมหาโพธิสัตว์ ก็ลุกขึ้นจากเตียงด้วยความรวดเร็ว ทำให้ผ้าสาฎกเนื้อเกลื้องเลื่อนหลุดลง วิสภาคารมณ์[๑๘๔]ได้กระทบจักษุของพระมหาโพธิสัตว์ ทำให้กิเลสฟูขึ้นในจิตใจของพระองค์ ก็หวั่นไหว ทำให้ฌานสมาบัตินั้นได้เสื่อมลง ไม่อาจตั้งสติไว้ได้ พระมหาโพธิสัตว์ได้เข้าไปจับพระหัตถ์พระราชเทวี แล้วสองพระองค์ก็เสพเมถุนธรรมด้วยกัน ข่าวการเสพเมถุนธรรมได้แพร่สะพัดไปถึงหูของพระราชา เมื่อพระราชาเสด็จมาถึงได้ตรัสถามพระหาริตะว่า ท่านได้เสพเมถุนธรรมกับพระราชเทวีจริงหรือ อาตมภาพได้ยอมรับว่าหลงผิด เป็นผู้หมกมุ่นลุ่มหลงในกามคุณจริง พระดาบสได้เจริญฌานสมาบัติได้เหมือนเดิมแล้วได้แสดงธรรมให้แก่พระราชา แล้วก็เหาะกลับสู่ป่าหิมพานต์ เมื่อฌานสมาบัติไม่เสื่อม ท่านมรณภาพแล้วได้ไปเกิดในพรหมโลก[๑๘๕]

กรณีตัวอย่าง ๓

เรื่องพระวังคีสะมีความกำหนัดรบกวนจิตใจ

พระอานนท์อยู่ที่พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี ตอนเช้า พระอานนท์ได้เข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี พระวังคีสะเดินบิณฑบาตตามหลังพระอานนท์อยู่นั้น ได้พบกับสตรีนุ่งสั้นไม่เรียบร้อย ทำให้กระสันมีความกำหนัดมารบกวนจิต ทำให้จิตใจเร่าร้อนเพราะกามราคะ พระวังคีสะได้ถามถึงวิธีดับราคะจากพระอานนท์ ท่านได้บอกวิธีแก้ไขเมื่อเกิดความกำหนัดให้แก่พระวังคีสะ จงคลายนิมิตที่สวยงานที่เป็นสัญญาวิปลาสด้วยราคะนั้นเสีย ท่านควรเจริญในอสุภกัมมัฏฐาน ให้จิตตั้งมั่นเป็นอารมณ์เดียว ท่านจงเจริญกายคตาสติ ให้พิจารณาร่างกายไม่สะอาด ไม่งาม น่ารังเกียจ ให้มี สติสัมปชัญญะรู้เท่าทันกิเลส ไม่หลงใหลมัวเมา พระวังคีสะได้เจริญอสุภกัมมัฏฐานและกายคตาสติ ทำให้ท่านคลายความกำหนัดลงได้และได้บิณฑบาตต่อไป[๑๘๖]

กรณีตัวอย่าง ๔

พระนันทะรักผู้หญิงมีความกระสัน อยากลาสิกขาสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์

ในสมัยพุทธกาล พระนันทะพุทธอนุชาของพระพุทธเจ้า บวชด้วยไม่มีความศรัทธา เพราะนันทะกำลังจะแต่งงานกับนางชนบทกัลยาณี เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสว่า นันทะเธอจะบวชหรือ นันทะไม่อยากบวชแต่ก็ไม่อยากขัดพระทัยพระพุทธเจ้า เมื่อพระนันทะบวชแล้วมีความกระวน

---

[๑๘๔]วิสภาคารมณ์ หมายถึง อารมณ์ที่เป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์.

[๑๘๕]ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.นวก.อ. (ไทย) ๕๙/๑๒๕๔/๖๔๙ - ๖๕๘.

[๑๘๖]ดูรายละเอียดใน สำ.ส.อ. (ไทย) ๒๕/๗๓๕-๗๓๗/๓๑๓.

กระวายอยากจะสึก หวนระลึกคำของนางชนบทกัลยาณีให้กลับมาแต่งงานไว ๆ พระนันทะไม่ได้ศึกษาปริยัติธรรม ไม่ได้ปฏิบัติธรรมใด ๆ มุ่งแต่อยากจะสึกอย่างเดียว ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ ไม่สามารถจะสืบต่อพรหมจรรย์ต่อไปได้ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงรู้ว่าพระนันทะมีความกระสันอยากจะสึก จึงได้พาพระนันทะไปบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ด้วยกำลังพระฤทธิ์ พบนางอัปสร ๕๐๐ สวยงามกว่านางชลบทกัลยาณีอย่างมาก พระองค์เป็นประกัน เพื่อให้ได้นางอัปสร ๕๐๐ ถ้าเธอประพฤติพรหมจรรย์ และปฏิบัติธรรม พระนันทะขวยเขิน ละอาย รังเกียจว่ารับจ้างพระพุทธเจ้าเพื่อให้ได้นางอัปสร พระนันทะได้หลีกออกไปองค์เดียวด้วยความไม่ประมาท ทำความเพียร เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ไม่นานก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ทำให้อาสวะกิเลสสิ้นไป[๑๙๗]

พระพุทธองค์ทรงตรัสกับ ภิกษุทั้งหลายว่า เมื่อก่อนพระนันทะมีความกำหนัดด้วยราคะเปรียบเหมือนบ้านเรือนที่เขามุงไม่ดี แต่บัดนี้เรือนที่เขามุงไว้ดีแล้ว ความห่วงใยในความเป็นคฤหัสถ์ของพระนันทะไม่มีแล้ว ได้ทำที่สุดแห่งกิจของบรรพชิตได้สำเร็จแล้ว ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ พ้นแล้วจากอาสวะไม่มีความยึดมั่นถือมั่น และทรงภาษิตพระคาถานี้ว่า[๑๙๘]

“ฝนย่อมรั่วรดเรือนที่มุงไม่ดีได้ ฉันใด, ราคะย่อมเสียดแทงจิตที่ไม่ได้อบรมแล้วได้ ฉันนั้น. ฝนย่อมรั่วรดเรือนที่มุงดีแล้วไม่ได้ ฉันใด, ราคะก็ย่อมเสียดแทงจิตที่อบรมดีแล้วไม่ได้ ฉันนั้น”[๑๙๙]

กรณีตัวอย่าง ๕

เรื่องพระสุนทรสมุทรเถระ

พระบรมศาสดาประทับอยู่ในวัดเชตวัน ได้แสดงธรรมเทศนาเรื่อง อนุปุพพีกถาทำให้สุนทรสมุทร เลื่อมใสจึงได้ขออนุญาตมารดาออกบวช หญิงแพศยารับสินจ้างจากมารดาของพระสุนทรสมุทรพยายามให้ท่านสึกให้ได้ ในขณะเที่ยวบิณฑบาตตามลำดับตรอกเป็นวัตรอยู่นั้น หญิงแพศยา ได้ตกแต่งร่างกาย นุ่งห่มผ้าใหม่อันสวยงาม เธอได้ใส่บาตรเป็นอาหารที่ประณีตแก่พระสุนทรสมุทร และได้นิมนต์ให้มาฉันที่บนปราสาทชั้นที่ ๗ แล้วปิดประตูทั้งหมด หญิงแพศยาให้พระเถระนั่งลงแล้ว ทำอัญชลี พูดจาอ้อนวอน ได้แสดงการฟ้อนรำ การขับร้องเพลง ประโคมดนตรี การร้องไห้ การเยื้องกาย การแต่งตัว สยายผม เปลื้องผ้า พูดเกี้ยวพระเถระ “เหมือนกับบ่วงมัจจุราชอันธรรมชาติดักไว้”[๑๙๐] พระพุทธเจ้าประทับอยู่วัดเชตวัน ทรงแผ่พระรัศมีไปช่วยพระ

---

[๑๙๗]ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๑๑/๑๕๙-๑๖๙.

[๑๙๘]ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๑๑/๑๖๔.

[๑๙๙]ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๑๑/๑๖๕.

[๑๙๐]ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๒/๓๖๑/๒๓๗.

สุนทรสมุทรแล้วทรงตรัสว่า ภิกษุเธอจงหมดอาลัย ละกามทั้งสองเสีย[๑๖๑] พระเถระฟังด้วย โยนิโสมนสิการตามด้วยกระแสแห่งพระธรรมเทศนา ทำให้เห็นโทษของสังขาร เกิดความเบื่อหน่าย จิตของเราก็หลุดพ้นจากอาสวะกิเลส บรรลุเป็นพระอรหันต์กับได้บรรลุวิชชา ๓ ได้ทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว[๑๖๒]

กรณีตัวอย่าง ๖

เรื่องพระสุทินน์เสพเมถุนธรรม ปฐมปาราชิก

ในเมืองเวสาลี มีบุตรของเศรษฐี ชื่อ สุทินน์กลันทบุตร ได้ฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้า แล้วมีความเลื่อมใส ขออนุญาตบวชจากพ่อแม่ถึง ๓ ครั้ง พ่อแม่ของท่านไม่อยากให้บวชเป็นเพราะท่านเป็นบุตรคนเดียว ท่านจึงได้อดอาหารถึง ๗ มื้อ เพื่อต้องการจะออกบวช มีเพื่อนของสุทินน์เข้ามาช่วยพูดขออนุญาตกับพ่อแม่เพื่อให้ออกบวช สุทินน์อาจจะตายได้ ถ้าไม่ได้กินอาหาร ถ้าพ่อแม่อนุญาตให้สุทินน์บวชก็ยังมีชีวิตอยู่ และถ้าสุทินน์เบื่อหน่ายก็จะสึกออกมาเป็นคฤหัสถ์เอง พ่อแม่ของสุทินน์เห็นด้วยจึงได้อนุญาตให้สุทินน์ออกบวช สุทินน์ดีใจได้ปลงผมและโกนหนวด ครองผ้าไตรจีวร ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต พระสุทินน์อุปสมบทได้ไม่นาน ท่านก็ได้ประพฤติสมาทานธุดงควัตร เป็นคนมักน้อยสันโดษ ในเมืองวัชชีชนบท อัตคัดเรื่องอาหาร บิณฑบาตไม่ค่อยได้อาหาร จึงได้เดินทางไปนครเวสาลี บ้านเกิดของพระสุทินน์ ในขณะนั้นนางทาสีได้นำขนมสดที่ค้างคืนไปทิ้ง พระสุทินน์เห็นเข้าจึงได้บอกให้ทาสีนำขนมสดมาใส่บาตรของพระสุทินน์ นางทาสีจำได้จึงได้ไปบอกกับมารดาของพระสุทินน์ และได้นิมนต์ให้มาฉันอาหารในวันรุ่งขึ้น ฝ่ายพ่อแม่ของพระสุทินน์ นำทรัพย์สินเงินทองมากองสูงเท่าศรีษะ เพื่อมอบให้สุทินน์ให้สึกออกมาใช้จ่าย ทำบุญกุศลได้ตามสบาย พระสุทินน์ได้กล่าวกับโยมพ่อว่า ทรัพย์สินเงินทองมีจำนวนมาก เมื่อเก็บเอาไว้จะเป็นภัยอันตรายต่อผู้เก็บรักษา อาจมีโจรเข้ามาปล้นทรัพย์สินเงินทองและฆ่าเจ้าทรัพย์ได้ ควรจะนำไปทิ้งเสียแม่น้ำคงคาให้หมด โยมพ่อต้องการให้พระสุทินน์สึกออกมาเป็นคฤหัสถ์ เพื่อใช้จ่ายทรัพย์สินที่มีจำนวนมาก แต่พระสุทินน์ไม่ยอมเพราะต้องการบวชเพื่อรักษาพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ มารดาของพระสุทินน์ก็อยากให้ท่านสึกออกมาใช้ทรัพย์สินเงินทองได้ตามใจชอบ ถ้าท่านไม่สึกก็ขอพืชพันธุ์ไว้สืบสกุล เพื่อไม่ให้ เจ้าลิจฉวีได้ริบทรัพย์สมบัติไปหมด พระสุทินน์ยอมรับที่จะให้พืชพันธุ์ เมื่อนางปุราณทุติยิกาภรรยาเก่าของพระสุทินน์ มีระดูมารดาของพระสุทินน์ได้พานางปุราณทุติยิกามาที่ป่ามหาวัน พระสุทินน์ได้ตอบรับแล้วก็ได้จูงแขน

---

[๑๖๑]ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๖/๕๑๒ – ๕๑๖.

[๑๖๒]ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๒/๓๖๑/๒๓๗.

ปุราณทุติยิกาพาเข้าสู่ป่ามหาวัน ได้เสพเมถุนธรรมกับปุราณทุติยิกา ไม่ช้านาน นางได้ตั้งครรภ์เพราะอัชฌาจาร[๑๕๓] เนื่องด้วยพระสุทินน์ไม่รู้ถึงโทษ และพระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบท

นางปุราณทุติยิกาตั้งครรภ์ท้องแก่ได้คลอดบุตรแล้ว สหธรรมิกของพระสุทินน์ได้ตั้งชื่อว่า พีชกะ ตั้งชื่อนางปุราณทุติยิกาว่า พีชกมาตา ตั้งชื่อท่านพระสุทินน์ว่า พีชกปิตา ต่อมา นางปุราณทุติยิกาและบุตรชายได้ออกบวช และได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

พระพุทธเจ้าได้รับรู้ว่าพระสุทินน์ได้เสพเมถุนธรรมกับนางปุราณทุติยิกา และได้ตรัสว่า โมฆบุรุษ การกระทำของเธอไม่ใช่กิจของสมณะ ทำไมเธอไม่รักษาพรหมจรรย์ให้ได้ตลอดชีวิตเล่า โมฆบุรุษ ธรรมะเราได้แสดงแล้ว เพื่อสำรอกราคะ เพื่อสร่างความเมา เพื่อดับสูญความระหาย เพื่อหลุดถอนอาลัย เพื่อเข้าไปตัดวัฏสงสาร โมฆบุรุษ องคชาติที่เธอสอดเข้าในองค์กำเนิดของมาตุคามไม่ดีเลย องคชาติอันเธอสอดเข้าในปากงูเห่า ยังดีเสียกว่า ดังนั้น พระพุทธองค์ได้บัญญัติปฐมสิกขาบทแรก ภิกษุใดเสพเมถุนธรรมต้องอาบัติ ปาราชิก หาสังวาสมิได้ สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยประการฉะนี้[๑๕๔]

สรุป ภัยอันตรายที่เกิดจากผู้หญิงเป็นสาเหตุมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงผจญกับนางจิญจมาณวิกา ทำให้ภิกษุในพระพุทธศาสนาเสื่อมเสียชื่อเสียงมาจนถึงปัจจุบัน ภิกษุมีเครื่องป้องกัน คือการรักษาศีลให้บริสุทธิ์จะเป็นเครื่องป้องกันภัยได้ดีที่สุด พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ดีแล้ว ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า ไม่ควรมองสตรี ถ้าจำเป็นต้องมองสตรี ก็ไม่ควรพูดด้วย ถ้าจำเป็นต้องพูดด้วยก็ควรมีสติสัมปชัญญะให้รอบคอบ ภิกษุไม่ควรจะพัวพันกับสตรีให้มากนัก จะทำให้เพื่อนสหธรรมิกมีความสงสัยในความประพฤติว่าไม่ดี เหมือนอย่างพระสุทินน์ปฐมปาราชิกได้เสพเมถุนธรรมกับนางปุราณทุติยิกาภรรยาเก่า พระพุทธเจ้าทรงได้บัญญัติสิกขาบทเป็นครั้งแรกก็เกิดจากผู้หญิงเป็นสาเหตุ สตรีย่อมผูกมัดใจผู้ชายไว้ได้ จึงทำให้ภิกษุมีใจหวั่นไหวต่อสตรี ทำให้เกิดความกำหนัด กระสันอยากจะสึก เพราะได้มองเห็นสตรีนุ่งสั้นไม่เรียบร้อยในขณะออกบิณฑบาต ทำให้เกิดกามราคะ เกิดความกำหนัด มีความกระสันอยากสึก เป็นสาเหตุทำให้ภิกษุที่เป็นปุถุชนคือยังมีกิเลสอยู่ ต้องการสึกออกไปเป็นฆราวาส

---

[๑๕๓]อัชฌาจาร หมายถึง ความประพฤติไม่ดีไม่เหมาะสมกับสมณเพศ.

[๑๕๔]ดูรายละเอียดใน วิ.มหา.อ. (ไทย) ๑/๑๐/๓๓๔ – ๓๕๔.

๓.๕ สรุปภัยของภิกษุ

ภัยอันตรายของภิกษุมี ๔ ประการ ที่ปรากฏอยู่ใน จาตุมสูตร ที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ภิกษุไม่มีความอดทนต่อคำตักเตือนสั่งสอนให้รักษาพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ ให้รักษาศีล ศึกษาหลักธรรม ใน คันถธุระ และวิปัสสนาธุระ พระเถระก็ไม่สนใจจะศึกษาเล่าเรียน พระมัชฌิมะก็ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน ส่วนพระนวกะเห็นพระเถระไม่ได้ศึกษาก็ทำตามอย่างบ้าง และทำให้พระนวกะเกียจคร้านต่อการศึกษา ทำให้ภิกษุอยู่ไปวัน ๆ เมื่อไม่ได้ศึกษาธรรมวินัย ก็จะสอนประชาชนแบบ ถูก ๆ ผิด ๆ ไม่เป็นการรักษาพุทธพจน์และพระไตรปิฎกให้ดำรงอยู่ได้นาน พระสัทธรรมมีอันต้องอันตธานสูญหายไปได้ จึงนับว่าเป็นภัยอันตรายอย่างยิ่ง ถ้าบังคับให้ภิกษุไปเรียนบางรูปก็ไม่พอใจ จึงมีปัญหาคือ มีความโกรธ ทนไม่ไหวอยากสึกออกไปเป็นฆราวาส

ภิกษุเห็นแก่ปากท้อง ติดใจในรสชาติอาหารที่อร่อย บริโภคอาหารเพื่อความเมามัน เมื่อบริโภคอาหารมากจะทำให้เกิดทุกขเวทนาคือ เกิดความอึดอัด แน่นท้อง ลำบากกาย ไม่กระปรี้กระเปร่า ภิกษุบางรูปละเมิดศีล เมื่อมีความหิวก็ฉันอาหารในยามวิกาลคือหลังเที่ยงวันไปแล้วจนถึงรุ่งอรุณของวันใหม่ ไม่มีความอดทน ภิกษุบางรูปติดใจอยู่ในลาภสักการะในกิจนิมนต์ ที่คฤหัสถ์ถวายด้วยความศรัทธา เป็นภัยอันตรายต่อการบรรลุธรรม เปรียบเหมือนแมลงวันกินอุจจาระ ภิกษุไม่ควรฉันอาหารด้วยกิเลสตัณหา คือฉันอาหารที่มีราคาแพงเหมือนกับคฤหัสถ์ ควรฉันอาหารแบบอุปมาด้วยการกินเนื้อบุตรของสามีภรรยที่เดินทางในที่กันดาร ภิกษุที่ไม่มีความอดทน ติดใจในรสอาหาร ชอบฉันอาหารมีรสชาติอร่อย เมื่ออยากฉันของร้อนกับได้ของเย็น อยากฉันของเย็นกับได้ฉันของร้อน ไม่มีความพอใจ อยากจะสึกออกไปเป็นฆราวาส เพื่อฉันอาหารที่ถูกใจ นับว่าเป็นภัยอันตรายสำหรับ ผู้เห็นแก่ปากท้อง

ภิกษุมีความสุข เพลิดเพลิน หมกมุ่นอยู่ในกามคุณ ๕ มีสุขน้อย มีทุกข์มาก เป็นบ่วงของมารที่มีใจบาป ภิกษุไม่สำรวมในอินทรีย์ทั้งหลายให้ดีแล้ว เมื่อได้รับรู้ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ย่อมเปิดโอกาสให้กิเลสตัณหาครอบงำได้ ความอยากในการเสพกามคุณไม่มีประมาณ ต้องแสวงหาความสุข เพิ่มขึ้นเรื่อยไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อเห็นคฤหัสถ์บริโภคกามคุณ ๕ อันประณีต ภิกษุจึงหวนระลึกถึงตอนที่ตนเองเป็นฆราวาส เสพกามคุณได้สะดวก จึงอยากจะสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์ เพื่อใช้ทรัพย์สินเงินทอง เพื่อซื้อเครื่องใช้อำนวยความสะดวกสบาย เพื่อเพิ่มพูนให้เกิดความสุขเสวยกามคุณ ๕ ด้วยความประณีตพอใจ

ภิกษุหลงรักมาตุคาม ไม่มีรูปใดเท่ากับสตรีที่จะครอบงำจิตใจของผู้ชายไว้ได้ ไม่ว่าสตรีจะพูด ร้องเพลง ร้องไห้ แม้แต่ผู้หญิงที่ตายไปแล้วยังครอบงำจิตใจของผู้ชายไว้ได้ ภิกษุผู้เจริญกัมมัฏฐานได้เข้าใจผิดว่าได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ได้พบศพของสตรีอยู่ในป่าช้าเป็นสาววัยรุ่น ทำให้จิตของภิกษุมีราคะเกิดกำหนัด กระสันมีความต้องการทางเพศ จึงได้รู้ว่าตนเองยังไม่ได้บรรลุ

ธรรม ผู้หญิงใช้มายาล่อลวงให้ผู้ชายหลงรักให้อยู่ในอำนาจของตนเอง ด้วยการยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ ประดับประดาร่างกายให้สวยงาม ใช้น้ำหอม ดึงดูดเพศบุรุษ เพื่อฮูบทรัพย์สินเงินทองและเผาผลาญเงินทองที่ผู้ชายหามาได้ให้หมดสิ้น บุคคลใดไม่มีสติปัญญา ทำให้ลุ่มหลงติดใจในสตรีเพศย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรม ในขณะภิกษุออกบิณฑบาตแล้วเจอสตรีนุ่งสั้น ไม่เรียบร้อย ทำให้จิตมีราคะ ทำให้เกิดความกำหนัด กระสันอยากสึก ออกไปเป็นคฤหัสถ์ ล้วนแต่เป็นภัยอันตรายของภิกษุทั้งสิ้น